

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DENİZCİLİK İŞLETMELERİ YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**AB BALIKÇILIK POLİTİKALARI VE TÜRKİYE'DEKİ
BALIKÇI BARINAK VE LİMANLARININ
POTANSİYELLERİNİN İNCELENMESİ**

Baran GÖKÇE

Danışman
Prof. Dr. Hakkı KİŞİ

2006

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**AB Balıkçılık Politikaları ve Türkiye’deki Balıkçı Barınak ve Limanlarının Potansiyellerinin İncelenmesi**” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

...../...../.....

Adı SOYADI

Baran GÖKÇE

İmza:

YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin

Adı ve Soyadı : Baran GÖKÇE
Anabilim Dalı : Denizcilik İşletmeleri Yönetimi
Programı : Denizcilik İşletmeleri Yönetimi Yüksek Lisans
Tez/Proje Konusu : AB Balıkçılık Politikaları ve Türkiye'deki Balıkçı Barınak ve Limanlarının Potansiyellerinin İncelenmesi
Sınav Tarihi ve Saati :

Yukarıda kimlik bilgileri belirtilen öğrenci Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün ..... tarih ve ..... Sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Lisansüstü Yönetmeliğinin 18.maddesi gereğince yüksek lisans tez/proje sınavına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini/projesini ..... dakikalık süre içinde savunmasından sonra jüri üyelerince gerek tez/proje konusu gerekse tezin/projenin dayanağı olan Anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI	☐	OY BİRLİĞİ ile	☐
DÜZELTME	☐	OY ÇOKLUĞU	☐
RED edilmesine	☐	ile karar verilmiştir.	

Jüri teşkil edilmediği için sınav yapılamamıştır. ***
Öğrenci sınava gelmemiştir. **

- * Bu halde adaya 3 ay süre verilir.
** Bu halde adayın kaydı silinir.
*** Bu halde sınav için yeni bir tarih belirlenir.

Tez/Proje, burs, ödül veya teşvik programlarına (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir.	Evet
Tez/Proje, mevcut hali ile basılabilir.	☐
Tez/Proje, gözden geçirildikten sonra basılabilir.	☐
Tezin/Projenin, basımı gerekliliği yoktur.	☐

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

.....	☐ Başarılı	☐ Düzeltme	☐ Red	.....
.....	☐ Başarılı	☐ Düzeltme	☐ Red	.....
.....	☐ Başarılı	☐ Düzeltme	☐ Red	.....

ÖNSÖZ

Avrupa Birliği, dünyadaki en büyük ekonomik ve siyasi entegrasyonlardan biridir. 10 trilyon dolarlık milli gelir ile dünyadaki toplam gelirin üçte birini, 2 trilyon doları aşan ihracatla da dünya ihracat hacminin yaklaşık % 40' ını elinde bulundurmaktadır.

Üç tarafi denizlerle çevrili önemli bir potansiyele sahip olan Türkiye'de gerek nüfusun beslenmesi gerek gelir kazandırıcı bir faaliyet olması nedeniyle balıkçılık ihmal edilmemesi gereken bir sektördür. Bu noktadan hareketle, AB'ye uyum çalışmaları çerçevesinde alınacak önlemler sektöre gereken önemin verilmesi açısından bir fırsat olarak değerlendirilmelidir. Öte yandan, Türkiye, AB'nin ortak politikalarından biri olan balıkçılık politikasına uyum sağlarken, AB'nin de Türkiye'yi teknik ve mali açıdan desteklemesi gerekmektedir.

AB'ye giriş sürecinde olan Türkiye'de, balıkçı barınakları ve balıkçılık sektörü önemli sorunlarla karşı karşıyadır. Bu çalışmada, Türkiye'deki balıkçı barınaklarının sorunları ve bu sorunların çözümüne yönelik önerileri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmamın başından sonuna dek benden desteklerini esirgemeyen tez danışmanım Prof. Dr. Hakkı Kişiy'e, öğrenim sürem boyunca her zaman bana önemli katkılarda bulunan değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Sayın Ersel Zafer Oral'a, bütün okul hayatım boyunca hep yanımda olan ve beni destekleyen anneme ve babama, ve son olarak, her türlü stresime katlanan ve yanımda olan sevgili arkadaşlarım Yılmaz Yiğit ve Fırat Yiğit'e teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Baran GÖKÇE

İzmir, 2006

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

**AB Balıkçılık Politikaları ve Türkiye’deki Balıkçı Barınak ve Limanlarının
Potansiyellerinin İncelenmesi**

Baran Gökçe

**Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Denizcilik İşletmeleri Yönetimi Anabilim Dalı**

Günümüzde AB, hem ekonomik hem de siyasal anlamda dünyanın önde gelen etkin aktörlerinden biridir. AB bir çok alanda önemli adımlar atarak, “uluslararası birlik” olmaktan çıkmış “uluslarüstü” bir birlik halini almıştır. AB uluslarüstü birlik olabilmek için de ülkeler arası ortak paydaların gelişimi anlamında ekonomik, siyasal ve sosyal alanlarda birçok ortak payda yaratmış, böylece birliğin gelişimi için önemli anlaşmalar yapılmıştır.

Türkiye balıkçılık sektörü hızla gelişmekle birlikte, AB’ye uyum sürecinde önemli sorunlarla karşı karşıyadır. Bu sorunların başında da balıkçılığın çok önemli unsurlarından olan balıkçı barınakları gelmektedir. Türkiye’de balıkçı barınakları yeterince gelişmemiştir. AB’ye üyelik sürecindeki Türkiye’nin balıkçılık sektöründe diğer AB ülkeleri ile rekabet edebilmesi için bir an önce gerekli adımları atması gerekmektedir.

Bu çalışmanın ilk bölümünde, AB Ortak Balıkçılık Politikası incelenmiştir.

İkinci bölümde, Türkiye’deki balıkçılık sektörü ve balıkçılık sektörünün mevcut durumu ortaya konulmuştur.

Üçüncü bölümde ise, Avrupa Birliği'nin Ortak Balıkçılık Politikası, Türkiye'nin OBP 'ye uyum için genel olarak izlediği politikalar ve AB'nin Türkiye için hazırladığı İlerleme Raporlarında Balıkçılığın Durumu incelenmiştir.

Dördüncü bölümde, Türkiye'deki Balıkçı Barınaklarının mevcut durumu ortaya konularak, sonuç ve öneriler kısmında ise bu sorunların çözümlüne yönelik öneriler sunulmuştur.

**Anahtar Kelimeler: 1) Avrupa Birliği, 2) Balıkçılık Politikaları,
3) Balıkçı Barınağı**

ABSTRACT

Master of Degree With Thesis

**European Union Fishery Policies and To Fishery Shelter's and Port's Potential
In Turkey**

Baran GÖKÇE

Dokuz Eylul University

Institute of Social Sciences

School of Maritime Business and Management

Nowadays, the European Union comes as a front actor both politically and economically in the world. The European Union accomplished significant improvements, becoming be a “superinternational” union rather than an “international union”. The European Union created significant improvements in a lot of fields, about developing common thing in both politically and socially returns in Union, in that way significant are done.

Turkey's fishing sector is improving fast; on the contrary, it is facing big problems during the adapting process of the European Union. Fishery shelters are important problems and come first. Turkey's fishery shelters could not developed enough. Turkey, is at the beginning process of the European Union it, must find necessary steps and needs immediately to compete with the European Union's members in the fishing sector.

The first part of this study, talks about the European Union Common the Fisheries Policy.

The second part, studies Turkey's fishing industry and the situation of the fishing sector in Turkey.

In the third part, about the Common Fishery Policy of the European Union, Turkey's policies on the harmonization with the European Union and the European Union's report about Turkey's situation in fishing industry are studied.

In the fourth part, Turkey's situation in fishery shelters situation is examined and some solutions about these troubles, are recommended in the conclusion.

Key Words: 1) European Union, 2) Fishery Policies, 3) Fishery Shelter

AVRUPA BİRLİĞİ BALIKÇILIK POLİTİKALARI VE TÜRKİYE'DEKİ BALIKÇI BARINAKLARI VE LİMANLARININ POTANSİYELLERİNİN İNCELENMESİ

YEMİN METNİ	ii
TUTANAK	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLOLAR LİSTESİ	xvi
GİRİŞ	xvii

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ ORTAK BALIKÇILIK POLİTİKASI

1.1.	AVRUPA BİRLİĞİ'NDE ORTAK BALIKÇILIK POLİTİKASININ TARİHÇESİ	1
1.2.	AB EKONOMİSİNDE BALIKÇILIK SEKTÖRÜNÜN YERİ	4
1.3.	AB BALIKÇILIK POLİTİKASININ TEMEL UNSURLARI	6
	1.3.1. Avlanma Faaliyetlerinin Sınırlanması	6
	1.3.2. Yetki Devri (Subsidiarity)	7
	1.3.3. Kaynaklarla Avlanma Kapasitesinin Dengelenmesi: Filo Politikası	8
	1.3.4. Ortak Piyasa Düzeni	10
	1.3.5. Balıkçılık Piyasasının Oluşması	11
	1.3.6. Birlik Yardımı	12
	1.3.7. Müdahale Önlemleri	13
1.4.	AB BALIKÇILIK MEVZUATININ UYGULANMASI	15
1.5.	AB'DE SORUMLU BALIKÇILIK VE KORUMA	21

1.6.	AB ORTAK BALIKÇILIK POLİTİKASININ FİNANSMANININ SAĞLANMASI	23
1.7.	YAPISAL FONLARIN AB BALIKÇILIK POLİTİKASININ UYGULANMASINDAKİ ROLÜ	25
	1.7.1. İşleme	27
	1.7.2. Pazarlama	27
	1.7.3. Liman Faaliyetleri	27
	1.7.4. Tanıtım ve Teşvik	28
	1.7.5. Sanayinin Üstlenmiş Olduğu Faaliyetler	28
1.8.	AB'NİN BALIKÇILIK ALANINDA ÜÇÜNCÜ ÜLKELERLE İLİŞKİLERİ	28
	1.8.1. Balıkçılık Anlaşmaları	29
	1.8.2. Anlaşmaların Yapısı	30
	1.8.3. Anlaşmaların Etkileri	30
	1.8.4. Anlaşmaların Geleceği	31
1.9.	AB'NİN BÖLGESEL BALIKÇILIK ÖRGÜTLERİNE KATILIMI	31
	1.9.1. Çevre ile ilgili Uluslararası Girişimler	33
	1.9.2. Bölgesel Balıkçılık Kuruluşlarının Geleceği	33
1.10.	AB'DE YETİŞTİRİCİLİK (AQUACULTURE)	33
1.11.	AB BALIKÇILIK POLİTİKASINDA ÇEVRENİN KORUNMASI İLKESİ	35
1.12.	AB BALIKÇILIK POLİTİKASINDA ÜRETİCİ KURULUŞLARIN DURUMU	37
1.13.	AB BALIKÇILIK POLİTİKASI İLE İLGİLİ YAPILAN REFORMLAR	38
1.14.	AB GENİŞLEMESİNİN ORTAK BALIKÇILIK POLİTİKASI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	42
	1.14.1. Devlet Yardımları	44
	1.14.2. Sulara ve Balık Kaynaklarına Erişim	45
	1.14.3. Ortak Piyasa Düzenleri	47
	1.14.4. Uluslararası Anlaşmalar	47

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE' DE BALIKÇILIK

2.1.	SEKTÖRÜN TANIMI	49
2.2.	AVCILIK İLE ÜRETİM	50
2.2.1.	Türkiye'deki Mevcut Durum	52
2.2.1.1.	Deniz Ürünleri Üretimi	52
2.2.1.2.	İç Su Ürünleri Üretimi	52
2.2.2.	Kıyı Ötesi ve Açık Deniz Balıkçılığı	53
2.2.2.1.	Türkiye'deki Mevcut Durum	54
2.2.2.2.	Uluslararası İlişkiler Çerçevesinde Beklenen Gelişmeler	55
2.2.2.3.	Açık Deniz Balıkçılığı Konusunda Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında Yer Alan Sorunlar ve Önlemler	55
2.2.3.	Avlanma Teknolojisi Ağlar Balık Bulucu Cihazlar	56
2.2.3.1.	Türkiye'deki Mevcut Durum	56
2.2.3.2.	Av Filosu ve Donanımı	58
2.2.3.3.	Balık Ağları	60
2.2.3.4.	Balık Bulucu Seyir ve Haberleşme Cihazları ve Yardımcı Av Donanımları	61
2.2.3.5.	Avlanma Teknolojisi Konusundaki Sorunlar ve Alınması Gereken Önlemler	62
2.2.4.	Su Ürünleri Kontrol Sistemleri	63
2.2.4.1.	Su Ürünleri Kontrol Sistemleri Durum Analizi	63
2.2.4.2.	Su Ürünleri Kontrol Sistemleri Konusundaki Sorunlar ve Alınması Gereken Önlemler	64
2.2.5.	Balıkçı Barınakları	67
2.2.5.1.	Türkiye'deki Mevcut Durum	67
2.2.5.2.	Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Döneminde Beklenen Gelişmeler ve Sorunlar	69
2.2.5.3.	Önlemler	69
2.3.	YETİŞTİRİCİLİK	70

2.3.1.	Türkiye Su Ürünleri Yetiştiriciliğindeki Mevcut Durum	71
2.3.1.1.	İç su Ürünleri Yetiştiriciliği	75
2.3.1.2.	Deniz Ürünleri Yetiştiriciliği	76
2.3.1.3.	Yavru Yetiştiriciliği	77
2.3.1.4.	Balıklandırma Çalışmaları	78
2.3.1.5.	Lagünlerde Yetiştiricilik	79
2.3.1.6.	GAP Bölgesi Su Ürünleri Potansiyeli	80
2.3.1.7.	Karadeniz’de Balık Yetiştiriciliğinin Geliştirilmesi	80
2.4.	SANAYİ VE PAZARLAMA	81
2.4.1.	Türkiye’ de Su Ürünleri Pazarı	83
2.4.1.1.	Su Ürünleri İşleme ve Değerlendirme Sanayi	83
2.4.1.2.	Su Ürünleri Pazarlaması	85
2.4.2.	Su Ürünleri Sanayi Ve Pazarlamasına Etki Eden Faktörler	91
2.4.2.1.	Kalite Kontrol ve Denetim	91
2.4.2.2.	İşleme ve Değerlendirme	92
2.4.2.3.	Su Ürünlerine İlişkin Krediler ve Teşvikler	93
2.4.2.4.	Su Ürünleri Ticaret Kredileri	94
2.4.2.5.	Su Ürünleri Sanayi Kredileri	95
2.4.3.	Türkiye’ de Su Ürünleri Sanayi ve Pazarlaması	
	Konusundaki Sorunlar ve Alınması Gereken Önlemler	95
2.5.	ÖRGÜTLENME	98
2.5.1.	Kamu Örgütlenmesi	98
2.5.2.	Balıkçılık Yönetiminde Mevcut Durum	100
2.5.3.	Sektörün Sorunları	103
2.5.4.	Su Ürünleri Yönetiminin Yeniden Düzenlenmesi Çalışmaları	104
2.5.5.	Olması Gereken Kamu Örgütlenmesi	105
2.5.6.	Özel Sektör Örgütlenmesi	106
2.5.6.1.	Su Ürünleri Üretici Örgütlenmesi	106
2.5.6.2.	Su Ürünleri Kooperatifleri	107
2.6.	EĞİTİM ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME	109
2.6.1.	Türkiye’de Su Ürünleri Eğitiminin Durumu	109
2.6.2.	Araştırma ve Geliştirme	109

2.6.3. Sekizinci Plan Dönemi İçin Yapılan Öneriler	110
--	-----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ORTAK BALIKÇILIK POLİTİKASI VE TÜRKİYE'NİN UYUMU

3.1. TÜRKİYE AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ TARİHÇE	113
3.2. TÜRKİYE'NİN OBP 'YE UYUM İÇİN GENEL OLARAK İZLEDİĞİ POLİTİKALAR	116
3.3. BALIKÇILIK ALANINDA AB MÜKTESEBATINA UYUM AÇISINDAN TÜRKİYE'NİN MEVZUAT ALTYAPI VE İNSANGÜCÜ KONULARINDA KARŞILAŞACAĞI SORUNLAR	117
3.3.1. Türk Mevzuatının Mevcut Durumu	117
3.3.2. Türk Mevzuatında Yapılması Gereken Değişiklik ve Yenilikler	117
3.3.3. Gerekli Kurumsal Değişiklikler	119
3.3.4. Yeni Düzenlemelerin Uygulanması İçin Gereken Ek Personel ve Eğitim İhtiyacı	120
3.3.5. Gerekli Yatırımlar	120
3.3.6. Türkiye'de Balık Avcılığı Konusunda İdari Yapılanma	120
3.3.7. Balıkçı Gemisi Kayıt ve Tescilleri	122
3.4. TÜRKİYE' DE BALIKÇILIK PAZARININ ÖZELLİKLERİ	124
3.5. FİNANSMAN	126
3.5.1. Katılım Öncesi Mali Yardım	127
3.5.2. Katılım Sonrası Mali Yardım	127
3.6. TÜRKİYE'DE VE AB ÜLKELERİNDE SU ÜRÜNLERİ POLİTİKALARI VE SEKTÖRE YÖNELİK KORUMA POLİTİKALARI	128
3.7. AB'NİN TÜRKİYE İÇİN HAZIRLADIĞI İLERLEME RAPORLARINDA BALIKÇILIK	130

3.7.1.	Türkiye AB Ortak Balıkçılık Politikası 2003 Raporu	131
3.7.2.	2004 Yılı Düzenli Raporu Balıkçılıkla İlgili Bölümler	135
3.7.2.1.	Bir Önceki İlerleme Raporu'ndan Bu Yana Kaydedilen İlerlemeler	135
3.7.2.2.	Genel Değerlendirme	136
3.7.2.3.	Sonuç	137
3.7.3.	2005 İlerleme Raporu	138
3.8.	AB'YE UYUM ÇERÇEVESİNDE 10 OCAK 2005'TE BAŞLATILAN PROJE	140
3.9.	KATILIM ÖNCESİ PROGRAMI KAPSAMINDA FİNANSE EDİLEN AVRUPA BİRLİĞİ PROJESİ	141
3.9.1.	Eşleştirme Projesi TR-03-AG-01	141
3.9.2.	Eşleştirme	142
3.9.3.	Su Ürünleri Projesinin hedefleri	142
3.9.4.	Projenin Bileşenleri	143
3.9.4.1.	Bileşen - Kurumsal Güçlendirme Mevzuat ve Yapısal Politika	143
3.9.4.2.	Bileşen - Koruma Kontrol ve Kaynak Yönetimi	144
3.9.4.3.	Bileşen - Pazarın Ortak Örgütlenmesi	144
3.9.4.4.	Bileşen - Bilgi Sistemi	145
3.9.4.5.	Projenin süresi yeri ve finansmanı	146
3.9.4.6.	Eşleştirme Ortakları	146
3.9.4.7.	Eşleştirme Projesi Ekibi	147

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DEKİ BALIKÇI BARINAK VE LİMANLARININ POTANSİYELLERİNİN İNCELENMESİ

4.1.	ARAŞTIRMANIN AMACI	148
4.2.	ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	148

4.3.	ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE ARAŞTIRMA VERİLERİNİN TOPLANMASI	148
4.4.	ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLARI	149
4.5.	ARAŞTIRMA BULGULARI	149
4.5.1.	Barınakların Kapasiteleri	149
4.5.2.	Barınakları İşleten Kuruluşlar	150
4.5.3.	Elektrik Bağlantısı Hizmeti	151
4.5.4.	Tatlı Su Bağlantısı Hizmeti	151
4.5.5.	Sintine Suyu/ Sintine Çöp Alım Tesisi	152
4.5.6.	İlkyardım ve Yangın Söndürme Sistemi	153
4.5.7.	Güvenlik Önlemleri	153
4.5.8.	Barınaklardan Faydalanan Yat Miktarları	154
4.5.9.	Devlet Desteği	154
4.5.10.	Barınakların İl/İlçe Merkezine Olan Uzaklıkları	154
4.5.11.	Diğer Barınaklara Olan Uzaklık	155
4.5.12.	Yöredeki Kooperatif Sayısı	155
4.5.13.	Balık Satış Yeri	155
4.5.14.	Balık İşleme Tesisi	156
4.5.15.	Çekek Yeri	156
4.5.16.	Ağ Kurutma/Ağ Tamir Sahası	156
4.5.17.	Soğuk Hava Deposu/ Buz Üretim Birimi	157
4.5.18.	İdare Binası	157
4.5.19.	Dinlenme Binası	158
4.5.20.	Çalışma Kapsamındaki Balıkçı Barınaklarının Güçlü ve Zayıf Yanları ve Fırsat ve Tehditler	158
	SONUÇ VE ÖNERİLER	160
	KAYNAKÇA	163
	EKLER	
	EK-1: Soru Formu	172

TABLULAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1.1. AB Ülkelerinin 2000 Yılı Su Ürünleri Üretimi	5
Tablo 1.2. Avrupa Birliği Ülkelerinde Balıkçılık Filolarının Tonajı (GRT)	8
Tablo 1.3. Avrupa Birliği Ülkelerinde Balıkçılık Filosunun Makine Gücü (Kw)	10
Tablo 1.4. Yıllara Göre Avrupa Birliği Ülkelerinde Su Ürünleri Yetiştiriciliği Üretim Miktarı	34
Tablo 2.1. Ülkemizin Sahip Olduğu Su Kaynakları	51
Tablo 2.2. Avlanan Deniz Balıkları Miktarı	52
Tablo 2.3. Türkiye'deki İç Su Ürünleri Üretimi	53
Tablo 2.4. Kıyı Yapılarının Mevcut Durumları	67
Tablo 2.5. Balıkçılık Sektörü Altyapı İhtiyaçları İçin Bütçeden Yapılan Katkı	68
Tablo 2.6. Türkiye'de Su Ürünleri Yetiştiriciliği	74
Tablo 2.7. Ülkemizin Su Ürünleri İhracatı	87
Tablo 2.8. Türkiye'nin Ülkelere Göre Su Ürünleri İhracatı	88
Tablo 2.9. Türkiye'nin Su Ürünleri İthalatı	90
Tablo 2.10. 5200 Sayılı Kanuna Göre Kurulan Su Ürünleri İle İlgili Üretici Birlikleri	106
Tablo 2.11. 1163 Sayılı Kanuna Göre Kurulan Su Ürünleri İle İlgili Kooperatifler	107
Tablo 3.1. Türkiye'deki Filo Kayıt Sistemi İle AB dekinin Karşılaştırılması	123
Tablo 3.2. Filo Kaydının 26/2004 Sayılı Tüzükle Karşılaştırılması	124
Tablo 3.3. Katılım Öncesi Mali Yardım	127
Tablo 3.4. Katılım Sonrası Mali Yardım	128
Tablo 4.1. Barınakların Kapasiteleri	150
Tablo 4.2. Barınakları İşleten Kuruluşlar	150
Tablo 4.3. Elektrik Bağlantısı Hizmeti	151
Tablo 4.4. Tatlı Su Bağlantısı Hizmeti	151

GİRİŞ

Balıkçı barınakları su ürünleri üretimine önemli katkıda bulunan, ekonomik gelişmeyi sağlayan balıkçılık faaliyetleri için en önemli altyapıların başında gelmektedir. Balıkçı barınakları, balıkçı gemilerinin avladıkları ürünleri karaya çıkardıkları kıyı yapıları olup, aynı zamanda kontrol noktaları olarak da önem taşımaktadırlar.

Dünyada artan nüfus baskısı ve doğal kaynakların sınırlı kullanımı zorunluluğu, dünya ülkelerini daha sıkı bir şekilde ekonomik işbirliği ve yardımlaşmaya zorlamaktadır. Bunun ötesinde 20. yüzyılda politik ve ideolojik gelişmeler ülkeleri bir taraftan bloklara ayırmış, diğer taraftan ekonomik alanda birbirlerine yaklaşmayı zorunlu kılmıştır. Bu oluşumlardan en önemlilerinden bir tanesi de 1958 yılında Roma Antlaşması ile kurulan Avrupa Ekonomik Topluluğu'dur (AET).

Topluluk kurulduktan sonra Ortak Tarım Politikası (OTP) en önemli politika olarak gündeme gelmiştir. Tarımsal kesimde gelir dalgalanmalarını önlemek ve bu kesimde çalışanların refah seviyelerini yükseltmek amacıyla, ortak bir tarım politikasının gerekliliği 30 Haziran 1960' ta Avrupa Komisyonu'nda görüşülerek bu konuda müzakereler başlamıştır. Hukuki temelleri Roma Antlaşması'nın 3/d maddesinde yatan OTP'nin ilk ciddi adımları 1960-1964 yılları arasında atılmıştır. OTP, üye devletlerin milli mevzuatlarında uyumla gerçekleştirilen bir tarımsal üretim ve yapı politikasını, bir tarımsal pazar ve fiyat politikasını ve aynı zamanda üyelerin az gelişmiş bölgelerine ek yardım sistemini de kapsayan bir ortak finansman politikasını birlikte uygulamayı öngörmüştür.

Roma Antlaşması' nın balıkçılık ürünlerini, toprak ürünlerini ve hayvan ürünlerini aynı sepete koyarak ortak tarım politikasının bir parçası yaptığı balıkçılık politikası, 1983' te kendi başına bir politika olmuştur. OTP' ye eş Pazar organizasyonu araçları kullanılması dışında, OTP ile ortak bir yanı yoktur. Balıkçılık sektörü GSYH' de tarım sektörü kadar ağırlık taşımamasına ve tarım kadar çok insan

istihdam etmemesine rağmen, ortak bir balıkçılık politikasının oluşturulması, ortak tarım politikası kadar çaba gerektirmiştir.

OBP' nin diğer iki sütununun kaynağı 1970' e kadar geri gitmiştir. Pazarların ortak organizasyonu o zamandan bu yana hayli yol almıştır ve 1981 reformu, balıkçılık konusunda son uzlaşmanın kapısını açmıştır. Kaynakların korunmasıyla ilgili ulusal farklılıklar yapısal politikayı boğmaktaydı. Yıllarca yalnızca ara çözümlerle sınırlı kalmıştır ve kaynaklar konusunda Ocak 1983' te varılan antlaşmayla birlikte tam anlamıyla oluşmuştur.

Türkiye, Avrupa Birliği'ne giriş sürecinde, tüm sektörleriyle yoğun bir faaliyet içerisinde. Balıkçılık sektörü de bu süreçte üzerine düşen görevleri yerine getirmeye hazır olmalıdır. Bunun için gerekli olan kaynak sorunların doğru tespit edilmesi gerekliliği tam da bu noktada önemli olmaktadır. Çünkü balıkçılık sektörü, hala Avrupa Birliği'ni tam anlamıyla tanıyabilmiş ve bu yapı içerisinde kendisine nasıl bir yer edineceğini tespit edebilmiş değildir.

AB'nin Türkiye'den öncelikli beklentisi, kendine yeterli ve kazanç getirici bir milli balıkçılık sektörü yaratması değil, AB normlarına uygun balıkçılık altyapı ve politikalarının geliştirmesidir. Dolayısıyla Türkiye AB'ye uyum çalışmalarının yanı sıra verimli ve daha fazla kazanç getirici bir balıkçılık politikasını kendi inisiyatifi ve kaynakları ile yaratmak zorundadır.

Bu çalışma, Avrupa Birliği'nin balıkçılık politikalarını, Türkiye balıkçılığının genel olarak durumunu, faaliyet gösterdikleri piyasalar bazında incelemeye almış, Avrupa Birliği' nin Ortak Balıkçılık Politikası ve Türkiye'nin uyumunu ele almaya çalışmıştır ve bu kapsamda Türkiye' deki balıkçı barınak ve limanlarının mevcut durumlarını ortaya koyarak sorunlara çözüm önerileri getirmeye çalışmıştır.

Genel olarak çalışmanın esası, Türkiye'deki balıkçı barınak ve limanlarının durumunu ve Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde neler yapılması gerektiğinin tespitinde yardımcı olmayı amaçladığından, bir mukayese yapmayı mümkün

kılabilmek için Türkiye'deki barınak ve limanlarının durumu ayrı bir bölümde irdelenmiştir. Son olarak Türkiye'nin, her alanda olduğu gibi balıkçılık alanında da ciddi bir zihniyet değişimini hızla gerçekleştirmesinin acil bir ihtiyaç ve aşılması gereken önemli bir medeni eşik olduğu gerçeğinden hareketle, balıkçı barınak ve limanlarının, Avrupa Birliği'ne üyelik sürecini hızlandırabilmek için neler yapması gerektiğine dair yorumlar yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ ORTAK BALIKÇILIK POLİTİKASI

1.1. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE ORTAK BALIKÇILIK POLİTİKASININ TARİHÇESİ

Avrupa Birliği'nin kuruluş yıllarında balıkçılık sektörü, tarım sektörü ile birlikte ele alınmış ve böylece gıda arzının güvence altına alınması amaçlanmıştır. Ancak zaman içinde balıkçılığın tek başına ele alınması gerektiği anlayışı yerleşmiş ve Birlik, Avrupa' da bu konuda gerekli işbirliğini ve ortaklık anlayışını sağlamıştır (www.ikv.org.tr/pdfs/balikcilik.pdf).

Ortak Balıkçılık Politikası (OBP) hem balıkçılık endüstrisini hem de Avrupa'nın bütünleşme sürecini etkileyen bir dizi hukuksal, siyasal, ekonomik, toplumsal ve çevresel etkene yanıt vermektedir (www.deltur.cec.eu.int/mali-ikili-balikcilik.html - 39k -).

Ortak Balıkçılık Politikasına ilişkin mevzuat Roma Antlaşması içerisinde yer almış olmasına karşın ancak 1970 yılından itibaren uygulamaya aktarılmıştır. Bunda rol oynayan temel faktör, İngiltere, İrlanda ve Danimarka'nın Topluluğa katılımı ile birlikte balıkçılık sorunlarının ön plana çıkmasıdır (Ülger 2003; 221). Buna göre, üye ülke balıkçılarının av sahalarına eşit haklarda girebilmelerinin önü açılmıştır. Üye ülkelerin, balıkçılık yönetiminin kendi kontrollerindeki sularda en iyi şekilde yerleşmesi ve uluslararası anlaşmalara göre haklarının korunması için ortak bir politika belirlenmesi yönünde karar alınmıştır. Bu çerçevede AB'nin Ortak Balıkçılık Politikası, 1983 yılında başlatılmıştır (<http://www.dtm.gov.tr/ab/abtarim/abtarim.htm>).

Avrupa Birliği ülkeleri kendi aralarında, avlanma teknolojisi ve kullanılan ağların düzenlenmesi amacıyla, balıkçılık alanında ortak politikalar belirlemişlerdir. Sürdürülebilir bir balıkçılığın sağlanabilmesi için, sadece denizden avlanan balık

miktarı değil, balıkların türleri ve büyüklükleri, kullanılan avlanma yöntemleri ve av araçlarının nitelikleri de önemlidir. Balık avcılığı ve yetiştiriciliği Avrupa'da, kıyıları ve kırsal kesimlerde, besin ve iş kaynağı olduğu için önemli faaliyetlerdir. Bu iki faaliyetin başarısı, deniz eko-sistemlerinin korunmasına bağlıdır (http://europa.eu.int/comm/fisheries/enlargement/phare_en.htm).

Açık deniz balıkçılığının, ortak mülkiyet kaynaklarının kullanımı açısından mükemmel bir örnek olması, balıkçılığın yönetimi kuramlarının çıkış noktası olmuştur. Eğer bu ortak kaynaklar optimal bir şekilde kullanılmazsa, balık stoklarının aşırı kullanımı ve teçhizata yapılacak aşırı yatırımlar, gelir ve kaynak dağılımında optimal olmayan sonuçlara neden olacak ve en nihayetinde balık stokları endüstrisi çökecektir (Dinan 2005; 212).

Aşırı avlanma ve deniz kirliliği, Avrupa Birliği ülkelerini balıkçılık alanında ortak mücadeleye ve ortak politikalar belirlemeye yöneltmiştir. Birliğin kuruluş yıllarında, balıkçılık sektörü, tarım sektörü ile birlikte ele alınmış ve böylece gıda arzının güvence altına alınması amaçlanmıştır. Ancak zaman içinde balıkçılığın tek başına ele alınması gerektiği anlayışı yerleşmiş ve Birlik Avrupa'da, bu konuda gerekli işbirliğini ve ortaklık anlayışını sağlamıştır.

İşsizlik ve fırsat yetersizliğinden rahatsızlık duyulan bölgelerde ekonomik kalkınmanın teşvik edilmesi gibi kaygılar da ortak bir balıkçılık politikası geliştirilmesinde etkili olmuştur.

AB'nin balıkçılık politikası sayesinde balıkçılık, biyolojik, ekonomik ve sosyal yönleriyle bilimsel olarak ele alınmakta, böylelikle bir yandan çevre korumasına, diğer yandan da Avrupa'nın ekonomik ve sosyal gelişimine katkıda bulunmaktadır. Avrupa Birliği, bir yandan da giderek daha fazla ölçüde, üye olmayan ülkelere ithal edilen, rekabet gücü yüksek ürünlere bağlı hale gelmektedir. Bu durum kısmen dünya çapında ticaretin genel olarak serbestleşmesinden kaynaklanmaktadır. Birlik, birleşmiş bir blok halinde müzakere etmek suretiyle, üçüncü ülkeler de dahil, balıkçılık alanındaki ticaret ortaklarıyla üye

ülkelerin tek başlarına yapabileceğinden çok daha iyi anlaşmalar yapabilecek duruma gelmiştir.

AB çerçevesinde, balıkçılık alanındaki ilk ortak uygulamalar, balıkçılık sahalarına girişin, pazar ve yapılarla ilgili konuların düzenlenmesi amacıyla 1970'li yılların başlarında hayata geçirilmiş ve üye ülke balıkçıların av sahalarına eşit haklarda girebilmeleri sağlanmıştır. Üye ülkelerin, balıkçılık yönetiminin kendi tasarruflarındaki sularda en iyi şekilde yerleşmesi ve uluslararası anlaşmalara göre haklarının korunması için ortak bir politika etrafında toplanmaları kararlaştırılmış ve 1983 yılında AB'nin Ortak Balıkçılık Politikası (OBP) tesis edilmiştir (Çelikkale, Ertuğ ve Okumuş 1999; 82).

Ortak balıkçılık politikası, avlanmanın ekonomik, sosyal ve biyolojik boyutlarını ele almak zorundadır. OBP; balık stoklarının korunması; altyapılar (gemiler, liman faaliyetleri, balık işlem tesisleri gibi); pazarın ortak organizasyonu ve Topluluk üyesi olmayan ülkeler ile avlanma anlaşmaları ve uluslararası organizasyonlar ile müzakereleri içeren balıkçılık politikasının dış boyutu olmak üzere dört ana bölümde değerlendirilebilir.

1992 ve 2002 Ortak Balıkçılık Politikasının Gözden Geçirilmesi: 1992 yılında yapılan ilk gözden geçirme, gemi sayısının kullanılabilir kaynakların çok üzerinde olması halinde, teknik önlemler ve kontrolün aşırı avlanmayı engelleyemeyeceğini; avlanmanın miktarının da ayrıca düzenlenmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Ortak Balıkçılık Politikası' nı daha etkili hale getirebilmek için, politikanın parçaları arasında bir bağ kurulmuştur. Ayrıca, bu kuralların tüm sanayide geçerli olması için kontrol önlemleri geliştirilmiştir. Bilgileri yetkililere anında ulaştıran ve uydu izleme sistemi aracılığı ile büyük gemileri izleyen yeni teknolojiler kullanılmaktadır. 2002 yılında başlayan ikinci gözden geçirme ise halen sürdürülmektedir (İKV Eylül 2003; 10).

1.2. AB EKONOMİSİNDE BALIKÇILIK SEKTÖRÜNÜN YERİ

Balıkçılık ve yetiştiricilik Avrupa Birliği'ndeki önemli ekonomik faaliyetler arasında yer almaktadır. Balıkçılık sektörünün, üye ülkelerin gayri safi milli hasıllarına katkısı genel olarak %1' den az olurken, genellikle az alternatifin olduğu alanlarda bir istihdam kaynağı olarak etkisi oldukça yüksektir. Ek olarak, balıkçılık sektörü, dünyanın en büyük pazarlarından biri olan AB pazarında balık ürünleri ihtiyacının teminine yardım etmektedir.

Balıkçılık ve yetiştiricilikte, 1999 yılında 7,8 milyon tonun üzerindeki balık üretimi ile (yetiştiricilik dahil) Avrupa Birliği, Çin (47,5 milyon ton) ve Peru'dan (8,4 milyon ton) sonra dünyanın üçüncü büyük balıkçılık gücüne sahiptir. AB ülkelerinin 2000 yılı su ürünleri üretimi Tablo 1.1. 'de gösterilmiştir. Bugüne dek AB'den 1,6 milyon ton balıkçılık ürünü ihraç edilirken, AB'nin kendi ihtiyacını karşılamak için 4,4 milyon ton ithalat yapılmıştır. Aday ülkelere biri olan Türkiye'den ithalat miktarı 1999 yılı itibariyle 575.000 tondur. Avrupa Birliği'nin filosu, balıkçılık kapasitesi veya potansiyel yakalama gücü oldukça büyük 99.000'den fazla gemiden oluşmaktadır. Filo kapasitesi, balıkçılık için fazla büyük olması ve ekonomik olmaması nedeniyle son birkaç yıldır azaltılmaya çalışılmaktadır. Son gerçekleştirilen filo modernizasyonu ile filoya, küresel bir pazarda faaliyet göstermek için gereken rekabet gücü sağlanmıştır.

Tablo 1.1. AB Ülkelerinin 2000 Yılı Su Ürünleri Üretimi

Sıra No	Ülke	Yetiştiricilik Üretimi (Balık, Kabuklu ve Yumuşakça)	Avcılık Üretimi (Tabi Balıkçılık)	Toplam Üretim
1	Danimarka	43.609	1.534.089	1.577.698
2	İspanya	312.171	976.910	1.289.081
3	İngiltere	152.485	746.291	898.776
4	Fransa	267.747	596.926	864.673
5	Hollanda	213.525	495.804	571.143
6	İtalya	75.339	299.949	513.474
7	İsveç	4.834	338.534	343.368
8	İrlanda	51.247	273.231	324.478
9	Almanya	59.891	205.689	265.580
10	Portekiz	7.538	187.153	194.691
11	Yunanistan	79.879	99.280	179.159
12	Finlandiya	15.400	162.906	178.306
13	Belçika	1.641	29.800	31.441
14	Avusturya	2.847	859	3706
	Toplam	1.288.153	5.947.421	7.235.574

Kaynak: (<http://apps.fao.org/lim500/nph-wrap.pl.FishCatch&Domain=FishCatch>).

Avrupa Birliği'nde balıkçıların sayısında yıllar itibariyle azalma olmuştur. Tam mesai ve yarım zamanlı işler olmak üzere, 260.000 kişi doğrudan balıkçılık alanında istihdam edilmektedir. Bu istihdam yapısı, üretim alanında daha çok işleme, paketlenme, taşıma ve pazarlama gibi işler, hizmet alanında ise tersane, avlanma aletleri üretimi ve satışı gibi işler olmak üzere toplam 520.000 kişiyi (yarım zamanlı çalışma ve yetiştiricilik dahil) bir araya getirmektedir. Balıkçılık sektöründe, kadın çalışanların iştiraki daha çok ürünün işlenmesine ilişkin alanlarda önem kazanmaktadır. Bazı bölgelerde bu alanda işgücünün %50' den fazlasını kadın çalışanlar oluşturmaktadır.

AB'nin sahil bölgelerinin birçoğunda, balıkçılık sektöründeki istihdam, tüm işler içinde % 1 ile % 1.5 arasında değişen çok küçük bir oranı temsil etmektedir. Ancak bu oran, İspanya'nın Atlantik sahili, İtalya'nın doğu sahilleri ve İskoçya gibi bölgeleri de kapsayan 20 bölgede %10' lara ulaşmaktadır. Balıkçılık sektöründe istihdamın düşük olduğu bölgelerde bile bu tür işler hala çok önem taşımaktadır.

Birçok sahil bölgesinin tipik özelliği olan, faaliyetin merkezinden uzak olma, seyrek nüfus, fakir tarımsal toprak veya düşük sanayi gibi coğrafi ve ekonomik faktörler istihdam imkanlarının azalmasına neden olmaktadır.

1.3. AB BALIKÇILIK POLİTİKASININ TEMEL UNSURLARI

1.3.1. Avlanma Faaliyetlerinin Sınırlanması

Kural olarak, her bir balık stokundan sadece o stoktan “güvenli” olarak (stokun varlığını, dengesini ve devamını tehlikeye atmayacak ölçüde) alınabilecek miktar kadar avlanmaktadır. Bu nedenle, “güvenli” miktarın ne olduğunun saptanması yönetim politikalarının ilk amaçlarından biri olmuştur. Ancak, birçok tür aynı avlanma alanında bir arada bulunduğu ve stoklar genellikle çok geniş bir yelpazede yaş ve boyut içeren balıklardan oluştuğundan, uygulamada karışık bir avlanma ortaya çıkmaktadır. İzin verilen avlanma miktarının saptanmasına ek olarak, olgunlaşmamış balıkların yakalanmasını sınırlayacak teknik önlemler alınması da gerekmektedir (http://europa.eu.int/comm/fisheries/enlargement/phare_en.htm).

Toplam kabul edilebilir avlanma miktarının (total allowable catches-TACs) sınırlanması, belirli bir stoktan belirli bir dönemde yakalanabilecek azami balık miktarının avlanması anlamına gelmektedir. Bu işlem, konuyla ilgili tüm tarafların hem TACs’ ler hem de onları paylaştıran dağıtım ağları üzerinde uzlaşmasını gerektirmektedir (İKV 2003; 12).

Avlanmasına izin verilen toplam balık miktarı belirlenirken, belirli bir zamanda, belirli bir stoktan yakalanabilecek maksimum balık miktarının sabitleştirilmesi gerekir. Bu operasyon kuvvetli bir işbirliği gerektirmektedir (Çelikkale vd. 1999; 63).

Sonuç olarak Birlik, filo kapasite fazlasını azaltarak, avlanabilir stoklarla av gücü arasında bir denge sağlamaya çalışmaktadır (Düzgüneş ve Okumuş 2000).

1.3.2. Yetki Devri (Subsidiarity)

Her üye ülke kota seviyesini sürekli olarak izlemek ve kota seviyesi dolunca avlanmayı durdurmakla yükümlüdür. Yetki devri ilkesinin (subsidiarity – her görevin en uygun idari seviyede ele alınması) balıkçılık alanındaki uygulaması şu şekilde çalışmaktadır:

Üye ülkeler izlemenin Birlik düzeyinde de yapılabilmesi için kota kullanımlarını düzenli biçimde Komisyon'a bildirmekle yükümlüdürler. Kota yönetimine ilişkin teknikler ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Kotalar milli bir havuzda tutulabildiği gibi üretici organizasyonlarına, birliklere ve hatta kişisel olarak gemi sahiplerine tahsis edilebilmektedir. Seyrek de olsa, kotaların kiralandığı, satıldığı veya değiş tokuş edildiği de görülmektedir. Bireysel transfer edilebilir kotalar (Individualy Transferable Qutoas–ITQs) olarak adlandırılan bu sistem AB'de çok kısıtlı şekilde kullanılmaktadır

(http://europa.eu.int/comm/fisheries/enlargement/phare_en.htm).

Kotalar belirlenirken, avlanma hakkı ile birlikte belli bölgelerde ve belli mevsimlerde hangi tip avlanma aracının kullanılabilmesine ilişkin kısıtlama getirilebilir. TACs ve kotalar balıkçılık alanlarının muhafazası için yeterli önlemler değildirler. Kotalar aşıldığı için avlanmanın durdurulduğu zamanlar dahi balıkçılar daha sonra dökeceklerini veya tahrip edeceklerini bile bile avlanmaya devam ederler. Ayrıca, balıkçılar kendilerine tahsis edilen kotalardan azami bir şekilde yararlanabilmek için sadece en iyi balıkları ayırıp geri kalanları tahrip ederler. Bu tür kayıpları önlemek için toplam yakalamam izinleri ve kotalar genç ve yakalanmaması gereken balıkların avlanmasını asgariye indirecek şekilde desteklenmektedir. Bugüne kadar kullanmamış olmakla birlikte, Konsey'in daha çok esneklik getirmek üzere çok yıllık toplam yakalama izni belirleme yetkisi bulunmaktadır (İKV 2003; 12).

1.3.3. Kaynaklarla Avlanma Kapasitesinin Dengelenmesi: Filo Politikası

Balık kaynaklarının korunması ve sürdürülebilir kullanılmasıyla ilgili Konsey çerçeve yönetmeliği balıkçılık sektörünün uzun süre yaşamasını sağlamanın temelini atmaktadır (OJ L 358 31.12.2002 p. 59). Kaynak politikasının dış boyutları, Lahey Antlaşmaları olarak bilinen ve 7 Mayıs 1981’ de yayınlanan 3 Kasım 1976 tarihli Konsey yönetmeliğine göre düzenlenmektedir (OJ C 105 07.05.1981 p. 1).

Tablo 1.2. Avrupa Birliği Ülkelerinde Balıkçılık Filolarının Tonajı (GRT)

Ülkeler	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Belçika	22911	22911	22838	23054	24091	24276	23794	23289
Danimarka	104076	10473	104327	107471	104888	103206	97825	96360
Almanya	67937	67939	69364	71168	71075	66792	64049	66307
Yunanistan	111251	111254	107882	107407	108596	102094	98840	95806
İspanya	550336	550340	533331	521838	525847	519539	487137	491246
Fransa	210346	210348	215207	224077	230789	229913	228131	214293
İrlanda	60431	60432	64836	68282	72330	82771	85444	86833
İtalya	255785	255779	246769	232467	221744	215712	216838	215747
Hollanda	175241	175241	191754	212466	204000	198923	198892	195307
Portekiz	123135	123132	118609	117313	117932	116054	112807	112870
İngiltere	266283	266286	267523	265145	264407	241150	229307	223039

Kaynak: (<http://epp.eurostat.cec.eu.int>).

Eşit erişim koşulları sorunu ile kaynakların üye devletler arasında paylaşılması sorunu, ortak balıkçılık politikasını tasarlayanın ve uygulamanın can alıcı noktası idi. Birçok alanda olduğu gibi bu alanda da, üye devletlerin farklı çıkarlarının başa çıkılmasının zor bir engel olduğu anlaşılmıştı. 200 mil kuralıyla geleneksel avlanma alanlarının dışına itilen birçok devlet, aşırı avlanmanın kaynakları zaten israf ettiği Kuzey Denizi’ne geri çekilmek zorunda kalmıştır. 1973’te Topluluk’a katılan üç üye devletin (İngiltere, İrlanda, Danimarka) kurucu

üyelerden çok daha geniş ve çok daha zengin balık alanları olduğu için, kurucu üyeler onların kaynaklarına gözlerini dikmişlerdir. Kurucu üyeler hak iddialarını desteklemek için, üye devletlerden birinin bayrağını taşıyan teknelerin, üye devletlerin egemenliği altındaki deniz sularına eşit erişim ilkesine başvurmuşlardır.

31 Aralık 1982' ye kadar geçici bir istisna elde etmeyi başaran aday devletler, balıkçılık yapıları politikasını saptayan 1970 yönetmeliğinde cisimleşen bu ilkeye karşı şiddetle savaşımlardır. Bu nedenle, kaynakları koruma ve yönetmeyle ilgili Topluluk politikası ilk kez 1983' te kabul edilmiştir ve 2002' de başından sonuna kadar yeniden gözden geçirilmiştir (OJ L 358 31.12.2002 p. 59).

AB, 1992 yılında Ortak Balıkçılık Politikası'nın ilk on yılını değerlendirirken, kendisini eleştirmekten de kaçınmamıştır. Özellikle, mevcut balık kaynaklarına karşılık çok fazla gemi bulunduğu anlaşılmıştır. Komisyon'un analizlerine göre bu durum, tesis kurmaya elverişli yerlerin ve fiyatların uygun olduğu yıllarda gerçekleştirilen aşırı yatırımların bir sonucudur. Avlanmayı sınırlandırmak veya özel teçhizat kullanarak küçük balıkların avlanmasını önlemek için getirilen kota ve teknik engeller gibi önlemlerin tek başına yeterli olmadığı açıkça anlaşılmıştır.

Tablo 1.3. Avrupa Birliği Ülkelerinde Balıkçılık Filosunun Makine Gücü (Kw)

Ülkeler	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Belçika	64676	64676	63453	63502	66494	66787	66869	66670
Danimarka	394100	394100	387689	393373	385059	366876	346107	337565
Almanya	161512	161512	163748	167744	167622	161112	158541	162125
Yunanistan	668858	668853	632305	623043	626279	597991	574531	555690
İspanya	1470596	1470597	1381730	1332708	1301073	1260178	1177218	1150504
Fransa	1145661	1145661	1110014	1108229	1102993	1115424	1109273	1064802
İrlanda	207549	207552	208245	211894	215567	229093	223890	213056
İtalya	1507448	1507462	1463428	1394483	1322315	1279648	1271704	1245412
Hollanda	492959	492959	503640	522305	492800	461662	458854	463315
Portekiz	393109	393109	393776	397326	402340	397668	388941	390751
İngiltere	1017323	1017317	973996	974901	996983	942524	911941	899782

Kaynak: (<http://epp.eurostat.cec.eu.int>).

Avlanma için ilk koşul yeterli miktarda balığın olmasıdır. Ancak, fazla sayıda gemi, aşırı avlanma ve balık stoklarında bir azalma yaratmaktadır. Bu nedenle, AB'nin avlanma filosunu uygun ölçüye getirmek ve o noktada kalmasını sağlamak Ortak Balıkçılık Politikası'nın ana hedeflerinden biri olmuştur (http://europa.eu.int/comm/fisheries/enlargement/phare_en.htm).

1.3.4. Ortak Piyasa Düzeni

AB'de, balıkçılık ve yetiştiricilik ürünlerindeki piyasa ortak düzeni, Ortak Tarım Politikası'nın bir parçası olarak, 30 yıl önce başlamıştır. Bu konu 24. Maddede şöyle belirtilmiştir:

- Ortaklık Konseyi, Katma Protokol'ün 32. ve 35. maddelerinde öngörüldüğü üzere, Tarafların aralarında tarım ürünlerinin serbest dolaşımının sağlanması konusundaki ortak hedeflerini yeniden teşvik eder.

- Ortaklık Konseyi, bu ürünlerde serbest dolaşıma erişmek için gerekli koşulların oluşturulması bakımından ek bir süreye ihtiyaç duyduğunu kaydeder.

Amaç, balık ürünlerinde Topluluk iç piyasasında üretici ve tüketicilerin yararı için, üretim ile talebi denkleştirecek şekilde bir ortak pazar yaratmaktır. Bu amacı gerçekleştirebilmek için iki alanda faaliyetler yapılması gerekmiştir:

- Balık ürünlerinin bir üye ülkeden diğerine geçişini önleyen gümrük vergileri veya benzeri diğer uygulamaların tamamen kaldırılması,
- Balık piyasası için ortak kuralların koyulması.

Tek pazarın tamamlanmasından bu yana, Toplulukta tüm ürünler için malların serbest dolaşımı sağlanmıştır. Buna ek olarak, uluslararası ticaretin serbestleştirilmesi çalışmaları, halihazırda Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) içinde yer alan Ticaret ve Tarifeler Genel Anlaşması (GATT-General Agreement on Tariffs and Trade) altındaki anlaşmaların tamamlanması yoluyla sürdürülmektedir.

1.3.5. Balıkçılık Piyasasının Oluşması

Balık kaynaklarının korunması ve yönetimiyle ilgili politikanın aksine, balıkçılık ürünleri için bir ortak pazar yaratılması büyük güçlüklerle karşılaşmamıştır. Antlaşma böyle bir pazar organizasyonunu açıkça emretmekteydi; 32 ve 34. maddelere göre, tarımsal ürünler (balık ürünleri de dahil) için ortak pazarın gelişmesine ve çalışmasına bir ortak (tarım) politikasının saptanması eşlik etmelidir ve ortak politika pazarın ortak organizasyonunu da kapsamalıdır (OJ L 017 21.01.2000 p. 22).

Birlikteki ortak düzenlemenin dört temeli bulunmaktadır:

- Üretici kuruluşları (POs): Piyasanın istikrarını korumaya yardımcı olmak amacıyla balıkçılar tarafından gönüllü olarak kurulmuş birliklerdir. Bu

birliğin görevi, talep piyasasındaki ani değişikliklerden balıkçıları korumaktır.

- Belli bir kalite düzeyinde olmayan ürünlerin pazarlanmamasını sağlamak ve dürüst rekabet temelinde ticareti canlandırmak amacıyla, söz konusu ürünlerin pazarlanmasında ortak standartların uygulanmasıdır. Bu tüzük insan tüketimin sunulan taze ya da kurutulmuş balıklar için ortak pazarlama standartlarını belirlemektedir (OJ L 334 23.12.1996 p. 1).
- Temel taze ya da kurutulmuş balık ürünleri için pazarlama yılının başında bir kılavuz fiyat belirlenir (OJ L 351 28.12.2002 p. 6). Balık ürünleri için minimum fiyatları belirleyen bir fiyat destek sistemi (ürünler bu fiyatın altına satılamayacaklardır).
- Üçüncü ülkelerle ticaret için kurallar.

Ortak düzenlemede amaç, AB piyasasının ihtiyaçları ile Birlik balıkçılarının çıkarlarını dengelemek ve adil rekabet kurallarına saygı gösterilmesini sağlamaktır.

1.3.6. Birlik Yardımı

Topluluk tarafından finanse edilebilen projeler özellikle geleneksel balıkçılığı yeniden yapılandırma, avlanma faaliyetlerini izleme, bir istatistik ağı kurma, araştırmaları koordine etme ve bilimsel veriler kullanma projelerini kapsar (OJ L 171 06.07.1994 p. 1).

1997 yılının sonuna doğru, Komisyon tarafından, Avrupa Birliği'nde balık ürünleri piyasasının geleceğine ilişkin Konsey ve Parlamento'ya bir Tebliğ sunulmuştur. Bu Tebliğ ile, Topluluk pazarının geleceği üzerinde geniş bir tartışma yaratmak amaçlanmıştır. Bu çerçevede Tebliğ'de Topluluk pazarının performansının en elverişli duruma getirilebilmesi için aşağıdaki amaçlar tanımlanmıştır:

- Balık ürünlerinden optimum faydayı sağlamak ve sürdürülebilir avlanmayı teşvik için pazarın ortak düzenlenmesinden yararlanma,
- Üreticilerin piyasanın yönetimine katılımlarının artırılması,
- Özellikle taze deniz ürünlerinin hakim olduğu bölgeleri içerecek şekilde, Topluluk içerisinde daha fazla rekabetin desteklenmesi,
- Taraflar arasında işbirliği sağlamak ve avlanma bölgeleri ile kaliteye ilişkin daha iyi bilgilendirme yapmak suretiyle pazarın şeffaflığının ve bütünleşmesinin teşvik edilmesi,
- Balık ürünlerinin kalitesinin artırılması için yeni yöntemlerin bulunması,
- Ürün güvenliği ve kaynağa ilişkin kurallar göz ardı edilmeksizin, işleyicilerin ve tüketicilerin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde Topluluk pazarını açık tutmak suretiyle rekabetin sürdürülmesi.

Bu danışma sürecinin sonucunda, yeni yüzyılın ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde tasarlanmış bir balıkçılık politikası ve piyasa düzeni yaratılması hedeflenmektedir.

1.3.7. Müdahale Önlemleri

Balıkçılığın, avlanma üzerindeki kontrolü sınırlayan değişken doğası nedeniyle arz ve talep arasında belirli bir dengesizlik olması kaçınılmazdır. Topluluk, bu dalgalanmaların kötü etkilerini en aza indirmek için bir dizi mekanizma geliştirmiştir. Bakanlar Konseyi, AB sanayi için önemli olan türlerde yönlendirme fiyatları saptamıştır. Bu fiyatlar, Komisyon tarafından geri alım fiyatlarının tespitinde referans olarak kullanılabilir. Balıkçılar için minimum gelirin garanti edilmesi amacıyla, üretici kuruluşları, fiyatlar düştüğü zaman, balık ve kabuklu deniz ürünlerini piyasadan çekmek suretiyle bu fiyatları zorlayabilmektedirler.

Ürüne bağılı olarak, üyeler, kendi üretici kuruluşlarından bir muafiyet almakta, bunun karşılığında da Topluluğa telafi için başvurumaktadırlar. Mali telafi katkısını hak etmek için, piyasadan çekilen ürünlerin resmi kalite kriterine uyması ve üretimdeki geçici artışlar ile ilgili olması gerekir. Telafi yardımının miktarı piyasadan çekilen balığın miktarı ile doğrudan bağlantılıdır. Çekilen miktar arttıkça, birim başı telafi miktarı düşmektedir. Piyasadan çekilen ürünler genellikle imha edilirler. Üretici kuruluşları, balıkların heba edilmemesini garanti edecek başka adımlar da atabilirler. Örneğin, hayvan yemi üretiminde kullanılmak üzere satabilirler (http://europa.eu.int/comm/fisheries/enlargement/phare_en.htm).

Diğer bir yöntem de, bunların stoklarda bekletilip, talebin yükseldiği zamanlarda pazara tekrar sunulmasıdır. Diğer önlemler, bazı türlerin belirli şartlar altında işlenmesini ve saklanmasını öngören nakletme operasyonlarını da içermektedir.

Ayrıca, ton balığı avcılarını piyasa sorunları karşısında tazmin eden özel bir yardım mekanizması oluşturulmuştur. Bu kapsamda, balıkçılar, müdahale alımlarından yararlanamazlar, ancak, piyasa fiyatlarının belli bir seviyenin altına düşmesi halinde bu fark telafi edilir (İKV Yayınları Eylül 2003; 19).

Baltık Denizi, Belts ve Sound sularındaki balık kaynaklarının korunması için teknik önlemler mevcuttur (OJ L 009 15.01.1998 p.1). Özel bir tüzük Baltık Denizi'ndeki avlanmanın, Finlandiya ve İsveç'in ortak balıkçılık politikasıyla bütünleşmelerine izin verecek şekilde yönetimi için gerekli düzenlemeleri saptamaktadır (OJ L 113 30.04.1997 p. 1).

Ortak balıkçılık politikasının etkin uygulanmasını sağlamak için bir dizi önlemler öngörülmektedir:

- Üye devletler tarafından yönetilen ve hem kendi sularında, hem üçüncü ülkelerin sularında tüm Topluluk balıkçı tekneleri için geçerli bir Topluluk balıkçılık lisansı sisteminin kurulması (OJ L 341 31.12.1993 p. 93).

- Üye devletler tarafından özel balık avlama izinlerinin çıkarılması ve yönetilmesi (OJ L 171 06.07.1994 p. 7).
- Kaynaklar ile kaynak kullanımı arasında sürdürülebilirlik temelinde bir dengeye ulaşma amacıyla Topluluk balıkçılık sektörünü yeniden yapılandırmanın ayrıntılı kurallarını ve hedeflerini, bu hedeflerin ve kuralların hayata geçirilmesi için hazırlanan ve birkaç yılı kapsayan yönlendirme programlarını belirleme
- Balıkçılık çabalarının yönetimi ve OBP' nın kontrolü için sistemlerin kurulması
- Özel bir tür ya da bağlantılı türler için avlanma miktarının sınırlanması zorunlu olduğunda, belli balık soyları ve soy grupları için toplam avlanabilir balık miktarı (TABM), Topluluk' a düşen pay, bu payın üye devletler arasında paylaşılması, üçüncü ülkelere ayrılan toplam avlanma miktarı ve bütün bunların gerçekleşme koşulları her yıl belirlenir (OJ L 356 31.12.2002 p. 12).
- Balık ürünlerinin kılavuz sistemlerinin belirlenmesinde de aynı şey geçerlidir. Her yıl avlanma kotalarının üye devletler arasında paylaşımı, neredeyse tarımsal fiyatların her yıl belirlenmesi kadar zordur. Farklı üye devletlerin hevesleri arasında bir denge kurulmalıdır (OJ L 171 06.07.1994 p. 1).
- Balıkçılık antlaşmasıyla üçüncü bir ülkenin sularında avlanan Topluluk teknelerine özel avlanma izinleri verilebilir (OJ L 350 31.12.1994 p. 13).

1.4. AB BALIKÇILIK MEVZUATININ UYGULANMASI

Balıkçılığa ilişkin yasal düzenlemeler, balıkçılık sanayisinin geleceğini garanti altına almak ve balık stoklarını korumak için gereklidir. Yasal önlemlerin

ihmal edilmesi ile aşırı avlanma, ticari stoklara zarar verebilmekte ve sonuçta tüm sektörün tahrip olmasına yol açabilmektedir. Bu nedenle, etkili bir balıkçılık yönetimi için yasal uygulamaların izlenmesi hayati rol oynamaktadır.

AB üyesi ülkeler, kendi nüfuzları altındaki topraklar ve kara sularında ortak balıkçılık politikası önlemlerinin eksiksiz olarak uygulanmasından sorumludurlar. Bu ülkeler, aynı zamanda, kendi bayraklarını taşıyan gemilerin, buldukları bölgelerin yürürlükteki yasal düzenlemelerine uygun davranmasını da garanti etmek zorundadır.

Bu durum, gözetleme ve denetlemeyi de içeren ve hareket alanı, doğrudan muhafaza önlemlerinden yapısal politikalara, pazarlamadan nakliye ve satışa kadar genişletilmiş bir hizmet ağının oluşturulmasını gerektirmektedir.

Bu kapsamda Birlik düzeyinde bir denetleme mekanizması bulunmaktadır. Bu mekanizma, ortak balıkçılık politikasına ilişkin kuralların tüm üye ülkelerde eşit, adil ve etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamaktadır. AB balıkçılık denetleme servisi olarak adlandırılan bu mekanizma, aynı zamanda, uluslararası sularda ve üçüncü ülke sularında avlanan ve AB üyesi ülkelerin bayrağını taşıyan gemiler adına ilgili AB ülkelerinin bu düzenlemeleri tam olarak uygulayıp uygulamadıklarını kontrol etmektedir.

Denetimler, gemilerdeki av malzemelerinin resmi standartlara uygun, gemi sefer güncelerine işlenen bilgilerin doğru olduğunu (kaptanlar yakalanan balığın tarihini, kaynağını ve miktarını kayda geçirmek zorundadır) ve yakalanan balıkların olduğundan daha ufak gösterilmediğini garanti etmektedir. Gemilerde avlanma kotalarının asılıp asılmadığını kontrol etmek için av seviyesi kontrol edilmektedir. Av seviyesinin yanı sıra avın kompozisyonu da, hedeflenen türler ve hedeflenmeyen türlerin miktarlarını düzenleyen kurallara uyulup uyulmadığını saptamak bakımından incelenmelidir.

Yakalamadan pazarlamaya, depolamadan nakliyeye kadar bütün operasyonlar artık denetlenebilmektedir. Tüm taraflar, sefer günceleri ve balık mezarları gibi diğer

kaynaklarla çapraz kontrolü sağlayacak şekilde, her zaman, kaynağı, miktarı ve kaliteyi detaylandıran düzgün kayıtlar tutmak zorundadır. Bu önlemler balıkçılık ürünlerinin ticaretinin düzgün bir biçimde yapılmasına katkıda bulunmaktadır. Ancak son gözden geçirmede, gemi karaya yanaştıktan sonraki kontroller alanında hala bazı eksiklikler olduğu ortaya çıkmış ve Komisyon bu konuda bazı öneriler hazırlamıştır.

Geleneksel denetleme faaliyetleri sürdürülmekteyken, avlanma faaliyetlerini azaltmak için de yeni araçlar gerekli olmuştur. Günümüzde, Topluluğun her bir gemisinin, üye ülkelerin yetkili makamları tarafından verilen ruhsata sahip olması gerekmektedir.

Bakanlar Konseyi, avlanma yerini, zamanını ve özel avlanmaları gösteren özel avlanma izinleri ile avlanma faaliyetini kontrol etme gücüne sahiptir. Ancak, şimdiye dek, bu yetki çok az sayıdaki hassas avlanma için kullanılmıştır. Örneğin, bu tür izinler, “batı suları” olarak adlandırılan Kuzey Doğu Atlantik bölgesine girişi düzenlemek için kullanılmıştır. Buna ilaveten, ilgili gemilerden, hedefledikleri bölgelerin içinde ve dışındaki hareketlerini ve gemilerin depolarında bulduklarını avları rapor etmeleri istenmekteydi. 1983 yılında kurulan Komisyon tarafından kurulan denetim kurulunda halen 25 denetçi görev yapmaktadır. AB denetçileri, bölgesel balıkçılık kuruluşlarının kapsamı içindeki uluslararası sulardaki faaliyetlerin dışında herhangi bir şekilde doğrudan denetim işlemi yapmamaktadır. Bu denetçiler, ulusal denetçilerin denetimleri esnasında onları gözlemekte ve eslik etmekte olup, gözlemlediklerini Komisyon’a rapor etmekle yükümlüdürler (http://europa.eu.int/comm/fisheries/enlargement/phare_en.htm).

AB anayasasında “Tarım ve Balıkçılık” başlığı altında aşağıdaki maddelerle yasal çerçeve belirlenmiştir:

Madde 3-121 AB balıkçılık politikasını şu şekilde ifade etmektedir:

AB anayasasında “Tarım ve Balıkçılık” başlığı altında aşağıdaki maddelerle yasal çerçeve belirlenmiştir:

Madde 3-121' de; Birlik, ortak bir tarım ve balıkçılık politikası tanımlar ve uygular. "Tarım ürünleri", topraktan, hayvan yetiştiriciliğinden ve balıkçılıktan elde edilen ürünler ve bu ürünlerle doğrudan ilgili olan birinci aşama işlemlerden elde edilen ürünler anlamına gelir. Ortak tarım politikasından veya tarımdan söz edildiğinde ve "tarımsal" terimi kullanıldığında, bu sektörün özel karakteristiklerine bağlı olarak, aynı zamanda balıkçılıktan söz edildiği anlaşılır.

Madde 3-122' de; İç pazar, tarımı ve tarım ürünlerinin ticaretini de kapsar. Aksi madde 3-123 ile madde 3-128 arası maddelerde belirtilen haller dışında iç pazarın oluşturulması için belirlenen kurallar tarım ürünlerine uygulanır. Tarım ürünleri açısından, iç pazarın işleyişine ve gelişimine, ortak bir tarım politikasının oluşturulması eşlik eder.

Madde 3-123' te; Ortak tarım politikasının hedefleri; teknik ilerlemenin teşvik edilmesi ile tarım üretiminin ve özellikle emek olmak üzere, üretim etkenlerinin en uygun düzeyde kullanılmasının sağlanması yoluyla tarımsal üretkenliğin artırılması, böylece, özellikle tarımla uğraşan kişilerin bireysel kazançlarının artırılması yoluyla, çiftçilerin adil bir yaşam standardına ulaşmasının sağlanması, piyasalarda istikrar sağlanması, kaynakların güvenceye alınması, malların tüketicilere makul fiyatlarla ulaştırılmasının sağlanmasıdır şeklinde belirtilmektedir.

Ortak tarım politikasının ve bu politikanın uygulanması için özel yöntemlerin oluşturulması sırasında şu noktalar göz önünde bulundurulur; tarımın toplum yapısından ve çeşitli tarım bölgeleri arasındaki yapısal ve doğal eşitsizliklerden kaynaklanan, tarım faaliyetinin kendine özgü doğası, uygun ayarlamaların kademeli olarak gerçekleştirilmesi gerektiği ve üye devletlerde tarımın, bir bütün olarak ekonomiyle yakın bağlantıya sahip bir sektör oluşturduğu gerçeği.

Madde 3-124' te belirtilen hedeflere ulaşılması için, ortak bir tarım piyasaları örgütü kurulur. Bu örgüt, ilgili ürünlere bağlı olarak, aşağıdaki biçimlerden birini alır;

- a) Ortak rekabet kuralları;
- b) Çeşitli ulusal piyasa örgütlerinin zorunlu koordinasyonu;
- c) Bir Avrupa piyasası örgütü.

1. paragrafa göre oluşturulan ortak örgüt, özellikle fiyatların düzenlenmesi, çeşitli ürünlerin üretimi ve pazarlanması için sübvansiyonlar, depolama ve erteleme düzenlemeleri ile ithalat ve ihracatın istikrara kavuşturulması için ortak mekanizmalar olmak üzere, Madde 3-123' te belirtilen hedeflere ulaşılması için gerekli tüm tedbirleri içerir.

Ortak örgüt, Madde 3-123' te belirtilen hedefleri izlemekle sınırlıdır ve Birlik içindeki üreticilerle tüketiciler arasında herhangi bir ayırım yapmaz. Tüm ortak fiyat politikaları, ortak ölçütlere ve aynı hesaplama yöntemlerine dayanacaktır. 1. paragrafta anılan ortak örgütün hedeflerine ulaşmasını sağlamak amacıyla, bir ya da daha çok tarımsal yönlendirme ve garanti fonu oluşturulabilir.

Madde 3-125'te Madde 3-123' te belirtilen hedeflere ulaşılmasını sağlamak amacıyla, ortak tarım politikası çerçevesinde aşağıdaki tedbirler alınabilir:

- a) Mesleki eğitim, araştırma ve tarım bilgisinin yayılması alanlarında gösterilen çabaların etkili koordinasyonu; bu, projelere veya kurumlara ortak para sağlanmasını gerektirebilir;
- b) Bazı ürünlerin tüketiminin teşvik edilmesi için ortak tedbirler.

Madde 3-126' da; Rekabet kurallarıyla ilgili Bölüm, tarım ürünlerinin üretimine ve ticaretinin yapılmasına Madde 3-123' te belirtilen amaçlarla ilgili olarak, yalnızca Madde 3-127' nin 2. paragrafına göre Avrupa yasaları veya çerçeve yasaları tarafından belirlendiği oranda uygulanır. Komisyonun bir teklifi üzerine Bakanlar Konseyi, aşağıdaki konularda yardım yapılmasını yetkilendiren bir Avrupa tüzüğü veya kararı kabul edilebilir:

- a) Yapısal veya doğal koşullar tarafından elverişsiz duruma gelmiş olan işletmelerin korunması için;
- b) Ekonomik kalkınma programları çerçevesinde.

Madde 3-127' ye göre; Komisyon, ulusal örgütlerin Madde 3-124' ün 1. paragrafında yer alan ortak örgüt biçimlerinden biriyle değiştirilmesi dahil olmak üzere, ortak tarım politikasının hazırlanması ve uygulanması ve bu Bölüm' de anılan tedbirlerin uygulanması için teklifler verebilir. Bu teklifler, bu Bölüm' de belirtilen tarımla ilgili konuların karşılıklı bağımlılığını göz önünde bulundurur.

Avrupa yasaları veya çerçeve yasaları, Madde 3-124' ün 1. paragrafında yer alan ortak örgütü ve ortak tarım politikası ile ortak balıkçılık politikası hedeflerine ulaşılması için gerekli olan diğer hükümleri belirler. Bu yasalar veya çerçeve yasalar Ekonomik ve Sosyal Komite' ye danışıldıktan sonra kabul edilir.

Komisyon' un bir teklifi üzerine Bakanlar Konseyi, fiyatların sabitlenmesi, vergiler, yardımlar ve niceliksel sınırlamalarla balık avlama olanaklarının sabitlenmesi ve tahsisi hakkındaki Avrupa tüzüğünü veya kararlarını kabul eder.

2. paragrafa göre, ulusal Pazar örgütleri aşağıdaki hallerde, Madde 3-124' ün 1. paragrafında yer alan ortak örgütle değiştirilebilir:

- a) Ortak örgüt, bu tedbire karşı olan ve anılan üretim için kendi örgütüne sahip olan Üye Devletlere, söz konusu üreticilerin istihdamı ve yaşam standartları için, olası ayarlamalar ve zaman içinde gerekecek uzmanlık göz önünde bulundurularak, eşit düzeyde koruma sunar;
- b) Bu gibi bir örgüt, Birlik içindeki ticaret koşullarının, bir ulusal pazarda mevcut olanlara benzer olmasını sağlar. İlgili işlenmiş ürünler için ortak bir örgüt varolmadan önce belirli hammaddeler için ortak bir örgüt kurulursa, üçüncü ülkelere ihraç edilmek istenen işlenmiş ürünler için kullanılan söz konusu hammaddeler, Birlik dışından ithal edilebilir.

Madde 3-128' de; Bir Üye Ülkede bir ürünün, ulusal pazar örgütlerinden birine veya başka bir Üye Ülkedeki benzer bir üretimin rekabetçi konumunu etkileyen eşit bir etkiye sahip iç kurallara tabi olduğu hallerde, o Ülkenin ihracata telafi edici bir vergi uygulamamsı koşuluyla, Üye Devletler tarafından söz konusu örgütün veya kuralların mevcut olduğu Üye Ülkeden gelen bu ürünün ithalatına Üye Devletler tarafından telafi edici bir vergi uygulanır.

Komisyon bu vergilerin miktarını dengenin sağlanması için gereken seviyede sabitleyen Avrupa tüzüğü veya kararları kabul eder; ayrıca, saptadığı diğer tedbirleri, koşulları ve ayrıntıları da yetkilendirebilir (Kocaeli Barosu; 122-126).

1.5. AB'DE SORUMLU BALIKÇILIK VE KORUMA

Balıklar, doğal olaylar ve avlanma suretiyle yok oldukları için, balık stokları kendi kendini yenilemek durumundadır. Stokları yenilemek için, yeterli miktarda olgun balığa sahip olabilmek amacıyla, küçük balıklar büyümeye ve üremeye bırakılmalıdır.

Balık kaynaklarını koruma politikası ihtiyacı altmışlı yılların ortasına doğru, uzun aşırı avlanma yıllarından sonra üretim durmaya başlayınca ve Topluluk' un kendi kendine yeterlilik düzeyleri, özellikle ringa ve ton balığı için düşmeye başlayınca anlaşılmıştır. Dünyada da benzer bir durum söz konusu olduğu için, toplam avlanabilir balık miktarı (TABM) kavramı, avlanma alanlarınının 200 mile kadar uzatılmasıyla sonuçlanan Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansı tarafından kabul edilmiştir (OJ C 105 07.05.1981 p. 1).

Ortak Balıkçılık Politikası, güvenli olarak avlanacak maksimum balık miktarını her yıl tespit etmektedir. Ana stoklar üzerinde yapılan bilimsel çalışmalar sonucunda, AB balıkçıları tarafından bir sonraki yıl için avlanacak balık miktarına Bakanlar Konseyi karar vermektedir.

Her bir ülkenin payı ulusal kota olarak adlandırılmaktadır. Küçük balıkların avlanmasına ilişkin sınırları düzenleyen teknik kurallar kabul edilmiştir. Örneğin, minimum ağ ölçüleri sabitlenebilir, balık stoklarını koruma amacıyla belli bölgeler kapatılabilir, bazı avlanma malzemeleri yasaklanabilir ve genç balıkların kaçışını kolaylaştıran ve diğer türlerin yakalanmasını sınırlayan “seçici teknikler” daha karmaşık hale getirilebilir. Minimum balık ölçüleri belirlenmekte, bunun altında kalan balıkların avlanması yasa dışı olarak kabul edilmektedir. Ayrıca avlanmanın gemi sefer güncesinde kaydının yapılması gerekmektedir.

Toplam kabul edilebilir avlanma miktarının (total allowable catches-TACs) sınırlanması, belirli bir stoktan belirli bir dönemde yakalanabilecek azami balık miktarının belirlenmesi anlamına gelmektedir. Bu işlem, konuyla ilgili tüm tarafların hem TACs’ler hem de onları paylaşım dağıtım ağları üzerinde uzlaşmasını gerektirmektedir.

Toplam kabul edilebilir avlanma, Ortak Balıkçılık Politikası koruma önlemlerinden ilkinin oluşturmaktadır. Topluluk, avlanma imkanını üye ülkeler arasındaki kotalarla paylaşım yoluna gitmiştir. Bu formül, ülkelerin geçmişteki avlanma sicillerini de içeren bir dizi faktöre göre, Topluluk tarafından toplam kabul edilebilir avlanmanın paylaşım şeklinde tasarlanmıştır. “Nisbi denge” olarak adlandırılan ilke üzerine kurulan, üye ülkelerin ticari türlerde avlanma imkanlarının paylaşımının sabitleştirilmesini sağlayan bu formül hala uygulanmaktadır.

1983 yılında oluşturulan Ortak Balıkçılık Politikası’ndan sonra, Topluluğa üye olan ülkeler, Topluluk kaynaklarına erişime sınırlama getirdiği için bu ilkenin uygulanmasından hoşnut olmamışlardır. Toplam kabul edilebilir avlanma yıllık olarak sabitlenmektedir. Her yılın sonunda toplanan AB Bakanlar Konseyi, bir sonraki yılın avlanma sınırlarına karar vermektedir. Burada “toplantı”, üye ülkelerden birçok yetkili ve organizasyonu içeren uzun bir süreç anlamına gelmektedir (http://europa.eu.int/comm/fisheries/enlargement/phare_en.htm).

Balık alanlarına eşit erişim ilkesi, adayların kabul etmek zorunda oldukları “topluluk müktesebatı”nın (varolan Topluluk mevzuatı) bir parçasını oluşturmuştur. Aday ülkeler katılım görüşmeleri sırasında eşit erişim kuralını kaldırmaya kalkışmalarına rağmen, yalnızca tam anlamıyla uygulanmasını ertelemeyi başarmışlardır. Katılım Senedi'nin 100 ila 103. maddeleri 1970 Topluluk yönetmeliğine geçici bir istisna getirip, üye devletlere kıyılarında altı deniz millik kıyı sularında (Fransa'nın ve katılan devletlerin bazı bölgeleri için 12 mile kadar uzatılmıştır) tek başına avlanma hakkını, diğer üye devlet teknelerinin bu sularda avlanma tarihsel haklarına saygı duymak koşuluyla, 31 Aralık 1982' ye kadar koruma izni verilmiştir. Bu geçici istisnaya rağmen, ekonomik alanlara eşit erişim ilkesi, 1994' te olduğu gibi 1973' te de Norveç halkının Topluluk üyeliğine karşı oy kullanmasının ana nedenlerinden biri olmuştur (OJ L 187 20.07.1999 p. 5).

Komisyon'un, balık kaynaklarının onaylanabilir şekilde kullanımı ve muhafazasına ilişkin reform teklifi; avlanma bölgelerinin sınırlanması, avlanma faaliyetlerinin sınırlanması, ayrıca genç ve yanlışlıkla avlanan balıkların korunmasına ilişkin değişik tedbirlerden oluşmaktadır. Komisyon, balık stoklarının çok yıllık bir baz üzerinde yönetilmesini teklif etmektedir. 2003 yılına kadar avlanma sınırı yıldan yıla düzenlenmiştir. Mevcut uygulamalara ilişkin diğer bir önemli değişiklik ise, Çok Yıllı Yönlendirme Planı'nın stratejik unsurlarına ilişkin kararın ilk yıl Konsey tarafından verilmesi, daha sonraki yıl Komisyon'un bundan sorumlu olmasının sağlanmasıdır. Ayrıca, Komisyon'un avlanma düzeylerini ayarlamak için belli bir marja sahip olması da önerilen değişiklikler arasındadır.

1.6. AB ORTAK BALIKÇILIK POLİTİKASININ FİNANSMANININ SAĞLANMASI

Ortak Balıkçılık Politikası'nın 1992 yılında gözden geçirilmesi, tüm alt sektörlerde yeniden yapılanmanın gerekliliğini ortaya koymuştur. Topluluğun daha az gelişmiş bölgelerde kalkınmayı teşvik etmeyi amaçlayan birleştirilmiş ekonomik ve sosyal politikası ile paralel olarak, balıkçılık sanayisinin geleceğini garanti altına almak için de yeniden yapılanma gerekli görülmüştür. Balıkçılığın ekonomik ve

sosyal anlamda can simidi olduğu kırılğan toplumlari korumak için mali destek sağlanması zorunluluk olmuştur. Bu destek, balıkçılık ve yetiştiricilik sektörleri için kullanılabilir tüm bütçe kaynaklarını bir araya getirmeyi amaçlayan ve 1993 yılında oluşturulan “Balıkçılığın Yönlendirilmesi Mali Aracı” fonu ile sağlanabilmiştir (http://europa.eu.int/comm/fisheries/enlargement/phare_en.htm). Balıkçılık Yönlendirme Mali Aracı (Financial Instrument for Fisheries Guidance: FIG) Bölgesel politikanın mali araçlarından yapısal bir türüdür. Ortak balıkçılık politikası önlemlerini alır (Dura ve Atik, 2004; 86).

Bu hareket, kendi mali araçlarına sahip olan kapsamlı bir yapısal politika içindeki çok yıllık programların çok daha tutarlı bir şekilde uygulanmasına imkan vermiştir.

FIG, avlanma, pazarlama, isleme ve su kültürü sektörlerinde yapısal tedbirlerin hayata geçirilmesi, sahil suları içerisinde korunmuş bir bölge yaratılması ve liman faaliyetlerinin geliştirilmesi için gerekli fonları kullanılabilir hale getirmiştir. Sanayi tarafından başlatılan girişimler veya yeni pazarların tanıtılması ve teşviki gibi önlemler de bu mali destekten yararlanabilmektedir. Ayrıca, balıkçılık ile geçinen bölgelerin diğeri Yapısal Fonlardan yararlanmalarını sağlamak üzere Topluluğun özel bir girişimi olan “PESCA” oluşturulmuştur.

FIG ile amaçlanan balıkçılık sektörünün bütünleştirilmiş bir yaklaşımla yeniden yapılandırılması ve yapısal fonların böyle bir sisteme uygulanmasının daha yararlı sonuçlar doğurmasıdır. Ayrıca, avlanma kapasitesi fazlasının ortadan kaldırılması için de önemli bir mali destek gerekmiştir. Bu amaç çerçevesinde oluşturulan FIG'e 2000-2006 döneminde tahsis edilen bütçe miktarı 3.7 milyar Euro'dur.

Balıkçılık filosunun rekabet gücü de oldukça önemli olduğu için, FIG, gemi inşası ve modernizasyonuna da destek sağlamaktadır. Ancak, bu durum, çok yıllık yönetim programının izin verdiği amaçlar çerçevesinde ve üye ülkeler ile Komisyon arasında bir anlaşma sağlandığı takdirde gerçekleşebilmektedir.

FIFG desteği aynı zamanda, yetiştiricilik sektöru ve korunmuş sahil bölgelerinin yaratılması için de geçerli olabilmektedir. Liman faaliyetleri, işleme, pazarlama ve teşvik faaliyetleri de bu fondan yararlanabilmektedir. Özel sektör de, üretici kuruluşları aracılığı ile, avlanma faaliyetleri ve/veya kaynakların yönetimi ile ilgili değişik önlemler için fona müracaat edebilmektedir. Tüm bunların yanı sıra, söz konusu fondan, işten çıkarılma için yapılan ödemeler ve erken emekli olan balıkçıların emeklilik ödemeleri için de mali destek sağlanmaktadır.

1993 yılında balıkçılık sektörünün değişik dallarına ilişkin bütçenin tamamı FIFG içinde toplanmıştır. FIFG'den kaynaklanan fonlar, işini kaybeden balıkçılar için öngörülen sosyo-ekonomik tedbirler ve PESCA olarak adlandırılan Topluluk girişimi ile bir araya getirilmiştir. PESCA, balıkçılık ile geçinen bölgelere, Topluluğun değişik yapısal fonlarından yararlanma imkanını sağlamıştır. Burada amaç, alternatif faaliyetler, iş ve eğitim programları yaratılmasına ve geliştirilmesine yardım etmek suretiyle balıkçılık sektörüne olan ekonomik bağımlılığı azaltmaktır.

1.7. YAPISAL FONLARIN AB BALIKÇILIK POLİTİKASININ UYGULANMASINDAKİ ROLÜ

Avrupa Birliği'nin yapısal politikası, balıkçılık sektörünün bugünün ihtiyaçlarına uygun hale getirilmesine yardımcı olmaktadır. Fonlar, balıkçılık ve yetiştiriciliğin tüm dallarındaki projeler ile piyasa ve araştırma-geliştirme projeleri için kullanılabilir. Fonlar, ayrıca, fazla balık kapasitesinin ortadan kaldırılması ile balık filolarının modernizasyonuna imkan sağlayacak projelerde de kullanılmaktadır.

Ortak balıkçılık politikasının bir önemli yönü de balıkçılara pazar desteği sağlamasıdır. Bu sistemde, su ürünleri ortak pazar rejimi çerçevesinde balıkçıların geleceklerini garanti altına alacak hedef fiyatlar tespit edilmekte, ardından bu fiyatlar baz alınarak asgari satış fiyatları ve pazardan çekme durumunda üye ülkelerin ödeme yapacağı fiyatlar belirlenmektedir. Pazar desteği, fiyatların belirlenen seviyenin altına düştüğü zamanlarda gelir arttırıcı etki ortaya çıkarmaktadır (Ülger, 2005; 92).

Her bir üye ülke için, hedefleri ve bu hedeflere ulaşmayı sağlayacak yöntemleri öngören Çok Yıllı Yönlendirme Programı kapsamında filoların yeniden yapılandırılması da planlanmaktadır.

Kaynağı deniz balıkları veya yetiştiricilik olsa da, tüm balık ve kabuklu deniz ürünleri, pazarlanabilmeleri için, yakalanmak, temizlenmek ve işlenmek durumundadır. İşleme; kesme, doğrama, tuzlama, kurutma, tütsüleme, pişirme, dondurma ve konserve yapmayı içermektedir. Toplulukta, bu alana ilişkin yardım programları 1977 yılında oluşturulmuştur. 1987 yılından itibaren de hijyen koşullarının gelişmesine ve işleme fabrikalarının değişik işlemler yapmasına imkan veren yeni teknolojilerin ve yenilikçi projelerin teşvik edilmesine büyük önem verilmiştir.

Balıkçılık sektörünün yapısal sorunlarının ağırlaşmasından ötürü, Topluluk Temmuz 1993' te Yapısal Fonlarla ilgili tüzükleri gözden geçirdiğinde, Balıkçılığı Yönlendirmenin Mali Aracı' nı (FIFG) kurmaya karar vermiştir (OJ L 337 30.12.1999 p. 10).

İşleme ve pazarlamaya ilişkin Topluluk harcamaları 1993 yılında oluşturulan Balıkçılığın Yönlendirilmesi Mali Aracı (FIFG) fonunun sorumluluğu altına alınmıştır.

İşlenmiş balık ürünlerinin tüketimi (özellikle hazır yemek şeklinde) Toplulukta oldukça artış göstermiştir. Yeni teknolojiler, daha katı bir şekilde uygulanan gıda hijyeni ve çevreye ilişkin düzenlemeler iş dünyasına ciddi sorumluluklar yüklemektedir. İşleme sektörü son yıllarda belirgin bir yeniden yapılanma yaşamış; üretim miktarı % 4-5 oranında artış gösterirken, iyi işleme teçhizatı olmayan, küçük işletmelerin kapanması veya büyük işletmelerin kendi aralarında birleşmeleri nedeniyle istihdamda daralma yaşanmıştır. Balık işleme sektörü, arzdaki belirsizlik ve fiyatlardaki dalgalanma nedeniyle kırılgan bir yapıya sahiptir. Balık ve kabuklu deniz ürünlerinin çeşitlerinde düzenli bir stok

oluşturabilmek için, Topluluk aynı zamanda ithalat yapmak zorundadır. İşlenmiş ürünlerde AB'nin ticaret açığı 3 milyon Euro civarındadır.

Balıkçılık sektöründe Topluluk yapısal fonlarının kullanıldığı alanlar şunlardır:

1.7.1. İşleme

Topluluk fonları, yeni yöntem ve ürünleri içeren projeleri finanse etmekte ve mallara katma değer yaratılmasında işlevsel olabilmektedir. Destek için işlemenin aşağıdaki dört aşaması uygun bulunmaktadır:

- Özellikle işleme ve ambalajlama aşamalarında ürünün hijyen ve kalitesinin geliştirilmesi,
- İşleme sürecinin modernizasyonu ve yeniden yapılanması,
- Teknolojik yenilik ve yeni ürünlerin geliştirilmesinin teşviki,
- İşleme sürecinde ürünün katma değerinin artırılması.

1.7.2. Pazarlama

Balık piyasasının yapısı, balık mezatı, soğuk depolama faaliyetleri, toptan satış piyasaları gibi unsurlardan oluşmaktadır. Topluluk, özellikle hijyene ilişkin düzenlemeleri geliştirmek amacıyla bu faaliyetlerin iyileştirilmesine mali olarak yardım etmektedir. Verileri elektronik ortamda toplamada ve iletmede kullanılan teçhizat da bu destekten yararlanmaktadır.

1.7.3. Liman Faaliyetleri

Liman faaliyetlerinin, balığın avlanması, alınıp satılması ve pazarlanmasının en uygun koşullarda yapılabilmesini sağlayacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Buna ilaveten, gemiler, limanda buldukları zaman içinde daha

fazla hizmete ihtiyaç duydukları için, bu ihtiyaçları karşılayacak önemli yatırımlar gerekmektedir.

1.7.4. Tanıtım ve Teşvik

Fazla kullanımı olmayan veya halk tarafından çok iyi bilinmeyen balık ve kabuklu deniz ürünlerinin tüketimini desteklemek amacıyla Topluluk, söz konusu ürünlerin tüketimini teşvik edici faaliyetlerde bulunmaktadır. Balığın popüler bir yemek olmadığı ülkelerde, balığın gıda olarak faydalarına dikkat çekilen kampanyalar yapılmaktadır. Bu amaç için 1988 yılından beri Topluluğun desteği mevcuttur. Ayrıca, aynı doğrultudaki ticaret fuarları ve sergilerinin organizasyonu, bunlara iştirak, kalite sertifikası programları ve piyasa araştırmaları da bu destekten yararlanabilmektedir.

1.7.5. Sanayinin Üstlenmiş Olduğu Faaliyetler

Balık ürünlerinin kalitesini veya kotaların yönetimini teşvik etmek için balıkçıların kuruluşları tarafından üstlenilen faaliyetler de Topluluk desteğinden yararlanabilmektedir.

1.8. AB'İN BALIKÇILIK ALANINDA ÜÇÜNCÜ ÜLKELERLE İLİŞKİLERİ

Son yıllarda Ortak Balıkçılık Politikası'nın uluslararası boyutu büyük önem kazanmıştır. Sorumlu avlanmayı sağlamak için, balık kaynaklarının yönetim yöntemleri üzerinde anlaşmak amacıyla, bölgesel balıkçılık organizasyonları ve uluslararası kuruluşlarda yürütülen müzakerelerde ve üçüncü ülkeler ile yapılan ikili ve çok taraflı anlaşmalarda artış yaşanmıştır. Balık ürünlerinin uluslararası ticareti de, Topluluk için önem kazanmıştır. Bugün, Toplulukta tüketilen balığın yaklaşık %60' ı üçüncü ülkelerden gelmektedir. Balık ürünlerinde küresel bir pazarın varlığı gerek seçim imkanı gerek fiyatlar açısından bir çok avantajlar getirmektedir. Ancak, avantajlarının yanı sıra, bu durum, kamu sağlığının korunması ve sorumlu avlanma

için büyük riskler de taşımaktadır. Bu iki büyük riski engellemek amacıyla, uluslararası işbirliğine giderek daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır.

Topluluk, balıkçılık alanında uluslararası ilişkilerde kendine özgü bir rekabete sahiptir. Avrupa Komisyonu, Topluluğu temsil eden üçüncü ülkeler ve değişik bölgesel balıkçılık kuruluşları (Regional Fisheries Organisations- RFOs) ile balıkçılık anlaşmalarını müzakere etmekte ve sonuçlandırmaktadır.

1.8.1. Balıkçılık Anlaşmaları

1970'lerin ortalarında, AB üyesi olmayan birçok ülke özel ekonomik bölgelerini (Exclusive Economic Zone - EEZs) 12 deniz milinden 200 mile genişletmeye karar verdiler. Dolayısıyla geleneksel olarak bu ülkelerin sularında avlanan AB üyesi ülkelerin filoları bir anda kendilerini bu ülkelerin sularından koparılmış buldular.

1976' nın sonuna gelindiğinde Topluluk kendi iç balıkçılık sorunlarını henüz çözmemiş olmasına rağmen, kendisini tek kıyı devleti olarak dış dünyaya takdim ederek, farklı üye devletlerin balık alanlarında avlanmak isteyen üçüncü ülkeleri Topluluk' a antlaşma yapmaya mecbur etmiştir. Topluluk adına komisyon tarafından müzakereleri yürütülen çerçeve antlaşmalar, 200 millik topluluk alanı üzerinde Topluluk yetkisinin, bu alan içinde TABM'yi belirleme, TABM fazlasını üçüncü ülkelere verme ve antlaşmaya taraf üçüncü ülkelerin fazlasına üye devletlerin erişmesini sağlama hakkının kabulünü de ima etmekteydi (OJ L 349 24.12.2002 p. 46).

Bunun üzerine, Topluluk, üye ülkelerin filolarının bu sulara girişlerinin devamlılığını sağlayabilmek amacıyla ilgili üçüncü ülkeler ile balıkçılık anlaşmaları yapmıştır. Kuzey ülkelerinden Norveç, İsveç ve Faroe Adaları ile 1981, Kanada ile 1982 ve İzlanda ile 1994 yılında, güney ülkelerinden Senegal ile 1979, Gine-Biseau ile 1980, Gine ile 1983 ve Seyşel ile 1984 yılında bu anlaşmaları imzalamıştır.

Portekiz ve İspanya'nın 1986 yılında Topluluğa katılımları ile birlikte, daha önce imzalanan ikili anlaşmaların yerini Topluluk anlaşmaları almıştır.

1.8.2. Anlaşmaların Yapısı

Balıkçılık anlaşmalarının yapısı, taraf ülkelerin çıkarlarına göre değişiklik arz etmektedir. Kendi balık kaynaklarına işletme imkanını sağlayan güçlü filolara sahip kuzey ülkeleri ile karşılıklılık ilkesine dayanan anlaşmalar yapılmıştır. Topluluk ve bu ülkeler, birbirlerinin sularında karşılıklı olarak avlanma imkanını kullanabilmektedir.

Kendi balıklarını işleme imkanı olmayan diğer ülkeler ile de; avlanma alanlarına erişime karşılık, Topluluğun mali bir bedel ödediği türde anlaşmalar imzalanmıştır. Bu bedel sadece ilgili ülkenin devlet bütçesine bağış şeklinde değil, aynı zamanda, avlanma araştırmaları, avlanmanın yönetimi için eğitim, küçük ölçekli avlanmaya yardım gibi ilgili ticari ortağın çıkarlarına etki edebilecek alanlara da bağış şeklinde olabilmektedir.

Birlikteki gemi sahipleri de, hedefin türüne ve avlanmanın tipine bağlı olarak bir lisans ücreti ödemektedir. Özel kuruluşlar arasında ortak girişim ve ortak işletme gibi değişik tip ortaklıklar kurmayı amaçlayan anlaşmalar da bulunmaktadır. Arjantin ile 1992 yılında bu tip bir anlaşma yapılmıştır.

Balıkçılık antlaşmaları Topluluk pazarına arzın yaklaşık %25' ini kapsar ve sektör için oldukça önemlidir, hem de AB' de partner ülkelerde önemli miktarda iş olanağı yaratmaktadır

(http://europa.eu.int/eur-lex/lex/en/legis/20050101/chap_04.pdf).

1.8.3. Anlaşmaların Etkileri

Bakanlar Konseyi, 1997 yılında, Ortak Balıkçılık Politikası'nın hayati bir unsuru olarak, balıkçılık anlaşmalarında Birliğin devam eden yükümlülüklerini tekrar

onaylamıştır. Konsey aynı zamanda, AB'nin bu sektördeki ortaklarının kaygılarını dikkate alan değişik anlaşma şekillerinin hayata geçirilmesine de karar vermiştir. Balıkçılık anlaşmaları hem Topluluk hem de ortakları için yararlı olmaktadır.

1.8.4. Anlaşmaların Geleceği

Ortak Balıkçılık Politikası'nın reformu çerçevesinde, Topluluk, henüz, uluslararası balıkçılık anlaşmalarının geleceği üzerinde bir plan ortaya koyamamış ise de, Topluluğun asıl amacı, Topluluk suları dışında sürdürülebilir ve sorumlu balıkçılığı sağlamak için uluslararası işbirliğini güçlendirmek ve teşvik etmektir. Bu yaklaşım, düzensiz, rapor edilmeyen ve yasal olmayan avlanmaya karşı mücadele etmeyi, Topluluk suları dışında kalan balık stoklarının daha fazla değerlendirilmesini geliştirmekte olan ülkeleri desteklemek amacıyla, balıkçılık ortaklıklarının kurulmasını içermektedir.

1.9. AB' NİN BÖLGESEL BALIKÇILIK ORGANİZASYONLARINA KATILIMI

Topluluk, balıkçılık alanında uluslararası ilişkilerde özel bir yetkiye sahiptir. Topluluk, balıkçılık ile ilgili uluslararası kuruluşlar ve üçüncü ülkelere yönelik olarak uluslararası yükümlülükleri üstlenmesi konusunda yetkilendirilmiştir. Avrupa Komisyonu, Topluluğu temsilen üçüncü ülkeler ve değişik bölgesel balıkçılık kuruluşları (Regional Fisheries Organisations- RFOs) ile balıkçılık anlaşmalarını müzakere etmektedir.

Bölgesel balıkçılık kuruluşları uluslararası anlaşmalarla kurulmuştur. Bu kuruluşlar, derin deniz balık kaynaklarının yönetim yolları üzerinde anlaşma sağlamak üzere bir araya gelen hükümet temsilcilerine bu konuda bir çerçeve sunarlar. Bunların asıl amacı, önemli denizlerde balık kaynaklarının sürdürülebilir kullanımını ve muhafazasını sağlamak için bölgesel işbirliğinin güçlendirilmesidir. Söz konusu kuruluşlar, bilimsel kanıtlar üzerine inşa edilmiş olan yönetim tedbirlerine ilişkin tavsiyelerde bulunurlar.

Bölgesel kuruluşların yönetim tedbirleri şunları içermektedir:

- İlgili balıkçılık bölgelerinden maksimum avlanma veya toplam kabul edilebilir avlanma düzeylerinin (TACs) saptanması (TACs, organizasyonun üyeleri arasında bölünebilir),
- Bazı bölgelerde, avlanmanın, tüm yıl boyunca veya bazı özel zamanlarda kapatılması,
- Bazı avlanma aletlerinin ve tekniklerinin düzenlenmesi veya yasaklanması,
- Birbirlerinin gemilerini denetlemek amacıyla, imzacı tarafların kontrol uzmanlarına yetki veren ortak kontrol veya uygulama planları oluşturmaları.

Topluluk, sürdürülebilir avlanmayı teşvik etmek istemektedir. Bu nedenle bir dizi bölgesel balıkçılık kuruluşuna üyelik için başvurmuştur. Topluluğun üyesi olduğu kuruluşlar şunlardır:

- Kuzey-Batı Atlantik Balıkçılık Organizasyonu (NAFO)
- Kuzey-Doğu Atlantik Balıkçılık Konvansiyonu (NEAFC)
- Hint Okyanusu Ton Balığı Komisyonu (IOTC)
- Kuzey Atlantik Somon Koruma Organizasyonu (NASCO)
- Uluslararası Baltık Denizi Balıkçılık Komisyonu (IBSFC)
- Atlantik Denizi'ne ait Kaynakların Korunması için Komisyon (CCAMLR)
- Atlantik Ton Balığının Korunması için Uluslararası Konvansiyon (ICCAT)

- Akdeniz için Genel Balıkçılık Komisyonu (GFCM)

Bunlara ek olarak, Topluluk, yakın bir gelecekte Güney Atlantik'te yeni balık rejiminin oluşturulması için yapılacak müzakerelere de iştirak edecektir. Topluluk, aynı zamanda, balıkçılık ile global düzeyde ilgilenen Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Kuruluşu'nun da (FAO) üyesidir.

1.9.1. Çevre ile ilgili Uluslararası Girişimler

Son bir kaç yıldır, balıkçılık yönetiminin çevre koşulları değişime uğramıştır. 1992 yılında Rio'da yapılan Dünya Zirvesi'nde devletler, sürdürülebilir avlanmayı garanti altına alma konusunda anlaşmışlardır. Topluluk, bu amaca yönelik faaliyetlerde aktif rol oynamış ve Sorumlu Avlanma için Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Kuruluşu'nun davranış kodunun hazırlanmasına katkıda bulunmuştur. Topluluk, aynı zamanda, özel ekonomik alanlarda ve uluslararası sularda bulunan, yerleşik balık stokları ile çok göç eden balık stoklarının korunması hakkındaki Birleşmiş Milletler Konferansı'na da katılmıştır.

1.9.2. Bölgesel Balıkçılık Kuruluşlarının Geleceği

Bölgesel Balıkçılık Kuruluşları (RFOs), devletlerin, sorumlu avlanma için araştırmada işbirliği yapmalarını sağlayan önemli unsurlardır. Geçen on yıl içinde sorumlu avlanma ve balık ürünlerinin güvenilir ticareti için ortak amaçların oluşturulmasında ilerleme kaydedilmiştir. Bölgesel Balıkçılık Kuruluşları bu amaçları yerine getirmek için yaratılan tedbirlerin uygulanmasını garanti altına almada hayati bir rol oynayacaklardır.

1.10. AB'DE YETİŞTİRİCİLİK (AQUACULTURE)

Toplulukta, yetiştiricilik (su tarımı veya balık çiftçiliği) balık sanayisine benzer bir rol oynamaktadır. Piyasaya, balık ve kabuklu deniz ürünleri tedarik etmek suretiyle, Topluluğun balık ürünleri ithalatı ve ihracatı arasındaki dengesizliğin

azaltılmasına yardımcı olmaktadır. Yetiştiricilik son on yılda bütün dünyada hızla gelişmiş ve dünya gıda üretimi içinde en hızlı büyüyen sektör olmuştur. Topluluk yetiştiriciliği de önemli ölçüde büyümüştür. Bazı Avrupa ülkelerinde, balık ve kabuklu deniz ürünleri çiftçiliği zamanla, zanaatsal bir iş olmaktan, sanayi ölçekli çok uluslu bir yapıya dönüşmüştür.

Topluluk yetiştiriciliği üç temel faaliyeti içermektedir:

- Deniz balığı çiftçiliği,
- Kabuklu deniz ürünleri çiftçiliği,
- Tatlı su balığı çiftçiliği.

Topluluğun yetiştiricilik üretiminde, dört tür su ürünü önemli yer tutmaktadır. Bunlar; alabalık, somon, midye ve istiridyedir. Çiftlik balıklarının daha fazla uzmanlık ve ileri teknoloji gerektirmesi sonucunda, balık çiftçileri ilgilerini, levrek, karagöz ve kalkan gibi türlere çevirmişlerdir.

Tablo 1.4. Yıllara Göre Avrupa Birliği Ülkelerinde Su Ürünleri Yetiştiriciliği Üretim Miktarı (x 1000 ton)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
EU(15countries)	915	1019	1100	1151	1175	1300	1343	1312	1298	1258	1301
EU(25countries)	970	1078	1159	1212	1238	1364	1415	1388	1375	1329	1375

Kaynak: (<http://epp.eurostat.cec.eu.int>).

Yetiştiricilik 1971 yılından beri Topluluk mali desteğinden yararlanmaktadır. Başlangıçta sadece balık çiftçiliği ile sınırlı olan bu destek, 1970'lerin sonlarına doğru diğer alanlara doğru genişlemiştir. Yetiştiriciliğe ilişkin projeler de FIG'den yararlanabilmektedir. Bu projeler şu alanları kapsamaktadır:

- Mevcut mülklerin (binaların) modernizasyonu veya yenilerinin inşası,
- İlgili bölgede su dağıtım sisteminin kurulması veya geliştirilmesi,

- Yeni teçhizat yerleştirilmesi,
- Topluluğun gereksinmelerine uygun hijyen standartlarının getirilmesi,
- Çevre üzerindeki etkinin azaltılması.

1.11. AB BALIKÇILIK POLİTİKASINDA ÇEVRENİN KORUNMASI İLKESİ

Balıkçılık ile çevre arasındaki ilişkiyi iki yönlü bir caddeye benzetmek mümkündür. Çünkü, balıkçılık çevreyi, çevre ise balıkçılığı yakından ilgilendirmekte ve etkilemektedir. Çevresel faktörlerin balıkçılık sektörüne adaptasyonu, uzun dönemde sadece çevreyi korumakla kalmayacak, aynı zamanda ekosistemleri de korumak suretiyle balıkçılar için de önemli sonuçlar doğuracaktır. Bu bağlamda AB’de balıkçılığın ekolojiye yaptığı etkinin kontrolü hedef alınmakta, ancak balıkçılığın yapılmasına da imkan sağlanmaktadır (Keskin vd., 2000).

Deniz balıkçılığı ve sahil yetiştiriciliği, denize ait çevre alanı kapsamında yer almaktadır. Son yıllarda, balıkçılık ve yetiştiriciliğin yapıldığı çevrenin korunması amacıyla bu iki üretim biçiminin bir arada yönetilmesi yönünde bir yaklaşım söz konusu olmuştur.

Avlanmanın çevre üzerindeki ilk etkisi, doğrudan hedef alınan ticari nitelikteki balık ve kabuklu deniz ürünleri stokları üzerindedir. Bununla birlikte, kuşlar, deniz memelileri, kaplumbağalar ve deniz yatağı üzerinde yaşayan organizmalar da balıkçılığa ilişkin av malzemelerinden etkilenebilirler. Bu nedenle Topluluk, sadece genç balıkları değil diğer deniz hayvanlarını da korumak için seçici önlemlerin kullanılmasını teşvik etmektedir.

Balık stoklarının azalmasına yol açan önlemler sadece stokların kendisini değil, o stoklardaki balıklar ile beslenen diğer hayvanları; hedeflenen stokta yer alan hayvanların beslendiği stokları da etkiler. Bu değişimler de, eğer ciddi oranlara ulaşılmış ise, deniz kuşlarını ve deniz memelilerini etkiler. Öte yandan, avlanan gemilerin hemen etrafındaki atıklar deniz kuşları için uygun bir yem kaynağıdır ve

dolayısıyla, bu deniz kuşu türlerinin artmasına yol açar. Deniz habitatının bazı türleri avlanma aletlerinin yarattığı zarara karşı çok duyarlıdırlar. Örneğin, bazı deniz dibi bitki ve hayvanları çok çeşitli ve yararlı bazı organizmalara “yuva” olarak görev yaparlar. Bu yuvaların yok olması organizmaların da yok olması anlamına gelir.

Yetiştiricilik, hem atıkların yarattığı kirlenme ile, hem de çiftlik balıklarının denizdeki diğer balıklara enfeksiyon bulaştırma riski nedeniyle çevre için potansiyel bir tehlike teşkil etmektedir. Öte yandan, yetiştiricilik sadece sağlıklı bir çevrede gelişebilmekte ve teknolojik yenilikler yolu ile önemli ilerlemeler kaydedilmektedir.

Balıkçılık ve çevreye ilişkin hususların bütünleştirilmesi amacıyla, 1997 yılında Norveç’in Bergen şehrinde Bakanlar düzeyinde bir toplantı yapılmış ve bu toplantıya Kuzey Denizi Devletlerinin bakanları ile Topluluk temsilcileri iştirak etmişlerdir. Toplantıda, Bakanlar, denizlerde çevreye ilişkin “ekosistem yaklaşımı” üzerinde anlaşmışlardır. Bu yaklaşım, şu temele dayanmaktadır:

- Ekosistemleri etkileyen işlemlerin ve etkilerin tanımlanması,
- Ekosistemler içindeki beslenme zincirlerinin dikkate alınması,
- Bu ekosistemlerin varlıklarını sağlıklı bir biçimde sürdürmeleri için gerekli kimyasal, fiziksel ve biyolojik çevrenin korunması.

Bu yaklaşım söyle bir anlayış ile uygulanacaktır: Çevre üzerindeki insan etkisini önlemeyi veya düzeltmeyi amaçlayan politikalardan, böyle bir etkinin varlığını kanıtlayan bilimsel delillerin yokluğu ya da eksikliği nedeniyle vazgeçilemeyecektir. Bir başka deyişle, söz konusu önlemlere, önlemi haklı gösterecek tüm gerekli delillerin sunulmadığı gerekçesi ile karşı çıkılmayacaktır.

2002 yılının başlarında Komisyon tarafından, çevresel korunmaya ilişkin gereksinimleri Ortak Balıkçılık Politikası içine entegre eden ve Topluluk Eylem Planı’nın oluşturulmasına imkan tanıyan bir Tebliğ yayınlanmıştır. Zaten, halihazırda, balıkçılığı doğrudan etkileyen çevreye ilişkin önemli sayıda Topluluk kuralı bulunmaktadır.

Komisyon bu Eylem Planı ile, mevzuatı ve gelecekteki politikayı Anlaşma'nın çevre ile ilgili 174. maddesi doğrultusunda bir araya getirmiştir. Çevresel bir perspektiften, ortak balıkçılık politikasına esas teşkil eden ilkeler şunlardır: tedbir alma, önleme, kaynağın yenilenmesi ve kirleten öder prensibi.

Komisyon'un önerdiği tedbirler ise, avlanma faaliyetlerinin azaltılması; balıkçılık metotlarının, israfı asgariye indirecek şekilde geliştirilmesi; avlanması hedeflenen türün veya büyüklüğün dışında yanlışlıkla balık yakalanmasının önlenmesi; ve habitat üzerindeki etkileri ile balıkçılık filolarının yenilenmesi için kullanılan kamu yardımlarının kaldırılması (güvenlik artırıcı yenileştirmeler hariç) hususlarını içermektedir. Çevre bakımından sağlıklı balıkçılık için eko-etiketleme uygulaması gibi ilave önlemler de Komisyon'un ve üye ülkelerin gündemindedir.

1.12. AB BALIKÇILIK POLİTİKASINDA ÜRETİCİ KURULUŞLARIN DURUMU

Üretici kuruluşları, ürünleri için en iyi piyasa koşullarını sağlayacak önlemleri almak için bir araya gelen balıkçılar veya balık çiftçileri tarafından kurulmuştur. Üyelik gönüllü olmakla birlikte, üretici kuruluşları üyeleri, üretim ve pazarlama işlemlerindeki kurallara uymak zorundadır. Bu şekilde, ortak piyasa düzenlemesinin amaçlarına katkıda bulunmaktadır.

Sayıları 160'tan fazla olan bu kuruluşların asıl faydası, üreticilerin, üretimlerini talep piyasasına uydurmalarına imkan tanınmasıdır. Topluluk, 1970 yılında Ortak Pazar politikası girişimini başlatırken, bu kuruluşların oluşumunu desteklemiştir. Üretici kuruluşları, ilgili üye ülke tarafından tanınmadan önce, bir dizi şartı yerine getirmek zorundadır. Bu şartlar:

- Faaliyette bulunmayı önerdikleri bölgede, ekonomik faaliyeti minimum bir düzeyde temsil etmek,

- Potansiyel üyelerin coğrafi yerleşimlerine veya milliyetlerine göre ayrımcılık yapmamak,
- İlgili üye ülkedeki yasal gereksinimleri karşılamaktır.

Üretici kuruluşlarının temsil gücünün fazla olması için, bu kuruluşların o bölgede işletilmekte olan gemilerin önemli bir bölümünün o birliğe üye olması ve üyelerinin üretimlerinin bir bölümünün o bölgede satılmıyor olması gerekmektedir. Üye ülkeler, üretici kuruluşlarının oluşturulması ve varlıklarını sürdürmelerine yardım etmek için mali destek sağlayabilirler. Bu doğrultuda, bazı Topluluk fonlarının da kullanılma imkanı bulunmakla birlikte temel amaç, uzun dönemde üye ülkelerin kendi kendini finanse edebilecek hale gelmesidir.

Balıkçıların daha fazla oranda bu örgütlere katılması ve örgütlerle pazardaki diğer kuruluşlar arasındaki yakın işbirliği, pazar yönetiminde her kesimin yararına olacak sonuçların alınmasını sağlayacaktır (Arpa 1996).

1.13. AB BALIKÇILIK POLİTİKASI İLE İLGİLİ YAPILAN REFORMLAR

Ortak Balıkçılık Politikası, içinde bulunduğumuz dönemde bir yeniden yapılanma süreci içindedir. 2001 yılının Mart ayında Komisyon, Topluluktaki balıkçılığın durumuna ilişkin olarak bir rapor yayınlamıştır. Raporda mevzuat ve OBP'nin bugün karşı karşıya olduğu zayıflıklar ve aksaklıklar değerlendirilmekte, bunları giderecek reformlara ilişkin öneri seçenekleri getirilmektedir.

Ortak Balıkçılık Politikası'nın ilk eksikliği, halen biyolojik sınırlarının ötesine geçmiş stokların varlığıdır. Stokların büyüklüğü ve avlanma alanları son 25 yıldır sürekli azalmaktadır. Ticari açıdan önemli stoklar incelendiğinde, yetişkin balıkların sayısının 1970' lerin başında 1990' ların sonundakinin iki katı olduğu görülmektedir. Eğer bu eğilim devam ederse, Topluluk balık stoklarının büyük bir bölümü tamamen yok olacaktır. Aynı zamanda, Topluluğun şu andaki filosu, mevcut

balıkçılık kaynaklarının sürdürülebilir bir şekilde kullanılmasına yetecek miktarın çok üzerindedir. ICES'den alınan bilimsel tavsiyede, sürdürülebilir avlanmanın garanti altına alınabilmesi için, Topluluğun başlıca balık stoklarındaki balıkların ölüm düzeyinin, balıkların tipine (yassı balıklar, deniz dibi canlıları, açık deniz canlıları) ve ilgili bölgeye bağlı olarak 1/3 ila 1/2 arasında azaltılması gerektiği belirtilmektedir.

Balık kaynaklarındaki azalış ve filonun fazla kapasitesinin haricinde, Topluluk balıkçılık sektörünün büyük bir bölümü, ekonomik anlamda kırılganlık, zayıf mali kazanç ve azalan istihdam ile karşı karşıyadır. 1990-1998 dönemi içerisinde, avlanma sektöründe 66.000 işgücü kaybı yaşanmış olup, bu durum istihdamdaki toplam azalışın % 22'sine karşılık gelmektedir. Aynı dönem içinde, işleme sektöründeki istihdam azalışı ise % 14 oranında olmuştur. Mevcut kontrol ve uygulama düzenlemeleri ne yazık ki Birlik genelinde adil bir ortam yaratmak için yetersiz kalmış ve bu durum OBP'nin güvenilirliğini de azaltmıştır.

Uluslararası çevre son yirmi yıldır önemli bir değişim yaşamıştır. Birçok gelişmekte olan ülkenin kendi balıkçılık sanayilerini geliştirmek için meşru bir çaba içinde olması, sürdürülebilir kalkınmanın gereksinimleri ve sorumlu balıkçılık anlayışı, Ortak Balıkçılık Politikası'na yeni sorumluluklar yüklemiştir. Balık ürünleri için artan talep ve balık azlığını açıklayan yüksek fiyatlar balıkçıları azalan stokların etkisine karşı korumuştur.

Bu süreç, balıkçılık sanayisinin, kamu mali desteğine olan ihtiyacını da azaltmaktadır. Komisyon, ilgili tüm taraflar ile yürütülen büyük çaplı görüşmeler sonucunda Mart 2001'de bir balıkçılık politikasının yeniden yapılandırılmasında yol gösterici olması amacıyla bir Yeşil Kitap yayınlamıştır. Yeşil Kitap'ta balık stoklarının aşırı tüketildiği ve balıkların olgunlaşmadan avlandığı vurgulanmış, deniz eko-sistemlerinin korunması gerektiğinin altı çizilmiş, OBP'nin gıda güvenliği, çevre ve kırsal bölgelerin kalkındırılması gibi alanlarda daha duyarlı olması gerektiği belirtilmiştir. Yeşil Kitap'ta ayrıca AB balıkçılığının sürdürülebilirliğinin sağlanması için yeni amaç ve farklı yöntemler ortaya koyulmuştur. Kitap'ta balıkçılığın kendi

kendine yeten bir sektör olması, balıkçıların karar mekanizmalarında daha fazla belirleyici olması ve sürdürülebilir balıkçılığın AB sınırları dışında da teşvik edilmesi gerektiği vurgulanmıştır (European Commission 2001).

Yeşil Kitap üzerinde Avrupa Parlamentosu, Ekonomik ve Sosyal Komite (ECOSOC) ve Bölgeler Komitesi de kendi görüşlerini bildirmişlerdir. Yeşil Kitap OBP'ye dair reform çalışmalarında önemli bir rol üstlenmiştir. Avrupa Parlamentosu, Ocak 2002'de bir karar yayınlayarak "kaynakların rasyonel ve sorumlu yönetimine dayanan, gerekçe olarak balık stoklarının muhafazasını ve geleneksel olarak geçimini denizden sağlayanların yaşam biçimlerini sürdürmelerini amaçlayan bir balıkçılık politikası geliştirilmesi" yolunda çağrıda bulunmuştur. AB'ye göre bu politika, aynı zamanda, geçimini balıkçılıktan sağlayan bölgelerin özel ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde adil ve eşitlikçi dağılımı gözetilen bir sistem getirmeli ve aynı zamanda ayırım gözetmeyen, istikrarlı ve Topluluk kontrolü altında uygulanabilir olmalıdır.

Ortak Balıkçılık Politikası'nın geleceğine ilişkin tartışmalar sadece eksiklikleri değil, aynı zamanda OBP'nin, zayıf uygulanması, çok yıllık yönlendirme perspektifinin yokluğu, fazla filo kapasitesi, konuyla ilgili tarafların sürece yetersiz katılımı gibi iç pazardaki sisteme ait zayıflıkları ve Topluluk tarafından dikkate alınması gereken, dünya balıkçılığındaki yeni eğilimlerden kaynaklanan dış tehditleri de açıkça ortaya koymuştur. Aynı zamanda bu tartışmalar, mevcut politikanın, gerek önemli balık stoklarına yönelik artan tehditleri tersine çevirmede, gerek balıkçılık sektöründe ekonomik devamlılığı sağlayabilmede yetersiz olduğu konusunda geniş bir uzlaşma olduğunu göstermiştir.

Bütün bu tartışmaların sonunda Aralık 2002'de ortak balıkçılık politikasının reformuna ilişkin birtakım önlemler Avrupa Konseyi tarafından kabul edilmiş ve Birlik 1 Ocak 2003 tarihinden itibaren yeni bir ortak balıkçılık politikasına kavuşmuştur. Alınan yeni kararlarla Birliğin balıkçılık politikasına getirilen başlıca değişiklikler şu şekilde sıralanmaktadır:

- **Uzun dönemli planlar:** Daha önce yıllık olarak alınan birçok karar hem balıkçıların ileriye dönük planlamalar yapmasına hem de balık

kaynaklarının etkili bir biçimde korunmasına engel olmaktadır. Bu nedenle, yıllık politikalar yerine uzun vadeli stok koruma hedefli öncelikler belirlenmesi ve hayata geçirilmesine karar verilmiştir.

- **Filolar için yeni politika:** AB'nin balıkçılık filosunun gereğinden büyük olmasından kaynaklanan sorunlarla başa çıkabilmek için önlemler alınmıştır. Bundan böyle filo politikası basitleştirilip, filo sayısı ile kaynak kapasitesi arasındaki dengenin kurulmasına ilişkin sorumluluk üye ülkelere daha fazla bırakılacaktır. Ayrıca özel sektöre, balıkçılık gemilerinin yenilenmesi ve modernize edilmesi için aktarılan kamusal kaynakların giderek azaltılması, bunun yerine gemilerdeki güvenlik ve çalışma koşullarının iyileştirilmesine önem verilmesi kararlaştırılmıştır.
- **Kuralların daha sağlıklı uygulanması:** Ulusal denetim sistemlerinin ve kuralları ihlal edenlere karşı kullanılan yaptırımların birbirinden farklı olması, uygulamanın önüne engeller çıkarmaktadır. Bu tespitten hareketle farklı idareler ve denetim mekanizmaları uyumlaştırılacaktır. Bunun için Komisyon'un denetçi ekipleri güçlendirilmiştir.
- **Balıkçıların sektörün idaresindeki söz hakkı:** Ortak balıkçılık politikasının idaresinde özellikle balıkçıların daha fazla rol alması gereğinden hareketle, oluşturulacak bölgesel danışma konseylerinde sürdürülebilir balıkçılık için bilim adamlarıyla birlikte çalışmaları sağlanacaktır. Balıkçılık sektöründen etkilenen diğer yararlanıcıların da bu konseylere katılımı sağlanacaktır. Yukarıda belirtilen temel politika değişiklikleri ve OBP reformu çerçevesinde uygulamaya koyulmuş olan bazı önlemler aşağıda sıralanmıştır;

-Akdeniz için Eylem Planı

-Avrupa Yetiştiriciliğinin Sürdürülebilir Kalkınması için Strateji,

- Çevre Koruma Kurallarının OBP'ye Entegre Edilmesi Eylem Planı,
- Yasal Olmayan Balıkçılığın Ortadan Kaldırılması Eylem Planı,
- Balıkçılık filosunun yenilenmesinin sosyal, bölgesel ve ekonomik sonuçları ile başa çıkılması önlemleri,
- Iskarta balık oranının azaltılması önlemleri,
- Tek bir denetim yapısının oluşturulması önlemleri.

Bu çerçevede Avrupa Balıkçılık Denetleme Ajansı 14 Mart 2005 tarihli Konsey Kararı ile kurulmuştur. Ajans İspanya'nın Vigo şehrinde 2006 yılının sonunda faaliyete geçecektir.

- Üçüncü ülkelerle balıkçılık alanındaki anlaşmaların ilerletilmesi,
- Balıkçılara verilen bilimsel ve teknik danışmanlık hizmetlerinin geliştirilmesi,
- Balıkçıların OBP kurallarıyla uyumunun ölçüleceği bir puan tablosu oluşturulması.

1.14. AB GENİŞLEMESİNİN ORTAK BALIKÇILIK POLİTİKASI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

2004 yılının Mayıs ayında AB üyesi olan 10 ülke ile birlikte, katılım müzakereleri devam etmekte olan Romanya ve Bulgaristan ile adaylık statüsü kazanmış olan Hırvatistan ve Türkiye'yi kapsayan genişleme sürecine dahil olan 14 ülkeden 11'i denize kıyısı olan ülkelerdir. 2004 yılında AB üyesi olan ülkeler arasında gelişmiş bir balıkçılık endüstrisine sahip olan ülkeler Polonya ile Baltık ülkeleri Litvanya, Letonya ve Estonya'dır. Türkiye dışındaki 13 ülkenin balıkçılık

alanındaki avlanma miktarı tonaj olarak Topluluk avlanma miktarının % 7'si oranındadır. Türkiye de dahil edildiğinde bu miktar, Topluluk avlanma miktarının altıda birine denk gelmektedir. Bu 13 ülkenin büyük bir bölümünde yetiştiricilik sektörü de bir faaliyet alanıdır. Yetiştiricilik sektörünün bulunduğu ülkelere denize kapalı olan Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Slovakya da dahildir.

Genişleme süreci ile birlikte AB üyesi olan ülkelerin bu alandaki en önemli sorunu, diğer birçok sektörde görüldüğü gibi, eski teknoloji ve altyapıdan kaynaklanan verimsizliktir. Son yıllarda bu ülkelerdeki gemilerin sayısında genel AB politikasına paralel olarak bir azalma olmakla birlikte, eskimiş ve yıpranmış filoların yenilenmesi ihtiyacı henüz ortadan kalkmış değildir. Topluluğun yeni üyelere balıkçılık alanında yapmış olduğu katkı SAPARD (Tarım ve Kırsal Kalkınma Alanında Özel Katılım Programı) altında gerçekleşmiştir. Bu program kapsamındaki 15 farklı önlemden biri olan “tarım ve balıkçılık ürünlerinin islenmesi ve pazarlanmasının geliştirilmesi” önlemi çerçevesinde 2000-2006 yılları için 954 milyon Euro ayrılmıştır. Bu rakam toplam SAPARD bütçesinin % 26'sına denk düşmektedir (http://europa.eu.int/comm/fisheries/enlargement/phare_en.htm).

Her aday ülkenin balıkçılık mevzuatı ile ilgili olarak Avrupa Birliği'ne uyum sağlamak adına Avrupa Komisyonu ile yürütmüş olduğu müzakereler, balıkçılık sektörünün ilgili ülkede taşıdığı önem ve hacme göre farklılık göstermiştir. Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Slovakya gibi denize kapalı ülkeler, balıkçılık sektörüyle ilgili ekonomik faaliyetlerin çok sınırlı olması ve bu ülkelerde geçimini bu sektörden sağlayan nüfusun yok denecek kadar az olması gibi sebeplerle herhangi bir geçiş süresi ya da Birlik mevzuatının dışında, kendilerine tanınacak geçici bir düzenleme talep etme gereği duymamıştır. Zaten mevzuatın balık kaynaklarının yönetim, gözetim ve denetimine ilişkin hükümleri böylesi ülkeler için uygulanabilir değildir.

Ayrıca balık kaynaklarının yönetimine ilişkin mevzuatın içeriği balıkçılığın yapıldığı bölgeye göre (Atlantik kıyısı, Baltık Denizi, Akdeniz, vs.) farklılık gösterebilmektedir. Yine aynı şekilde filo kayıt sistemine ilişkin mevzuat da sadece,

kendi bayrağını taşıyan balıkçılık teknelerine sahip olan ülkeler için uygulanabilir olduğundan bir anlam ifade etmektedir.

Birliğin daha önceki genişleme süreçleriyle kıyaslandığında 2004 genişlemesiyle Birliğe dahil olan ülkelerin balıkçılık alanındaki Topluluk mevzuatını çok fazla tereddüt göstermeden kabul ettikleri görülmektedir. Bu da OBP'nin bu genişlemeden dolayı fazla bir değişikliğe uğramamış olmasını açıklamaktadır. Genişlemeden kaynaklanan birtakım düzenlemeler de halihazırda devam etmekte olan, OBP'nin yeniden yapılandırılması süreci içinde değerlendirilebilecek ölçüdedir. Halbuki daha önceki genişlemeler incelendiğinde, 1973 yılında İngiltere, İrlanda ve Danimarka'nın Birliğe katılmasıyla balıkçılık, OTP'den ayrı bir Topluluk politikası olarak algılanmaya başlanmış ve Topluluk sularına eşit erişim prensibi kabul edilmiştir. İspanya ve Portekiz'in katılımı ise 1983 'te OBP'nin kabul edilmesi ve göreceli istikrar prensibinin hayata geçirilmesiyle aynı döneme denk gelmiştir. Bu dönemde dış ilişkiler gündeme daha çok gelmeye başlamış ve üçüncü ülkelerle olan balıkçılık anlaşmaları ve yapısal önlemlere ayrılan Topluluk bütçesinde önemli artışlar kaydedilmiştir.

2004 genişlemesinde Baltık Denizi'ne kıyısı olan ülkelerle küçük bir ada ülkesi olan Malta'nın balıkçılık sektörüne ilişkin olarak Topluluktan, diğer ülkelere göre daha fazla koruma önlemi ve destek talebinde bulunduğu görülmüştür. Doğal olarak bu durum müzakere sürecine de yansımış ve denize kıyısı olmayan ülkeler Birlik ile olan balıkçılık başlığı müzakerelerini açıldıktan itibaren birkaç ay içinde herhangi bir düzenleme talep etmeden kapatmış ve ilgili mevzuatı harfiyen uygulayacaklarını bildirmiştir. Diğer ülkelerin büyük bir bölümü ise Birlik ile bu alandaki müzakerelerini katılım kararının verildiği Aralık 2002 Helsinki Zirvesi'nden hemen önce ya da zirve sırasında tamamlamıştır.

1.14.1. Devlet Yardımları

Balıkçılık ve yetiştiricilik sektöründe devlet yardımlarına ilişkin konular Balıkçılık Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. Balıkçılık sektöründeki

Topluluk yapısal yardımına ilişkin kuralların düzenlendiği AB Antlaşması'nın 36. maddesi ve 2792/1999/EC sayılı tüzüğün 19 (1). maddesine göre, balıkçılık alanındaki devlet yardımları balıkçılık ürünlerinin üretimi ve ticaretine ilişkindir. 1 Nisan 2004 tarihinde kabul edilen 1595/2004/EC sayılı Blok Muafiyet Tüzüğü'ne göre üye ülkeler, bazı balıkçılık ürünlerine yapacakları devlet yardımlarında "ön bildirim esası"ndan muaf tutulacaklardır. Buna göre her bir işletmeye, Komisyon bilgilendirilmeksizin, üç yıl için 3.000 Euro devlet yardımı sağlanabilecektir. Ancak balıkçılık alanındaki toplam devlet yardımı o ülkenin balıkçılık sektöründeki toplam cirosunun % 0,3' ünü aşamayacaktır. Yeni üye ülkeler balıkçılık sektörüne devlet yardımı sağlamamakta veya çok az yardım sağlamaktadır. Yardımın, Birliğin balıkçılık sektörüne ilişkin devlet yardımı kurallarına uyması ve ilgili planlamaların katılımı birlikte bildirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

1.14.2. Sulara ve Balık Kaynaklarına Erişim

Tüm yeni üye ülkeler kaynaklara erişimin sabitlenmesi konusunda Birliğin bu alandaki temel ilkelerinden biri olan göreceli istikrar prensibini kabul ettiklerini bildirmiştir. Kaynaklara erişim, göreceli istikrar prensibini de içeren Ortak Balıkçılık Politikası (OBP) kapsamında düzenlenmiştir. Göreceli istikrar prensibi, sabit yüzdenin stoklar ve her üye ülkeye göre tespit ve muhafaza edilmesi anlamına gelmektedir. Bu prensip, tüketimine sınır getirilen bütün stoklarda, Toplam Kabul Edilebilir Avlanma Miktarı (TAC) yoluyla ve üye ülkelere dağıtılmış kotalar çerçevesinde uygulanmaktadır. Geçici olarak kapatılan balıkçılık başlığı müzakerelerinin bütün müzakerelerin sonunda yeniden açılıp kapatılmasının nedeni de (tüm müktesebat başlıklarında önce geçici ve sürecin en sonunda nihai kapatma uygulanmıştır) göreceli istikrar prensibi uyarınca ilgili aday ülkelerin erişime hak kazanacakları balık kaynaklarına ilişkin rakamların netleştirilmesi olmuştur. Bu amaca yönelik olarak, ülkelerin balıkçılık faaliyetlerini yansıtan yakın zamanlı bir referans dönemi dikkate alınmış ve önemli bir sorun yaşanmadan bu rakamlar üzerinde uzlaşmıştır.

Göreceli istikrar prensibi, Baltık denizine kıyısı olan tüm ülkelerde (Polonya, Letonya, Litvanya, Estonya) uygulanacaktır. Böylece bu ülkelerin Birlik sularındaki balıkçılık faaliyetlerini sürdürmesi sağlanırken, üçüncü ülke suları ve bölgesel balıkçılık kuruluşlarına ait sulardaki balıkçılık faaliyetleri devam edebilecektir. Genişleme ile Baltık Denizi büyük ölçüde bir AB iç denizi haline gelirken, bölge ülkeleri arasında katılım öncesinde varolan işbirliğinin diğer üye ülkeleri de kapsayacak şekilde daha da ileri götürülmesi fırsatı yaratılmıştır.

Letonya'nın Riga Körfezi'nde özel idare rejimi oluşturulması talebi üzerine AB, rejimin oluşturulmasına ancak 88/98/EC sayılı tüzüğe eklenen bazı hükümlere bağlı kalınarak uygulanmasına karar vermiştir. Bu hükümlere göre, Riga Körfezi'nde avlanma yetkisi tanınan teknelerin motor gücünün 221 kw'ı geçmemesi gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca Litvanya ve Estonya arasında bulunan Svalbard bölgesindeki balık stoklarının etkili idaresi ve optimum kullanımının devam etmesi için mevcut idare sistemine devam edilmesinin destekleneceği belirtilmiştir.

Malta'nın 25 deniz mili içinde spesifik bir idare rejimi talebi uyarınca AB böyle bir idare rejiminin kurulmasına ve bu rejimin 1626/94/EC sayılı tüzüğüne eklenecek belli hükümler uyarınca uygulanmasına karar vermiştir. Bu hükümlere göre, 12 ila 25. miller arasında kalacak 13 millik balıkçılık özel idare bölgesinde, küçük ölçekli balıkçılık (balıkçılık gemilerinin boyu ve makinelerinin gücü itibarı ile) yapılması kararlaştırılmıştır. Bu düzenleme büyük ölçüde Malta'yı tatmin ederken, Maltalı balıkçılar için en önemli dezavantajı daha önce 12 ve 25. miller arasından avlanabilmekte olan 12 m.'den uzun Malta teknelerinin de bu haklarını kaybetmiş olmasıdır. Ancak Malta balıkçılık filosunun büyük bir bölümünün küçük boyutlarda olması nedeniyle bunun Malta'daki balıkçılık sektörüne yapacağı olumsuz etki nispeten az olacaktır.

İki Akdeniz adasının Birliğe dahil olması ve OBP'yi sorunsuz bir şekilde uygulama kapasitesi göstermesi nedeniyle, Topluluğun Akdeniz'in ve bu denizdeki kaynakların korunması yönündeki politikası önemli bir ilerleme kaydetmiştir. Türkiye için önem taşıyan Karadeniz'e ilişkin politikalar ve Topluluk mevzuatı,

Birliğin Şu anda Karadeniz’de herhangi bir balıkçılık faaliyeti olmaması nedeniyle oldukça yetersizdir.

1.14.3. Ortak Piyasa Düzenleri

Malta’nın talebi üzerine yunus balığının, (yerel adıyla lampuki) Polonya ve Letonya’nın teklifleri üzerine de Baltık bölgesi çaça balığının 104/2000/EC sayılı tüzüğün 4. Eki’ne ilave edilmesi kararlaştırılmıştır. Böylece lampuki ve çaça balığı avlayan balıkçılar, AB’nin geri çekme mekanizması gereği mali destek almaya hak kazanmıştır. Bu iki balık türünün dışındaki balık türlerinin çeşitli Topluluk mekanizmalarıyla desteklenmesi yönündeki talepler Komisyon tarafından geçerli talepler olarak değerlendirilmemiştir.

Çek Cumhuriyeti’nden 1, Estonya’dan 4, G.Kıbrıs’tan 1, Letonya’dan 9, Litvanya’dan 6, Macaristan’dan 1, Malta’dan 2, Polonya’dan 10, Slovenya’dan 9 liman noktası ve Slovakya’daki serbest dolaşım dahilindeki bütün gümrük ofisleri, 2211/94/EC sayılı Tüzüğün 1. ekine ilave edilerek balıkçılık ürünlerinin ülkeye girişlerinin denetleneceği pazarlama ve ithalat temsilci noktaları statüsü kazanmıştır.

1.14.4. Uluslararası Anlaşmalar

Balıkçılık faaliyetlerini daha önce uluslararası sözleşme ve kuruluşlar kapsamında yürüten yeni üye ülkeler bu kuruluşlardaki temsil, hak ve sorumluluklarını Ortak Balıkçılık Politikası çerçevesinde Birliğe devretmiştir. Birliğe dahil olan Baltık Denizi ülkelerinin bu denizdeki avlanma payları, daha önce uluslararası anlaşmalarla düzenlenmiş olan hakları dikkate alınarak Komisyon tarafından düzenlenmiş ve Topluluk balıkçılık avlanma alanına dahil edilmiştir.

Görüldüğü üzere yeni üye ülkelerin AB balıkçılık mevzuatının önemli bir bölümünü çok fazla bir istisna, düzenleme ya da geçiş süresine gerek kalmadan uygulamalarına karar verilmiştir. Letonya ve Malta’nın talepleri üzerine iki özel koruma alanı oluşturulurken Polonya, Letonya ve Malta’nın talepleri üzerine de iki

tür balığın Birliğin geri çekme (fiyat) desteğinden yararlanmasına karar verilmiştir
(http://europa.eu.int/comm/fisheries/enlargement/phare_en.htm).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE' DE BALIKÇILIK

2.1. SEKTÖRÜN TANIMI

Su ürünleri, ilk akla gelen balıklar olsa da denizler, tatlı su gölleri ve akarsulardan elde edilen tüm ürünlerin ortak adıdır. Su ürünleri başlıca üç grupta incelenir. Balıklar, yumuşakçalar (midye, istiridye vb) ve eklembacaklılar (ıstakoz, yengeç vb). Bir diğer su ürünü grubunu da bitkisel ürünler oluşturur. Ancak bitkisel ürünlerin üretim miktarları ve ticareti hayvansal ürünler kadar yüksek değildir. Bu nedenle istatistiklerde genellikle ayrı bir grup olarak incelenir.

Su ürünleri iki yöntemle üretilir. Avcılık ve yetiştiricilik (kültür balıkçılığı). Üretimin büyük kısmı avcılık yoluyla olmaktadır. Ancak; kültür balıkçılığının toplam su ürünleri üretimi içindeki payı sürekli artmaktadır. Bunun en önemli nedeni okyanuslardan avcılık yoluyla elde edilebilecek ürün miktarının artık çok fazla artırılmamasıdır. Ayrıca okyanuslarda kıyıları olmayan ülkeler için su ürünleri üretiminde en önemli çıkış yolu kültür balıkçılığıdır (Çeliker, 2003).

Balıkçılık sektörü; deniz ve iç sularda mevcut kaynakların akılcı ve süreklilikle kullanılmalarını, kıyı ve kıyı ötesi açık deniz balıkçılığını, yetiştiriciliği, kooperatifçiliği, kirlenme, uzaktan algılama, ürünlerin soğuk ve donmuş muhafazası ve pazarlanmasını, su ürünleri sanayisini, işleme ve entegre tesislerini, gemi inşasını, ağ imalatını, sektörün balıkçı barınağı, liman ve çekek yerleri ile balık halleri gibi alt yapı tesislerini, diğer gerekli vasıta ve teçhizat kullanımı ile üretimini ve tüm sektör faaliyetleri yanında bunların araştırma, geliştirme ve eğitim konularını kapsamaktadır (DPT; 2001).

2.2. AVCILIK İLE ÜRETİM

Dünyada su ürünleri sektörü protein açığının kapatılmasında oldukça önemli bir konuma gelmiştir. Bu konum itibariyle 1984 'ten beri her yıl % 11 'in üzerindeki büyümeyle, gıda sektörleri arasında en hızlı büyüyen ve gelişen sektör unvanını almıştır (<http://www.fao.org/english/newsroom/news/2002/4140-en.html>).

1970-1988 yılları arasında su ürünleri üretiminde özellikle deniz balıkları av miktarında gözlenen artış; 1970 'li yılların başlarından itibaren su ürünleri sektörüne uygulanan bazı teşvikler, muafiyetler ve sübvansiyonların avcılık sektöründe hızlı bir gelişme yaratarak, avlama gücünü artırmasından kaynaklanmıştır (Anonim 2001).

Ülkemizde balıkçılık stokları azalmaktadır. Bu duruma, aşırı avcılığın yanı sıra çevresel faktörlerin de her geçen gün olumsuzlaşması neden olarak gösterilmektedir. Çevre kirlenmesinin en çok etkilendiği ortam deniz ve iç su ortamlarıdır. Bu durum, bir çok balık türünü bir zincir halinde etkilemektedir.

Özellikle bir iç deniz konumunda olan ve bir çok komşu ülkemizle birlikte kullandığımız Karadeniz, Türkiye'de avlanan balık miktarının en büyük oranını sağlayan önemli bir kaynaktır. Ancak başta Tuna nehri vasıtasıyla Orta Avrupa'nın kirlilik oranı yüksek çeşitli maddelerinin Karadeniz'e dökülmesi, diğer komşu ülkeler ile beraber, ülkemizin de yeterince arıtma tesisi olmayan sanayi tesislerinin atıkları ile birlikte başta çöp olmak üzere katı atıkların denize boşaltılması, sığ alanların oldukça kısıtlı olduğu Karadeniz'de balıkların yumurtlama bölgesi olarak da bilinen alanların çeşitli amaçlarla doldurulması gibi faktörler Karadeniz'de balık stoklarının gelişimini, verimliliğini ve avcılıkta üretimi olumsuz yönde etkilemektedir. Bu etkiler ve diğer uzak bölgelerdeki deniz ve okyanuslardan gemiler vasıtasıyla taşınan yeni organizmaların Karadeniz'e yerleşmesi sonucunda Karadeniz'de su ürünleri stoklarında azalmalar olmaktadır.

Biyolojik olarak bazı yeni türlerin ortaya çıkmasına örnek olarak, Ctenophora'lardan Mneiopsisleidy'nin besin zincirinde olumsuzluklara neden

olması verilebilir. Bu canlının özellikle hamsi yumurta ve larvalarını tüketerek, diğer su ürünlerinin büyüme ve gelişmelerine olumsuz bir etkide bulunduğu belirtilmektedir. Besin zincirinin herhangi bir halkasında oluşacak olumsuzluklar, zincirin üst halkalarında yer alan diğer canlı gruplarını da etkileyeceğinden, bu durum, stokların azalmasında önemli bir rol oynamaktadır. İklimsel faktörler de ekolojik ortamı etkileyeceğinden su ürünleri stokları üzerinde etkilidirler.

Tablo 2.1. Ülkemizin Sahip Olduğu Su Kaynakları

ÜRETİM ALANLARI	ADEDİ	BÜYÜKLÜĞÜ (ha)	UZUNLUĞU (km)
Tabii Göl	200	906 118	-
Baraj Gölü ve Gölet	943	357 877	-
Nehir ve Irmak	33	-	177 714
Denizler	-	24 607 200	8 333

Kaynak: DPT.

Türkiye, dünyadaki konumu nedeniyle zengin bir su potansiyeline sahiptir. Farklı ekolojik özellikteki Karadeniz, Marmara, Ege ve Akdeniz.de 8333 km kıyısı olan ülkemizde, su ürünleri üretim alanı olarak kullanılabilir 178 bin km uzunluğunda akarsu, toplam yüzey alanları yaklaşık 1 milyon hektarın üzerinde 200 adet doğal göllere ve 3442 km² baraj göllerine sahip bulunmaktadır.

Türkiye’de su ürünleri üretiminin büyük bölümü avcılıktan, avcılıkla elde edilen üretim de büyük oranda denizlerden sağlanmaktadır. Deniz balıkları avcılığı, esasen kıyı balıkçılığına dayanmaktadır. Denizlerden avcılıkla elde edilen üretim; kirlilik, ekolojik değişimler ve aşırı avcılık nedeniyle, son yıllarda büyük dalgalanmalar göstermektedir (Atay ve Korkmaz, 2001; 3-15).

Denizlerimizdeki su ürünleri stoklarının büyüklüklerinin belirlenememiş olması nedeniyle, bu stoklardan avcılıkla alınabilecek yıllık miktarın ne olduğu ve hangi büyüklükteki av filosu ile avlanması gerektiği de belirlenememiştir. Bu nedenle, avlama gücünün kontrolü ve kaynaktan alınabilecek sürdürülebilir verime ilişkin kota uygulamasına geçilebilmesi mümkün görünmemektedir.. Mevcut av yasakları ve sınırlamaları ile stokların korunmasına çalışılmaktadır (Atay vd., 2000; 827-843).

2.2.1. Türkiye'deki Mevcut Durum

2.2.1.1. Deniz Ürünleri Üretimi

Deniz balıklarının avcılıkla üretiminde denizlerimizin yüzde paylarında Doğu Karadeniz önde gelmektedir (% 48). Bunu Ege Denizi izlemektedir (% 17). Batı Karadeniz ve Marmara eşit paya sahip olup (% 15), Akdeniz en düşük paya sahiptir (% 5). Yıllara göre avlanan deniz balıkları miktarı ve çeşidi aşağıdaki Tablo 2.2. 'de görülmektedir.

Tablo 2.2. Avlanan Deniz Balıkları Miktarı (ton)

Türler	2000		2001		2002		2003		2004	
	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%
Hamsi	280 000	61	320 000	66	383 000	73	295 000	64	340 000	67
Kefal	27 000	6	22 000	5	19 500	4	11 000	2	12 424	2
Bakalaryo	18 180	4	20 810	4	12 000	2	7 500	2	4 380	1
Mezgit	18 000	4	10 000	2	10 500	2	8 000	2	8 205	2
Sardalya	16 500	4	10 000	2	8 808	2	12 000	3	12 883	3
İstavrit	22 200	5	26 180	5	33 684	6	28 000	6	27 405	5
Palamut	12 000	3	13 260	3	6 982	1	6 000	1	5 701	1
Kolyoz	9 000	2	4 500	1	2 050	0	1 480	0	1 402	0
Çaça	7 000	2	1 000	0	2 300	0	6 025	1	5 411	1
Lüfer	4 250	1	13 060	3	25 000	5	22 000	5	19 901	4
Diğer-Other	46 391	10	43 600	9	18 920	4	66 069	14	67 185	13
Toplam	460 521	100	484 410	100	522 744	100	463 074	100	504 897	100

Kaynak: TÜİK (<http://www.die.gov.tr/>).

2.2.1.2 İç Su Ürünleri Üretimi

İç su potansiyelimizin yüksek olmasına rağmen, üretim miktarı oldukça düşüktür. Son 10 yıllık verilere göre toplam üretimin % 7-10 'u iç sulardan

karşılanmaktadır. Aşağıdaki Tablo 2.3. 'te yıllara ve türlere göre Türkiye'deki iç su üretimi miktarı görülmektedir.

Tablo 2.3. Türkiye'deki İç Su Ürünleri Üretimi

Balık türü	1999	2000	2001	2002	2003
Toplam	50 190	42 824	43 323	43 938	44 698
Akbalık	176	104	91	73	82
Alabalık	263	277	364	352	393
Çapak	259	200	151	198	221
Gökçe	9	11	37	39	43
Gümüş	1 455	1 583	1 685	1 733	1 826
İnci kefali	20 000	15 654	15 848	14 930	14 215
Kadife	-	690	778	800	785
Kara balık	516	576	520	495	507
Kaya balığı	118	107	116	85	73
Kefal	752	698	710	659	738
Kızılkanat	449	323	257	240	247
Kurbağa	118	77	873	898	792
Levrek(Sudak)	1 906	1 633	1 644	1 850	1751
Salyangoz	1 585	1 592	1 601	1 937	1 850
Sazan	17 396	14 137	12 265	12 965	13 820
Siraz	1 489	1 124	1 009	918	1 013
Yayın	958	1 019	813	987	912
Yılan	200	176	122	147	158
Turna	276	224	192	217	237
Kerevit	1 372	1 681	1 634	1 894	2 183
Diğer	893	938	2 613	2 521	2 852

Kaynak: TÜİK (<http://www.die.gov.tr/>).

2.2.2. Kıyı Ötesi ve Açık Deniz Balıkçılığı

Açık deniz balıkçılığı, ülkelerin kendi deniz sınırları dışında genellikle okyanuslarda yaptıkları ve seyir süreleri aylarca devam edebilen bir deniz aşırı balıkçılık faaliyetidir. 1980 'lerin ikinci yarısından sonra balıkçılık, kıyı sularından

acık denizlere doğru genişlemeye başlamıştır. Bir çok ülke, açık deniz balıkçılığını teşvik eden kanunlar çıkardıktan sonra açık deniz balıkçılığı gelişme sürecine girmiştir (Tokaç vd., 1992).

2.2.2.1.Türkiye'deki Mevcut Durum

Türkiye, okyanuslarda kıyısı olmadığı için üretimde ve ticarete söz sahibi ülkelerden birisi değildir. Ancak Karadeniz gibi oldukça verimli bir denize kıyısı olması nedeniyle kendi durumundaki ülkelere göre şanslı sayılabilir. Ayrıca uzun kıyı şeridi sayesinde denizde yetiştiricilik konusunda da önemli imkanlara sahiptir (Çeliker; 2003).

1960'ların ikinci yarısından sonra balıkçılık, kıyı sularından açık denizlere doğru genişlemeye başlamıştır. Bir çok ülke açık deniz balıkçılığını teşvik eden kanunlar çıkardıktan sonra, açık deniz balıkçılığını geliştirmiştir.

Bu gelişme süreci 1970 'li yıllara kadar devam etmiştir. 1970'lerden sonra gelişmekte olan ülkelerin kendi kıyılarından itibaren 200 millik "Münhasır Ekonomik Bölge" ilanları ve bunun arkasından gelen 1973 yılı Arap petrol ambargosu ve petrol fiyatlarındaki artışlar açık deniz balıkçılık sektöründe bir bunalımın doğmasına neden olmuştur. Buna karşın açık deniz balıkçılığı yapan uluslar söz konusu krizi atlatabilmek için bir takım tedbirler almak zorunda kalmışlardır. Bu tedbirlerin bazıları ülkelerin açık deniz faaliyetlerini yavaşlatmaları veya durdurmaları ile açık deniz balıkçılık stratejilerinde değişikliğe gitmeleri şeklinde olmuştur.

Ülkemiz nüfusunun 2023 yılında yaklaşık 86 milyonu bulacağı ve buna paralel olarak bugün 600 bin ton civarında olan su ürünleri miktarımızın yaklaşık olarak 800 bin ton artışla 1,2 milyon tona ulaşacağı varsayımından hareket edersek söz konusu üretim artışının karşılanmasında kullanılacak yollardan birinin açık deniz balıkçılığına geçmek olduğu açıktır.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda bu konuya yer verilmiş olmasına karşın bu plan döneminde açık deniz balıkçılığı konusunda istenilen düzeye ulaşılamamıştır.

2.2.2.2. Uluslararası İlişkiler Çerçevesinde Beklenen Gelişmeler

Türkiye'nin açık deniz balıkçılığına geçmesi ile ilgili olarak hazırlanmış raporların güncelleştirilmesi ve sonuçlar doğrultusunda açık deniz balıkçılığında söz sahibi ülkeler ve uluslararası organizasyonlarla işbirliğine gidilmesi gerekmektedir.

Türkiye'nin iyi ilişkiler içinde olduğu özellikle Pakistan, Hindistan ve Somali'ye kadar olan 'upwelling'(doğal balık beslenme alanları) alanlarında açık deniz balıkçılığı imkanları bulunduğu bilinmektedir. Bu nedenle söz konusu ülkelerle açık deniz balıkçılığı ile ilgili daha iyi ve etkin ilişkiler geliştirilmelidir.

2.2.2.3. Açık Deniz Balıkçılığı Konusunda Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında Yer Alan Sorunlar ve Önlemler

- Açık deniz balıkçılık faaliyetleri arzu edilmişse de gerekli organizasyon, alt yapı imkanlarının sağlanamaması ve av alanlarının daralması nedeni ile bugüne kadar etkin gelişme sağlanamamıştır.
- Etüt ve deniz araştırmalarını gerçekleştirecek teknik imkan yetersizliği ve ilgili verilerin değerlendirilememesi sonucu, açık deniz balıkçılığına geçiş de büyük ölçüde olumsuz etkilenmiştir.
- Açık deniz balıkçılığının geliştirilmesine yönelik uluslararası kurum ve ülkelerle işbirliği ilişkileri ve anlaşmaların oluşturulamaması, bu alandaki en önemli sorunlardan birini teşkil etmiştir.

Açık deniz balıkçılığı ile ilgili olarak şu önlemler alınmalıdır;

- Açık deniz balıkçılığında uygulamalara geçişi sağlayacak bilimsel veriler güncelleştirilmeli ve potansiyel alanlar dikkate alınarak bir ön fizibilite raporu hazırlanmalıdır.
- Açık sularda av gücü yeterli olan ancak soğuk muhafaza ve balık işleme tesisleri yetersiz olan balıkçı filomuzun bu alt yapılarla güçlendirilmesi sağlanmalıdır.
- Açık deniz balıkçılık potansiyeli olan ülkelerle ikili veya bölgesel anlaşmaları yapılarak balıkçılık filomuzun ve özel sektörün bu av alanlarına yönlendirilmesi sağlanmalıdır.
- Açık sularda avlanacak balıkçı gemilerimiz için, akaryakıt kullanımında, liman hizmetlerinin sağlanmasında ve elde edilen ürünlerin ülkemize veya diğer ülkelere girişlerinde gerekli özendirici destek ve teşvik unsurlarının uygulanması, bu doğrultuda tedbirler alınması temin edilmelidir.

2.2.3. Avlanma Teknolojisi Ağlar Balık Bulucu Cihazlar

2.2.3.1 Türkiye'deki Mevcut Durum

Ülkemizde avlanma teknolojisi yeterli ölçüde gelişmiş olup mevcut su ürünleri stoklarımızın yıllık üretimlerinin avlayabilme kapasitesi üstünde bir durum arz ettiği ifade edilmektedir. Söz konusu avlanma teknolojisi ile yakalanan su ürünleri miktarı bakımından en büyük kısmı oluşturan hamsi, istavrit, kıraça, palamut, kolyoz ve sardalya gibi pelajik balığı avlamak için faaliyet gösteren gırgır teknelerinin sayıları, boyları ve motor güçleri günümüzde oldukça yüksek büyüklüklere ulaşmıştır. Bu tekneler ve taşıyıcı tekne olarak kullanılanlar, gırgır avcılığının yapılmadığı dönemlerde trol avcılığında da kullanıldıkları bilinmektedir.

Av teknelerinin teknolojinin gelişmesi, en son model balık bulucu, seyir ve navigasyon cihazlarıyla, geliştirilmiş gırgır ve trol ağları kullanılan kıyı

balıkçılarımız da büyük miktarda standart dışı uzatma ağıları da miktar ve özellik açısından çok farklı, sağlıklı bir kayıt ve kontrol altında olmayan av gücü geliştirildiği bilinmektedir.

Su ürünleri avcılığında gelişmiş olan ülkelerde, av araç gereçleri belirli standartlarda ve belirlenen sınırlar çerçevesinde ilgili birimlerce üretilmektedir. Özellikle avcılık uygulamalarının su ürünleri stoklarına olumsuz etkilerini en aza indirebilecek tedbirler, av araç gereçleri baştan üretilirken alınmaktadır. Ülkemizde ise böyle bir uygulama bulunmamaktadır.

Avcılık yöntemleri ve bu yöntemlerle birlikte kullanılan av araçlarının yapısal ve uygulama özellikleri ile ilgili esaslar Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Koruma Kontrol Genel Müdürlüğü'nce ve oluşturulan Su Ürünleri Danışma Kurulunca belirlenmektedir. Bu Genel Müdürlük tarafından yayınlanan su ürünleri avcılığını düzenleyen sirkülerde, haklarında; sınırlama, yasaklama veya herhangi bir düzenleme ile ilgili hükümler getirilen avlanma yöntemleri ve av araçlarının kullanım esasları düzenlenmektedir. Bununla birlikte herhangi bir düzenleme getirilmeyen yöntem ve av araçlarının kullanımı ise serbesttir.

Su ürünleri avlama teknolojisindeki gelişmeler, su ürünleri kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı yönünde ele alınmalıdır. Av araçları, ağlar ve balık bulucu cihazlarının kullanım ve geliştirilmesinde yalnızca ekonomik fayda ve üretim artışı gibi hedefleri dikkate almak yanıltıcı olur.

Su ürünleri avcılığında kullanılan ağlar; seçici ve hedef tür ya da türleri avlamaya yönelik olarak dizayn dilmelidir. Kullanılmakta olan ağlar ve diğer donanım elemanlarının standart hale getirilmesine yönelik çalışmalara önem verilmelidir.

Su ürünleri bulucu cihazlardaki teknolojik gelişmeler, av veriminin artırılması yönünde olumlu katkılar sağlamaktadır. Bununla birlikte teknolojik

gelişmelerin etkisi kısa vadede olumlu olsa da, uzun vadede tamiri güç sorunlar meydana getirebilmektedir.

Ülkemizde su ürünleri ile ilgili olarak Koruma ve Kontrol işlemlerinin daha pratik ve etkin hale getirilmesi amacıyla tavsiye edilen av araçlarının markalanması yönünde yapılacak çalışmalara hız verilmesi gerekmektedir.

Bilindiği üzere av araçlarının markalanması; avcılıkta kullanılan av araçlarının sahibinin mülkiyetini kanıtlama ve av aracının tanımlanması amacıyla kullanılan işaretleme, diğer bir ifadeyle etiketlendirme işlemidir. Av araçlarının markalanması;

- Av araçlarının mevzuata uygun olarak standart hale getirilmesinde,
- Kontrol işlemlerinin etkinleştirilmesi, daha aktif ve pratik hale getirilmesinde,
- Stokların rasyonel değerlendirilmesinde önem taşımakta ve bu amaçlarla kullanılmaktadır.

2.2.3.2. Av Filosu ve Donanımı

Su ürünleri stoklarını ekonomik olarak işletmek, bu kaynaklardan faydalanmayı süreklilikle sağlamak, bilinçli ve teknik bir avcılığa bağlıdır. Avlanma teknolojisi, stokların rasyonel işletilmesinde ve kaliteli ürün elde edilmesinde önemli rol oynamaktadır. Stoklar ve kapasiteleri, balıkçı gemileri ve stoklara ulaşabilmek için gerekli balık bulucu cihazlar, seyir ve haberleşme araçları ve bunları kullanan eğitimli insan faktörü avlanma teknolojisinin bütünü oluşturmaktadır. Bilgi ve teknolojilerin kullanılması ile gerçekleştirilen avcılık, sektörün verimliliğini arttırdığı gibi, kaliteli ürünün elde edilmesini de sağlamaktadır.

Ülkemizde su ürünleri sektörü teşviklerin etkisiyle 1970 'li yıllardan sonra, balıkçı teknelerinin sayısı, boy ve motor güçleri ile av araç ve gereçlerinde önemli gelişmeler meydana gelmiştir. Toplam tekne sayısı 1991 yılında 8646 adetten, yıllık

ortalama % 2.13 'lük bir artışla 1998 yılında 10023 adete ulaşmıştır. Balıkçı teknelerinin sayısında 1970 'li yıllardan sonra meydana gelen artışlarda, 1972 yılında yürürlüğe giren 7/4318 Sayılı su ürünleri istihsalinde kullanılan av araç ve gereçlerine uygulanan "Gümrük Muafiyeti Kararnamesi" ile 1982 yılı Ocak ayında çıkarılan "Deniz Ticareti Filosunun Geliştirilmesi ve Gemi İnşa Tesislerinin Teşviki" hakkında Kanun hükümleri çerçevesinde balıkçılara getirilen kolaylıklar ile T.C. Ziraat Bankası tarafından balıkçılara verilen krediler etkili olmuştur (Şahin; 1984).

Uygulanan teşvik ve sübvansiyonlar neticesinde, Türkiye su ürünleri sektörü avcılık ve av araç-gereçleri yönünden dünya standartlarını yakalamıştır.. Balıkçı gemilerimizin boyutlarındaki bazı uyumsuzluklardan dolayı, dünya standartlarından büyük motorlar kullanılmaktadır.. Balıkçılık kaynaklarımızın verim potansiyeline ilişkin araştırmaların çok az olması ve süreklilik göstermemesi nedeniyle, avlama filomuz aşırı şekilde büyümüştür (Oray vd., 1997; 62-68).

Balıkçı filomuzda yer alan teknelerin % 93 'ü ağaç, % 6 'sı sac ve % 1 'i fiberden imal edilmiştir.1380 Sayılı Su Ürünleri Kanununda "gemi" tanımının ne kadar geniş tutulduğu düşünülürse, bu verilere göre küçük kayık ve orta boy teknelerin daha çok ahşap oldukları, özellikle 20 m 'nin üzerindeki trol ve gırgır teknelerinin sactan imal edildikleri ve oranlarının % 6 olduğu söylenebilir.

En fazla geminin kayıtlı olduğu Doğu Karadeniz en çok ahşap gemiye de sahiptir. Bunu Ege ve Marmara denizindeki tekneler izlemektedir. En çok sac tekne de Batı Karadeniz'de bulunmaktadır.

Ülkemizde su ürünleri sektörüne hizmet veren balıkçı tekneleri, avcılık şekilleri bakımından gırgır, trol, çift amaçlı, taşıyıcı ve diğerleri olmak üzere 5 grupta toplanırlar. Ülkemizde açık deniz ve okyanus balıkçılığına uygun av gemilerinde henüz yeterli bir gelişme olamayışının başlıca nedenlerinden birisi günü birlik avcılık yapılmasıdır. Buna ilave olarak, teknelerimizde soğuk depolama özelliğinin bulunmayışı, gemilerin bir günden fazla denizde kalmaya uygun olmayışı

ve teknelerimizin gırgır, trol gibi tek amaçlı avcılık için yapılmış olması, açık deniz balıkçılığı için diğer önemli engellerdir.

Ülkemizde genel olarak kıyı balıkçılığı yapılmakta ve çoğunlukla 5-12 m boy ve 10-70 BG 'de motorlu teknelerle günlük olarak yürütülmektedir. Deniz ürünleri avcılığının % 90 'ından fazlası pelajik balıkları avlayan gırgır balıkçılığına dayanmaktadır.

2.2.3.3. Balık Ağları

Su ürünlerinin avcılıkla üretiminde rol oynayan en önemli vasıta balık ağlarıdır. Petrol ürünlerinden elde edilen sentetik elyaf ağ yapım alanına girmesiyle birlikte ağların yapımında da büyük gelişmeler sağlanmış, amaca uygun, kaliteli ağ imalatı hız kazanmıştır. Bugün her türlü av yöntemi ve deniz kafesleri için gerekli ağlar tamamen Türkiye koşullarında üretilebilmektedir.

Farklı boy, derinlik, renk, iplik kalınlığı ve göz açıklığındaki ağların imalatı sürdürülmektedir. 1962 yılından itibaren faaliyete geçen ağ sanayi tüm çabalara rağmen ihtiyacı karşılayamadığı için 1982 yılında gümrük muafiyetiyle ithalat izni verilmiştir. Aynı yıllarda yerli ağ sanayisinin geliştirilebilmesi için teşvik edici ve özendirici tedbirler alınmıştır. Böylece gerek kalite ve gerekse kapasite artışı ile üretim miktarında önemli artışlar sağlanmıştır. Halen Afyon, Bilecik ve Giresun. da birer, İstanbul'da iki adet olmak üzere 5 fabrikada ağ yapımı sürdürülmekte, toplam kapasite 1500 ton civarında olup kullanılan kapasite 700 tondur. Ülke ihtiyacı tamamen karşılanabildiği gibi, İran ve Irak gibi ülkelere de ihraç edilebilmektedir.

Son zamanlarda, hamsi ve sardalya gibi balıkların avcılığında kullanılan küçük gözlü ağların yapımında maliyet artışı yönünden zaman zaman karşılaşılan darboğazları aşmak, fiyat yükselmelerini önlemek ve istenilen kalite ve miktarda ağın piyasada rekabet ortamında bulunmasını sağlamak için teşvik uygulanarak

balık ağı ithalatına izin verilmiştir. Bu durum yerli ağ sanayicisini rahatsız etmektedir.

Ülkemizde pelajik balıkların avcılığında genellikle başta gırgır olmak üzere çevirme ağları ve uzatma ağları, demersal balıkların avcılığında ise trol ve dip uzatma ağları kullanılmaktadır. Diğer iç su ve deniz ürünleri için paraketa, pinter, direç ve kankava kullanılmaktadır. Türkiye genelinde kullanılan av araçlarının bir envanteri ne yazık ki yoktur. Trabzon Su Ürünleri Araştırma Enstitüsü tarafından 1990 ve 1991 yıllarında Karadeniz’de yürütülen bir araştırmada av araçları envanteri çıkarılmıştır. Uzatma ve voli ağlarının uzunluğu 7530 km olup bu miktar Karadeniz kıyı şeridinin yaklaşık olarak 4.5 katıdır. Gırgır ağlarının boyları 1500 m ve derinlikleri 200 m ’ye ulaşmıştır. Bütün bu av potansiyeli bugün artık Karadeniz için zararlı bir düzeye yükselmiş, Karadeniz balıkçılığı için yeni bir balıkçılık yönetim stratejisi önemli bir zorunluluk haline gelmiştir.

2.2.3.4. Balık Bulucu Seyir ve Haberleşme Cihazları ve Yardımcı Av Donanımları

Avlama teknolojisi ve denizcilik alanındaki gelişmeler, sağlanan destek ve teşvikler nedeniyle kısa sürede balıkçılığımız tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Echo-sounder ve sonar gibi balık bulucu cihazlar, su üstü radarı, telsiz gibi seyir güvenliğini arttıran unsurlar ve ağ ve balık toplama makineleri gibi avcılık için yardımcı gereçler balık üretiminde önemli artışlar sağlamıştır. İlk olarak 1980 yılında balıkların yerini ve miktarını gösteren balık bulucu cihazlarının ithaliyle balık üretimimiz 100 bin ton birden artmıştır.

Balık üretiminde verimliliği arttıran diğer donanımlar, özellikle hamsi ve istavrit gibi pelajik göçmen balıkların avcılığında önemli fonksiyonlara sahip olan hidrolik gırgır ağı toplama makinesi (power block)ve avlanan balıkların gemiden hızla başka bir ortama aktarılmasını sağlayan balık pompasıdır (fish pump).

Avlanma teknolojisi konusunda ülkemizde mevcut olan potansiyelin, su ürünleri stok potansiyelinin üstünde bir durum arz ettiği düşünülmektedir (Çelikkale vd., 1993).

2.2.3.5. Avlanma Teknolojisi Konusundaki Sorunlar ve Alınması Gereken Önlemler

- Balıkçılıkta kullanılan av takımlarında belirli bir standardizasyonun bulunmayışı ve avlanma araçlarını daha seçici ve standart hale getirilmesine yönelik çalışmaların yeterli düzeyde olmaması,
- Dünyada avlama teknolojisindeki gelişmeler izlenerek;av araçları, yöntemler ve balıkçı gemileri, ağ toplama makinaları, balık bulucu cihazları vb. ile ilgili olarak, Türkiye şartlarına uygun modellerin geliştirilememesi, bu anlamda çalışmalar yapılamaması,
- Avcılıkta kullanılan av araçlarının tanımlanması ve av araçlarının envanterinin ve mülkiyetinin kanıtlanmasında kullanılan işaretleme, diğer bir ifadeyle etiketlendirme işlemi olan av araçlarının markalanması yönündeki çalışmaların tamamlanmamış olması, başlıca sorunları oluşturmaktadır.

Avlanma teknolojisi konusundaki sorunların çözümü için şu önlemler alınmalıdır;

- Avcılıkta kullanılan teknoloji ve yöntemlerle ilgili istatistiklerin toplanması konusunda bir uzmanlar kurulu oluşturularak, AB normlarına uygun esaslar belirlenmeli ve uygulanması için uyum çalışmaları yapılmalıdır.

- Seçici avlanma yöntemlerinin uygulanması sağlanmalı, avlanma araç ve gereçlerinin kullanımında markalamaya (işaretlendirmeye) zaman kaybetmeden geçilmelidir.

2.2.4. Su rnleri Kontrol Sistemleri

Su rnleri stoklarımızdan en iyi şekilde süreklilikle yararlanmak, başka bir ifadeyle, gelecekte de yararlanmaya devam edebilmek, su ürünleri üretiminin devamlılığını sağlamak, üretim bilinçli yapılması ile mümkündür. Sürdürülebilir su ürünleri üretimi ise öncelikle su ürünleri stoklarının korunmasını gerekli kılmaktadır. 1971 yılında yürürlüğe giren 1380 sayılı Su rnleri Kanunu'nun kapsamı da bu doğrultuda su ürünlerinin korunması, istihsalı ve kontrolü olarak belirlenmiştir.

2.2.4.1. Su rnleri Kontrol Sistemleri Durum Analizi

Su rnleri kaynaklarımızdan ekonomik olarak yararlanmak, üretimi ve su ürünlerinin ihracatını artırmak, deniz ve i sularımızdaki su ürünleri stoklarını ve ürünlerin kalitesini korumak, ekonomik türleri geliştirmek, suların kirlenmesini önlenmek ve su ürünlerinin plan hedeflerine uygun gelişmesini sağlamak amacıyla her yıl su ürünleri sirküleri hazırlanarak ilan edilmektedir. Amatör ve ticari amaçlı su ürünleri avcılıkları için ayrı ayrı olarak hazırlanan sirkllerde su ürünleri istihsal sahaları ve avcılıkta kullanılacak av araç gereçleri ile ilgili düzenlemeler bulunmaktadır.

Su rnleri mevzuatı ile ilgili getirilen düzenlemelerin takip ve kontrolünün kimler tarafından yapılacağı Su rnleri Kanunu'nun 33.üncü maddesinde belirtilmiştir. Buna göre; Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Mensupları, Emniyet ve Jandarma Kuvvetleri, Gümrük, Sahil ve Orman Muhafaza Teşkilatı Mensupları, Belediye Zabıtası Amir ve Mensupları, Kamu Tüzel Kişiliğine Bağlı Muhafız, Beki ve Korucular, Gümrük, Belediye, Hükümet Veteriner ve Doktorları, Köy Muhtar ve İhtiyar Heyeti yeleri (Emniyet ve Jandarma Teşkilatının

Bulunmadığı Yerlerde) Su Ürünleri Kanunu ve bu Kanuna istinaden konulan yasaklardan dolayı, Kanun kapsamına giren suçlar hakkında zabıt varakası tutmak, suçta kullanılan istihsal vasıtalarını zaptetmek ve bunları adli mercilere teslim etmekle görevli ve yetkili kılınmıştır.

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığınca, su ürünleri ile ilgili yasak ve sınırlamaların takip ve kontrolü, kontrol tekneleri ile denizde ve iç sularda, ürünün karaya çıkış noktalarında, balıkhanelerde, su ürünleri işleme ve değerlendirme tesislerinde, balıkçı barınak ve çekek yerlerinde, toptan ve perakende satış yapılan yerlerde, soğuk ve donmuş muhafaza depolarında, tüketim merkezlerinde ve ihraç kapılarında yapılmaktadır.

Denizlerde ve iç sularda su ürünleri kontrol hizmetlerinde kullanılan kontrol teknesi sayısı 75 adet olup, bunun 36'sı kıyı illerinde, 39'u iç bölgelerdeki illerimizdedir. Koruma kontrol hizmetlerimizin etkinliği açısından denizlerle ilgili her ilimize iki tekne, iç sularla ilgili her ilimize ise en az birer tekne verilmesini öngören bir planlama yapılmasına rağmen, ödenek yetersizliği nedeni ile gerçekleştirilememiştir.

Denizlerde yapılan kontrollerde 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununun vermiş olduğu yetki ve görev çerçevesinde Sahil Güvenlik Komutanlığınca (SGK); 4 Bölge Komutanlığı, 6 Grup Komutanlığı ve 65 Güvenlik Botu ile 47 üs ve limanda konuşlandırılmış olarak hizmet vermektedir. SGK denizlerde balıkçı gemilerini su ürünleri mevzuatı ve Denizde Can ve Mal Emniyetini Koruma Kanunu'nda belirtilen esaslar çerçevesinde kontrol etmektedir.

2.2.4.2. Su Ürünleri Kontrol Sistemleri Konusundaki Sorunlar ve Alınması Gereken Önlemler

- Koruma kontrol kararlarının uygulanmasındaki zorluklar yeterli ölçüde aşılamamış, bu konuda çalışanların durumlarının

iyileştirilmesi ve teşvik edilmesi ile ilgili düzenlemeler yapılamamıştır.

- Yeterli ve sürekli stok araştırması yapılamaması nedeni ile avlanabilir stok miktarı ve nitelik ve nicelik olarak gerekli av filosunun tespiti yapılamadığından balıkçı gemilerinin avcılık maliyetleri yüksek olmaktadır. Bu durum ise, kontrol hizmetlerinin yetersizliği de dikkate alındığında aşırı avcılığı yaratmaktadır.
- Yeni kontrol teknelerinin alımı bütçe imkansızlıkları ile gerçekleştirilememiş, mevcut teknelerin yakıt ihtiyaçlarının karşılanmasındaki güçlükler kontrol hizmetlerinin yerine getirilmesinde aksaklıklara neden olmaktadır.
- Su ürünleri kontrol hizmetlerinde görev yapan personelin özlük hakları, can güvenliği, resmi kıyafetleri vb. hususları düzenleyen bir mevzuat yürürlüğe konulamamıştır.
- Koruma ve kontrol hizmetlerinde balıkçıların ve üst örgütlerin sorumluluk almasını sağlayıcı ve oto-kontrol sisteminin kurulmasına imkan verici tedbirler alınmalıdır.

Su ürünleri kontrol sistemleri konusundaki sorunların giderilmesi için şu aşağıdaki önlemler alınmalıdır;

- Koruma kontrol hizmetlerinde etkinliğin artırılması amacı ile sivil toplum örgütlerinden daha fazla yararlanılması, balıkçıların oto-kontrollerinin sağlanması yönünde çalışmalara hız kazandırılmalıdır. Yedinci Plan Döneminde hayata geçirilen, kamu kuruluşları, üniversiteler ve balıkçı örgütlerinden oluşan Su Ürünleri Danışma Kurulunun önerilerine uygulama etkinliği kazandırılmalı ve kurumlaşması yönünde çaba gösterilmelidir.

- Halihazırda, illerde su ürünleri kontrol hizmetleri Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın Kontrol Şube Müdürlükleri tarafından yürütülmekte ve bu şubenin yoğunluk arz eden diğer görevleri yanında su ürünlerine gereken önem verilmesi su ürünleri açısından önem taşıyan illerde Su Ürünleri Şube Müdürlüklerinin kurulması sağlanmalıdır.
- Su ürünleri koruma kontrol teknelerinin sevk ve idaresi için sözleşmeli kaptan ve usta gemici kadrolarına ihtiyaç bulunmaktadır. Halihazırda bulunan kadrolar için öngörülen ücret miktarları piyasa koşullarına göre daha düşük olduğundan, personel temininde güçlük çekilmektedir. Ücret sisteminin yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir.
- Su ürünleri kontrol hizmetlerinin etkin bir şekilde yürütülebilmesi için gerek taşra teşkilatı ve gerekse merkez birimlerinin teknik eleman, araç ve gereç yönünden desteklenmesi gerekmektedir.
- Sahil Güvenlik Komutanlığı yüzer birlikleri tarafından sivil gemilerin takibi ve gemiler arasında haberleşmeyi sağlamak üzere, bu kuruluşça ön çalışmaları yapılmış olan ve halen Sahil Radyo İstasyonlarını bünyesinde bulunduran Türk Telekom A.Ş. ile görüşmeleri devam eden Otomatik Tanıma Tanıtma Sistemi (AIS) projesine balıkçı gemilerin de dahil edilmesi sağlanmalıdır. Böylece balıkçı gemilerinin av yasakları bakımından denetimleri mümkün olacağı gibi denizlerdeki seyirleri sırasında meydana gelebilecek olumsuz durumlarda kısa zamanda müdahale edilebilmesi mümkün olacaktır.
- Mevzuatı, personeli, alt yapı imkanları ile yeterli bir su ürünleri örgütü kurulmalı ve işlevsel etkin hale getirilmelidir.

2.2.5. Balıkçı Barınakları

Balıkçılık kıyı yapıları(balıkçı barınakları), balıkçıların avladıkları ürünleri karaya çıkardıkları, çekek yerleri ve barınma yerleridir (Anonim 2001).

2.2.5.1. Türkiye'deki Mevcut Durum

Ülkemizde 2005 yılı itibariyle, yapımı devam edenlerle birlikte 277 adet kıyı yapısı bulunmaktadır. Bunlarda 165 adedi balıkçı barınağı, 39 adedi barınma yeri, 73 adedi ise çekek yeridir.

Tablo 2.4. Kıyı Yapılarının Mevcut Durumları (adet).

Bölge	Balıkçı Barınağı	Barınma Yeri	Çekek Yeri	Toplam
Karadeniz	58	15	72	145
Marmara	43	9	1	53
Ege	45	11	-	56
Akdeniz	17	4	-	21
Göller Bölgesi	2	-	-	2
Toplam	165	39	73	277

Kaynak: Devlet Planlama Teşkilatı (2006) Yatırım Programı 2006, Ankara.

Her türlü balıkçı gemilerine hizmet vermek maksadı ile mendireklerle korunmuş, yeterli havuz ve geri saha ile barınacak gemilerin manevra yapabilecekleri su alanına ve derinliğe sahip, yükleme, boşaltma, bağlama rıhtımları ile suyu, elektriği, ağ kurutma sahası, satış yeri, idare binası, ön soğutma ve çekek yeri bulunan, büyüklüğüne ve sağladığı imkanlara göre balıkçı barınağı, barınma yeri

veya çekek yeri olarak adlandırılan kıyı yapıları, sektörün en önemli alt yapılarıdır. Ülkemizde henüz bu standartlara uygun bir balıkçı barınağı mevcut değildir.

Balıkçı Barınakları, ülkelerin su ürünleri üretim kapasitesine, sahip oldukları teknoloji ve parasal kaynakların sağladığı imkanlara bağlı olarak gelişmektedir. Tablo 2.5.' te Balıkçılık Sektörü alt yapı ihtiyaçları için bütçeden yapılan katkı görülmektedir.

Tablo 2.5. Balıkçılık Sektörü Altyapı İhtiyaçları İçin Bütçeden Yapılan Katkı

Bütçe kalemleri	€	YTL
Balıkçı limanı inşası	14,785,554	26,407,000
Balıkçı limanı bakımı	1,119,821	2,000,000
Yetiştiricilik dahil, balıkçılık araştırmaları için bütçe	1,931,775	3,450,150
Balıkçılık Sektörü-AB Müktesebatına yasal ve kurumsal uyum projesine ulusal ortak finansman katkısı	351,008	626,901
30 liman için ek yapım ihtiyaçları	215,258	384,451
Gemi izleme sistemi	135,750	242,450
Toplam	18,188,158	32,484,051

Kaynak: Devlet Planlama Teşkilatı (2006) Yatırım Programı 2006, Ankara.

Ülkemiz kıyılarının uzunluğu, denizlerin temizliği ve tesis sayısı bakımından gelişmiş ülkelerde dahil pek çok ülkeden daha iyi konumda olmakla birlikte nitelik bakımından kıyı tesislerimiz istenilen noktaya gelememiştir. Dünyada özellikle Avrupa ve Japonya'da gözlenen sistem, tesisin gerektiği yerde gelecekteki ihtiyaca cevap verecek boyut ve olanaklara sahip olması şeklindedir. Bu ülkelerde planlamaya, teknolojik araştırmalara ve fizibilite çalışmalarına zaman ve para ayrılabilir.

2.2.5.2. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Döneminde Beklenen Gelişmeler ve Sorunlar

2000 Yılı Yatırım Programında 83 adet balıkçı barınağı projesi yer almış olup bu projelerden 46 adedi ihale edilmiş, 37 adedi ihale edilmemiştir

Sekizinci Plan Döneminde 1983 yılında hazırlanan “Su Ürünleri Ana Planı” ile ilişkilendirilen bir “Ulusal Balıkçı Barınakları Master Plan” çalışmalarına başlanmalıdır. Bu çalışmalarda ağırlığın alt yapıların onarımına, üst yapı tesislerinin iyileştirilmesine verilmesi, mevcut barınakların tarama işlemlerinin yapılması, ekonomik kayıpların azaltılmasına önem verilmesi gerekmektedir.

Sekizinci Plan Döneminde bu sektörle turizm sektörü ve kültür balıkçılığı arasındaki etkileşimlerin artan oranda devam edeceği, diğer taraftan sektörün bölgesel bazda tersanecilik sektörü ile de etkileşmesi beklenmektedir. Balıkçı tersaneleri bir disiplin içinde inşa edildiği veya balıkçı limanı bünyesinde yer aldığı takdirde daha verimli olacaktır.

Balıkçı barınakları inşaatlarının; bir fizibilite çalışmasından ve Çevre Etki Değerlendirme raporu olumlu sonuçları hazırlanmasından sonra Yatırım Programlarına alınmaları sağlanmalıdır.

2.2.5.3. Önlemler

- Balıkçı Barınakları Ulusal Master Planı bu dönemde başlatılmalıdır.
- Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde yeni barınakların inşaatı yerine mevcut işlerin bitirilmesi, hasarlı alt yapıların ilk planda ele alınarak onarılması, tarama işlerine önem verilmesi gerekmektedir.
- T.C. Karayolları Genel Müdürlüğüne özellikle Doğu Karadeniz.de yol geçişi nedeniyle yapılan çalışmalarda, balıkçılık kıyı yapılarının varlığı

dikkate alınmalı, kullanılma olanağı kalmayan kıyı yapılarının yeniden inşası çalışmalarına hız verilmelidir.

- Mevcut balıkçı barınaklarını üst yapı eksikliklerinin giderilerek her bölgede yoğunluğa göre özellikle önemli üretim bölgelerinde bir veya iki adet tesise balıkçı limanı özelliği kazandırılmalıdır.
- 6237 sayılı Kanunla belediyelere, köy tüzel kişiliklerine devredilmiş olan balıkçı barınaklarına ilişkin Bakanlar Kurulu Kararları iptal edilerek barınakların su ürünleri kooperatifleri tarafından kiralanması sağlanmalıdır.

2.3. YETİŞTİRİCİLİK

Nüfusun ve beslenme sorunlarının hızla arttığı dünyamızda, zengin bir protein kaynağı olan su ürünlerine olan talep giderek artmaktadır. Su ürünleri stoklarından ekonomik ve sürekli olarak yararlanmak için kaynakların korunarak üretiminin devamlılığının yanı sıra, yetiştiricilik yoluyla mevcut su ürünleri üretiminin arttırılmasına yönelik çalışmalar, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde giderek yoğunluk kazanmaktadır.

Kültür balıkçılığı; bütün su ürünlerinin tüketim (gıda) amacıyla kontrollü bir şekilde üretmek ve yetiştirmektir. Kültür balıkçılığı son yıllarda en hızlı büyüyen gıda üretim sektörlerindedir (Tuş, 2004; 1-6).

Son 25-30 yıl içerisinde su ürünleri yetiştiriciliğinde önemli gelişmeler olmuştur. Dünyada elde edilen toplam su ürünleri üretiminde yetiştiriciliğin payı % 25 civarındadır. Bu konuda Türkiye’de de önemli gelişmeler olmuş, ancak henüz istenen düzeye ulaşamamıştır.

Dünyada avcılıkla üretilen balık miktarı, 1994-1996 yılları ortalaması olarak yaklaşık 92 milyon ton civarında olup, balık avlama metotları ne kadar gelişirse gelişsin, artışların istenen düzeyde olamayacağı anlaşılmaktadır.

Artan dünya nüfusuna paralel olarak balık, et, süt gibi hayvansal kaynaklı gıdaların tüketimi artmaktadır. Dünyada ve Türkiye’ de eğitim seviyesinin yükselmesi, balığın en sağlıklı protein kaynağı olduğu konusunda bilinç oluşturmuş, balığa olan talebi arttırmıştır.

Birey başına olan balık talebinin daha da artacağı görüşünden hareket edilirse, 15-20 yıl sonra, en ileri tekniklerle yakalanabilecek balıklar artan nüfusun ihtiyacını karşılamaktan çok uzak kalacağı açıktır. Gelecek yıllarda balık yetiştiriciliği, bu açığı kapatmada, büyük bir imkan olarak insanlığın hizmetinde olacaktır. Öyle ki, bugün hiç kullanılmayan birçok su kaynağı, balık üretiminde insanlığın hizmetine girebilmek için sahipsiz olarak beklemektedir.

Mevcut kaynaklarımızın rasyonel bir şekilde kullanılması halinde başta yetiştiricilik olmak üzere elde edilecek üretim, artan nüfusumuzun protein ihtiyacının karşılanmasında, yeni istihdam imkanlarının yaratılmasında ve ihracatın geliştirilmesi açısından, büyük katkılar sağlayacaktır.

Canlı denizel kaynaklar gerek hayvansal protein teminini gerekse, istihdam sahası oluşturmak ve döviz girdisini sağlamak açısından büyük bir sosyo-ekonomik öneme sahiptir. Bu sosyo-ekonomik katkı, içsu ve deniz ürünleri yetiştiriciliği olmak üzere iki koldan oluşmaktadır (Anonim, 2000; Marine Resources (in Turkish), TC. Başbakanlık Denizcilik Müsteşarlığı, İstanbul, s.320).

2.3.1. Türkiye Su Ürünleri Yetiştiriciliğindeki Mevcut Durum

Türkiye’de su ürünleri yetiştiriciliği 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu’nun 13. Maddesine göre, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığının izni ile yapılmaktadır. Sağlık, ülke ekonomisi, deniz ulaşımı, teknik ve bilimsel yönden uygun bulunan projeler onaylanarak faaliyetlerine izin verilmektedir. Bakanlık, su ürünleri yetiştiriciliğinin daha düzenli yapılmasını sağlamak, çevreye etkilerini asgari seviyede tutmak, sağlıklı ve kaliteli üretimi gerçekleştirmek amacıyla, “Su Ürünleri Yetiştiriciliği Usul ve Esasları” adlı 11.10.1999 tarih ve 8300 sıra no SÜDB/1999-1 sayılı

Genelgeyi uygulamaya koymuştur. Yetiştiricilik projelerinin uygulamaları bu esaslara uygun olarak yürütölmektedir.

Türkiye, üç tarafı denizlerle çevrili bir öлке olarak, gölleri, barajları, akarsuları ve kaynak suları ile su ürünleri potansiyeli bakımından oldukça şanslı bir ölkedir. 8333 km kıyı uzunluğuna sahip olan ölkemizde yaklaşık 25 milyon hektar kullanılabilir su ürünleri üretimine uygun alan bulunmaktadır. Sulama ve enerji amacıyla yapılan baraj göllerinin ve göletlerin sayısı her geçen gün artmaktadır.

Doğal kaynaklarımızın rasyonel kullanımı ve bu konuda yatırım imkanlarının belirlenmesi amacıyla 26 Temmuz 1990 tarihinde Türkiye ile Dünya Bankası arasında imzalanan bir anlaşma çerçevesinde Japon Hükümetinden sağlanan hibe kaynakla 1990-1997 yılları arasında; Marmara, Ege ve Akdeniz’de demersal balıkçılık kaynaklarının incelenmesi,

- Türkiye’deki kıyı alanlarında deniz ürünleri yetiştiriciliğine uygun yerlerin tespiti,
- Türkiye su ürünleri yetiştiricilik mevzuatının gözden geçirilmesi ve revizyonu çalışması,
- Türkiye’de su ürünleri yetiştiriciliğinin çevresel etkisi ve bunun turizm, rekreasyon ve özel çevre koruma alanları ile ilişkisi,
- Türkiye’de iç sular ve denizlerde su ürünleri çiftliklerinin incelenmesi,
- Türk su ürünlerinin mevcut iç ve dış pazarları ile gelecekteki pazar imkanları üzerine bir çalışma,
- Türkiye kıyılarındaki lagünlerin yönetim ve geliştirme stratejileri ve islahı çalışması,

- Karadeniz’de balıkçılık ve canlı kaynakların korunması sözleşme çalışmaları yapılmıştır.

Yetiştiricilik konusunda teknolojik ve ekonomik ilerlemeler ile yetiştiriciliğimiz son on yılda hızlı bir gelişme göstermiştir. Bu kapsamda yetiştiricilik desteklenmiş ve 1971 yılında bir adet olan yetiştiricilik tesisi, 1999 yılında 1444 adede yükselmiştir. 1988 yılında yetiştiriciliğin toplam üretimdeki payı binde 6 iken, son on yıldaki artışla 1998 yılında % 10’ a yükselmiştir. Bu artışın sebebi; yetiştiriciliğin devlet tarafından kredilendirilmesi, yavru temini ve kamunun finanse ettiği araştırma ve geliştirme faaliyetleri yoluyla özendirilmesi ve bu çeşit üretimin avcılığa göre daha avantajlı olmasıdır. Bunun yanında 1995 yılında Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı’nca doğal göllerde ve DSİ tarafından baraj göllerinde ağ kafeslerde yetiştiriciliğin başlatılması da üretim artışına yol açmıştır.

Ülkemizin 1998 yılı su ürünleri üretimi 543.900 ton olup, toplam arzın % 79.6’ sı deniz ürünlerinden, % 10’ u iç su ürünlerinden ve % 10.4’ ü de yetiştirme yoluyla elde edilen ürünlerden oluşmaktadır.

Türkiye’de 1998 yılında yapılan yetiştiricilik üretiminin miktar olarak % 59’ u iç sularda, % 41’ i ise denizlerde gerçekleşmiştir. En fazla üretim % 43’ lük payla Ege Bölgesinde, en düşük üretim % 2’lik payla Doğu Anadolu Bölgesinde olmuştur. Parasal değer olarak, yetiştiricilikten elde edilen üretimin milli ekonomiye katkısı, 350 milyon dolar civarındadır. Yetiştiricilik her yıl ortalama % 30 üretim artışı göstererek büyümektedir. GAP projesinin tam olarak devreye girmesiyle bu oran daha da artacaktır. Yetiştirilen türler piyasa koşulları ve pazar beklentilerine göre değişmekte olup, iç su balıklarında alabalık, denizlerde ise çipura ve levrek üretiminde önemli artışlar olmuştur.

1988’ li yıllarda 4100 ton olan üretim miktarı, su ürünleri yetiştiriciliğine olan talebin artmasıyla, son on yılda 13-14 kat artarak 1998 sonu itibarıyla 56.700 tona ulaşmıştır. Türkiye’nin 2001 yılı toplam su ürünleri üretimi 595 bin ton kadardır. Bu üretimin yaklaşık 67 bin tonu yetiştiricilik yoluyla sağlanmıştır.

Üretimin % 97' sini balıklar, % 3' unu ise diğer deniz ürünleri oluşturmaktadır (DİE, 1994-2001). 1998' den sonraki durum aşağıdaki Tablo 2.6.' da verilmiştir.

Tablo 2.6. Türkiye'de Su Ürünleri Yetiştiriciliği

BALIK TÜRÜ	1999	2000	2001	2002	2003
TOPLAM	63 000 (TON)	79 031 (TON)	67 244 (TON)	61 165 (TON)	79 943 (TON)
iÇ SU					
Alabalık	36 870	42 572	36 827	33 707	39 674
Aynalı sazan	900	813	687	590	543
DENİZ					
Alabalık	1 700	1 961	1 240	846	1 194
Çipura	11 000	15 460	12 939	11 681	16 735
Levrek	12 000	17 877	15 546	14 339	20 982
Midye	500	321	5	2	815
Karides	30	27	-	-	-

Kaynak: (http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=147).

Türkiye, balık yetiştiriciliği bakımından ideal ortama sahip ülkelerden biridir. Özellikle Ege, Marmara ve Karadeniz'in yetiştiricilik için kullanılmasıyla, Türkiye'nin dünya ülkelerine balık satma potansiyeli artacaktır. Bu sonuçtan hareketle, yetiştiriciliğin gerek Türkiye'nin protein ihtiyacına cevap vermesi, gerekse döviz kazandırıcı önemli bir faaliyet olması bakımından ekonomimize büyük katkı sağlayacağı açıktır.

Dünya toplam su ürünleri üretiminin içinde avcılığın payı sürekli düşmektedir. Okyanuslardan avcılık yoluyla elde edilebilecek üretim miktarının en

fazla 100 milyon ton olabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle artan su ürünleri talebinin karşılanmasında kültür balıkçılığına olan ihtiyaç her geçen gün artmaktadır (Brown, 1999).

Dünyada, su ürünleri sektöründe yetiştiricilik gelişmekte olup, toplam üretimde yetiştiriciliğin payı, son 20 yılda % 5' ten % 23' e çıkmış ve üretim miktarı 1997 yılı itibariyle 28.8 milyon tona ulaşmıştır (<http://ekutup.dpt.gov.tr/suurun/oik588.pdf>). 2002 yılında ise 40 milyon tona ulaşmıştır. Su ürünleri yetiştiriciliği, dünya balıkçılık üretiminin yaklaşık % 30' unu karşılamakta ve yılda % 10'dan fazla artarak büyümektedir (DİE, 2002).

2.3.1.1. İç su Ürünleri Yetiştiriciliği

Türkiye bulunduğu iklim kuşağı ve coğrafi yapısı nedeniyle, iç sularda birçok su ürününün yetiştirilmesine uygun imkanlara sahiptir.

Türkiye'de 1,2 milyon hektar alana sahip göl, gölet ve baraj gölü, 180 bin km. uzunluğunda akarsu, sıcaklığı 10-15 °C arasında değişen çok miktarda kaynak suyu vardır. Ancak bu potansiyel yeterince değerlendirilemediğinden, iç sulardan 1998 yılında doğal avcılık yoluyla 54.500 ton, yetiştiricilik faaliyetleri sonucunda 33.290 ton su ürünleri üretilmiştir.

Türkiye'de yetiştiriciliğin yapıldığı ilk yıllarda, daha kolay olan sazan yetiştiriciliği ile balık yetiştiriciliği başlatılmıştır. Ancak sazanın ekonomik değerinin düşük olması ve iç sularımızda avcılık yoluyla, büyük oranda sazan avlanıldığı için, son yıllarda sazan yetiştiriciliği giderek azalmış ekonomik değeri daha yüksek olan alabalık yetiştiriciliği ağırlık kazanmıştır.

Yetiştiriciliğinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması amacıyla, iç su ürünleri yetiştiriciliğinde büyük bir potansiyele sahip olan baraj göllerinde de Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı (TÜGEM) ile Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (DSİ) arasında 1994 yılında yapılan bir protokolle ağ kafeslerde su ürünleri

yetiştiriciliğine başlanmıştır. Bu amaç için baraj göllerinin yüzey alanının %1.i kafes balıkçılığına ayrılmıştır. 1999 sonu itibariyle baraj göllerinde faal halde 4.177 ton/yıl kapasiteli 57 tesis kurulmuştur.

GAP'ın da tamamlanmasıyla yaklaşık 210.697 hektar su alanına ulaşılabacaktır. Böylece Güneydoğu Anadolu Bölgesinde iç su ürünleri açısından önemli bir potansiyel oluşacaktır. Bölgede yapılacak çalışmalar sonucu halen 900 ton olan üretimin 10.000 tona ulaşması beklenmektedir. GAP Bölgesi'nde Tarım ve Köy İşleri Bakanlığına ait bir adet Su Ürünleri Araştırma Enstitüsü ve DSİ Genel Müdürlüğüne ait iki adet balıklandırma amaçlı üretme istasyonu mevcuttur. Bölgede hızla yüksek ekonomik değere haiz. Paddlefish gibi balıkların üretim çalışmalarına da başlanmalıdır.

2.3.1.2. Deniz Ürünleri Yetiştiriciliği

Ülkemiz su ürünleri potansiyeli bakımından çok zengin kaynaklara sahiptir. Deniz kaynaklarımız yüzey alanları itibariyle orman alanlarımızdan fazla, tarım alanlarımıza ise hemen hemen eşittir. Mevcut potansiyelin üretime sokulması ülke balıkçılığının gelişmesi açısından büyük önem arz etmektedir.

Türkiye, deniz ürünleri yetiştiriciliği bakımından çok ideal ortama ve potansiyele sahip ülkelerden birisidir. Özellikle Karadeniz, Ege ve Akdeniz' in bu iş için kullanılmasıyla, Türkiye'nin dünya ülkelerine balık satma potansiyeli artmaya başlamıştır. Bu sonuçtan hareketle, yetiştiricilik sektörünün gelişmesi, Türkiye'nin gerek protein ihtiyacına cevap vermesi ve gerekse döviz kazandırıcı önemli bir faaliyet olması açısından ekonomimize büyük katkı sağlayacağı açıktır.

Deniz ürünleri yetiştiriciliğinde, önceleri doğadan toplanarak üretime alınan deniz balıkları, günümüzde yumurtadan itibaren üretim aşamasına ulaşmış ve bir ivme kazanmıştır. 1999 sonu itibariyle, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'na faaliyetlerine izin verilen 324 adet deniz ürünleri yetiştiricilik işletmesi bulunmaktadır. Bu tesislerde 1998 yılında 23.410 ton deniz ürünleri yetiştirilmiştir.

Türkiye'nin deniz ürünleri yetiştiriciliğine uygun potansiyeli dikkate alındığında, bu üretim miktarının çok düşük seviyede olduğu görülmektedir. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, deniz ürünleri yetiştiriciliğine uygun alanları, 1993 yılında yaptığı bir çalışma ile belirlemiştir. Bu çalışma ile Karadeniz'de 29, Ege'de 67, Marmara'da 3, Akdeniz'de 23 olmak üzere toplam 122 adet potansiyel alan tespit edilmiştir. Bu alanlarda mevcut tesislere ilaveten kurulabilecek işletme sayısı 536 adet olarak belirlenmiş olup, açık deniz hariç, bu alanlarda yetiştirilebilecek su ürünleri miktarı toplam 108.200 ton/yıl olarak tahmin edilmiştir.

2.3.1.3. Yavru Yetiştiriciliği

Türkiye'de yavru yetiştiriciliği 1980'li yıllarda İtalyan Teknik Yardımı ile Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'na bağlı üretim istasyonlarında başlatılmıştır. Daha sonra 1990'lı yıllardan itibaren yetiştiriciliğin gelişmesi ile özel sektör de yavru yetiştiriciliğine başlamıştır. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nca bu amaçla Antalya-Kepez, Antalya- Kale ve Muğla- Bodrum'da üretim istasyonları kurulmuştur. Bu istasyonların kuruluş amaçları ve faaliyetleri özet olarak aşağıda verilmiştir.

- **Kepez Su Ürünleri Üretim İstasyonu:** Kepez Su Ürünleri Üretim İstasyonu Müdürlüğü 1978 yılında kurulmuş, 1982 yılından bu yana mevcut tesislerinde aynalı sazan, alabalık ve süs balıkları üretimi yapılmaktadır. 1985 yılından itibaren bu Müdürlüğe bağlı Ulupınar tesislerinde mevcut kuluçkahanede alabalık yavru üretimi yapılmaktadır. Daha sonraki yıllarda bu ünite süs balıkları üretimi için dizayn edilerek ortak kiracı yöntemiyle, özel sektöre açılmış, halen süs balıkları üretimi ortaklık şeklinde devam etmektedir. Tesis Antalya'nın kuzeyinde, Kepez orman arazisi içinde, Orman Bakanlığı'ndan irtifa hakkı alınarak kullanılan yaklaşık 100 dekar'lık arazide faaliyet göstermektedir.
- **Beymelek Su Ürünleri Üretim ve Geliştirme Merkezi:** Beymelek Su Ürünleri Üretim ve Geliştirme Merkez Müdürlüğü, Bakanlar Kurulu Kararı ile 05.07.1988 tarihinde kurulmuştur. Antalya İli, Kale İlçesi, Beymelek

Lagün Gölü kenarında 3200 dekarlık su alanı (dalyan) ve 2300 dekarlık arazi üzerinde UNDP, FAO ve TÜBİTAK'ın mali ve teknik katkılarıyla, 1993 yılında yatırımın bir kısmı tamamlanmış, 1993-1994 üretim sezonundan itibaren yavru üretimine başlanmıştır. Tesisin kuruluş amacı; deniz balıkları üretimini sağlayarak yetiştiricilerin damızlık ve yavru balık ihtiyacını karşılamak, ülkemize modern yetiştiricilik teknolojisini getirmek ve yaymak, lagün işletmeciliği konusunda örnek çalışmalar yapmak, yetiştiriciler ve kamu personeli ile uluslararası personelin eğitimini sağlamaktır.

- **Bodrum- Güvercinlik Üretim ve Eğitim Merkezi:** Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Bodrum Su Ürünleri Araştırma Enstitüsü'ne bağlı olarak faaliyetlerini yürüten Merkez, Muğla İli, Bodrum İlçesine 23 km. mesafede Güvercinlik mevkiinde, Orman Bakanlığından irtifa hakkı alınan 16 dekarlık arazi üzerinde “Türk-İtalyan Teknik İşbirliği ve Yatırım Programı” çerçevesinde 1993 yılında kurulmuştur. Merkezin kuruluş amacı ülkemizde ağ kafeslerde deniz balıkları yetiştiriciliği yapan üreticilerin yavru balık ihtiyacını karşılamak, deniz ürünlerinin yetiştiricilik yoluyla üretimini sağlayarak kaliteli ve sağlıklı yavru ve anaç ihtiyacını karşılamak, ekonomik değeri yüksek su ürünleri yetiştiriciliğini ülke genelinde yaygınlaştırmak, modern yetiştiricilik teknolojisini ülkemize getirmek ve yaymak, yetiştiriciler ve kamu personeli ile uluslararası personelin eğitimlerini sağlamaktır.

2.3.1.4. Balıklandırma Çalışmaları

Ülkemizde göl, gölet ve akarsular Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nca, baraj gölleri ise Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nce sazan, aynalı sazan ve alabalık yavruları ile balıklandırılmaktadır.

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nca 1980 yılından itibaren uygulanmakta olan, “İç su Kaynaklarının Balıklandırılması Projesi” çerçevesinde, mevcut

populasyonun korunması ve geliştirilmesi, yeni açılan kaynakların en verimli şekilde değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Bu çalışmalar çerçevesinde, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'na bağlı Antalya-Kepez Su Ürünleri Üretim İstasyonu Müdürlüğü'nce 1995-1999 yılları arasında aralıklı olarak yaklaşık 625 su kaynağı 30 milyon adet yavru balıkla balıklandırılmıştır. 2000 yılında ise, öncelikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki bazı su kaynakları olmak üzere, 10 milyon adet aynalı sazan, sazan ve alabalık yavrusu ile balıklandırılmıştır.

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nce işletmeye açılan 167 adet baraj gölünde ve 206 gölet, balıklandırma çalışmaları tamamlanmış, bu rezervlerden 112 adedi su ürünleri üretimine açılmıştır. Rezervleri, ekonomik değeri yüksek su ürünleri türleri ile takviye etmek amacıyla faaliyetlerini sürdüren Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı su ürünleri üretim tesislerinde yılda yaklaşık 24 milyon adet yavru balık üretimi yapılarak baraj gölleri ve göletler balıklandırılmaktadır.

2.3.1.5. Lagünlerde Yetiştiricilik

Ekolojik olarak büyük önem taşıyan sulak alanlar ve lagünler, özel ekosistemler olup; bulunduğu bölgenin su rejimini düzenleme, karakteristik bitki ve hayvan topluluklarına barınma imkanı sağlama, ekonomik, kültürel, bilimsel ve rekreasyonsal olarak büyük bir kaynak oluşturma gibi birçok işlevsel görev üslenmektedir.

Ülkemizde çok sayıda sulak alan ve lagün bulunmasına rağmen; son yıllarda, turistik tesislerin hızla artması, lagünlerin bilinçsiz ve kontrolsüz kullanımı, endüstriyel, evsel ve zirai atıkların bu alanlara boşaltılması ve yanlış arazi kullanımı vb. faktörler nedeniyle, bugün, lagünlerin önemli bir bölümü yok olmuş, birçoğu da kullanılamaz hale gelmiştir.

Ülkemizde toplam 72 adet lagün bulunmakta olup; lagünlerden toplam 900 ton civarında su ürünleri avlanmaktadır. Lagünlerde yürütülen en önemli faaliyet geleneksel balıkçılıktır. Bu lagünlerden 17 adedi Akdeniz bölgesinde yer almaktadır. Adana’da Tuzla, Akyatan, Ağyatan, Çamlı ve Yelkoma olmak üzere 5 adet lagün bulunmaktadır (Adana Lagünleri ve Bütünleşik Kıyı Yönetimi İçindeki Rolü , Hayri Deniz, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, Su Ürünleri Daire Başkanlığı).

2.3.1.6. GAP Bölgesi Su Ürünleri Potansiyeli

İç su ürünleri yetiştiriciliğinde GAP Bölgesi’nin potansiyeli dikkat çekicidir. Fırat ve Dicle nehir sistemlerinde bulunan GAP Bölgesi’nde 2.235 km uzunluğunda nehir, 6.481 ha doğal göl ve DSİ tarafından inşası tamamlanarak işletmeye açılmış yaklaşık 126.592 ha alana sahip 10 adet baraj gölü bulunmaktadır.

Yüzey alanı yaklaşık 9.311 hektar olacak 4 adet baraj gölü ise inşa halinde olup, planlanan 21 adet baraj gölünün de devreye girmesiyle doğal göl ve göletlerle birlikte yaklaşık 204.216 ha su alanı oluşturulacaktır. GAP kapsamında toplam 35 barajın tamamlanmasıyla, bölgedeki doğal göllerle birlikte yaklaşık 210697 ha su alanına ve 2.235 km uzunluğunda akarsuya sahip olacak GAP Bölgesi, iç su ürünleri açısından önemli bir potansiyel oluşturacaktır. Bu potansiyelin iyi değerlendirilmesi ve üretilen balık türü çeşitliliğinin artırılması amacıyla tilapia, turna, yayın balığı, yılan balığı gibi balıkların yetiştirme olanaklarının incelenmesi gerekmektedir (Memiş vd., 2002; 34-40).

2.3.1.7. Karadeniz’de Balık Yetiştiriciliğinin Geliştirilmesi

Balık üretiminde büyük bir potansiyel teşkil eden Karadeniz’ de meydana gelen kirlenme ve aşırı avcılık ekonomik değeri fazla olan türlerin stoklarında düşüslere neden olmuştur. Stokların zenginleştirilmesi ve üretim tekniklerinin geliştirilmesi amacıyla 1996 yılında Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı’nca Japon Hükümeti (JICA) ile işbirliği yapılarak yassı balık yetiştiriciliği projesi başlatılmıştır.

1996 yılında Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nca stokların ıslahı ve müşterek yönetimi ile ilgili anlaşma metni hazırlanmış ve 1997-Haziran ayında Bulgaristan, Gürcistan, Romanya, Rusya, Türkiye ve Ukrayna'nın katılımı ile yapılan toplantılarda Konvansiyonun metni ele alınarak heyet başkanlarınca parafe edilmişse de bu metnin diplomatik bir toplantı ile imzalanarak yürürlüğe girmesi sağlanamamıştır. Bu çalışmanın, mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılarak sözleşmenin yürürlüğe girmesi, Karadeniz Balıkçılığının geliştirilmesi yönünde önemli katkılar sağlayacaktır

(<http://www.tugem.gov.tr/tugemweb/genelge140406.html>) .

2.4. SANAYİ VE PAZARLAMA

Su ürünleri sanayisi; avcılık, yetiştiricilik, işleme ve pazarlaması ile bir bütündür. Bir başka ifade ile, avcılık, yetiştiricilik, işleme, pazarlama ve yan sanayisi de gerek bir bütün ve gerekse de ayrı ayrı sanayi kollarıdır.

Taze veya hiçbir işleme tabi tutulmamış soğutulmuş su ürünleri temel gıda maddeleridir. Su ürünleri sanayi ürünleri ise; AB tanımlarına da uyumlu olarak; kesilmiş, fileto haline getirilmiş, tuzlanmış, kurutulmuş, fume edilmiş, pişirilmiş, dondurulmuş ve konserve edilmiş işlenmiş su ürünleridir.

Plan ve programlarda da aynı tanımlara uygun olarak su ürünleri sektöründe işlenmemiş ürünler, gıda sektöründe ise işlenmiş ürünler yer almaktadır. Bu nedenle su ürünleri sektöründe belirtilen ihracat ve ithalat rakamları işlenmemiş ürünleri de kapsamaktadır.

Dünyada meydana gelen teknolojik gelişmeler ve çalışma hayatındaki değişimler insanların zamanlarını daha tasarruflu kullanmaya yönlendirmektedir. Gelişmiş ülkelerin çoğunda beslenme alışkanlıkları değişmektedir. “Isıt ve ye” cinsi su ürünleri için geniş bir potansiyel mevcuttur. Çünkü koku ve hazırlık sırasında ortaya çıkan zorluklar böylece asgari düzeye indirilmiştir. Bunun sonucunda geçmiş

yıllarda yeni tekniklerle işlenmiş farklı ürünler geliştirilmiş ve başarıyla pazarlanmıştır.

Ülkemizde son yıllarda ekonomik sıkıntıların artışı aile fertlerinin çalışma zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Dünyadaki değişimler paralelinde, ülkemiz 1990'lı yılları tarım ürünlerinin üretimden tüketime sanayileşmesinin en hızlı yaşandığı yıllardır. Ülkemizdeki bu gelişmeler değişen dünya ve AB standartları çerçevesinde su ürünleri sektöründe de kendini göstermeye başlamıştır.

Ülkemizde su ürünleri işleme sanayisi giderek teknolojik gelişmeyi ve değişmeyi kullanmaya ve ülkemiz kaynaklarından gelen bir çok su ürününü işlenmiş olarak pazara sunmaya başlamıştır.

İşleme sanayisinde halen, dondurulmuş iç su ve deniz ürünü, ön pişirilmiş kerevit, ton, hamsi, sardalya, istavrit konservesi, tuzlanmış, salamura edilmiş hamsi, sudak filetosu, tütsülenmiş alabalık, yılan balığı, somon balığı gibi çeşitli ürünler, çeşitli soslar da kullanılarak üretilmektedir.

Maliyetinin az olması nedeniyle ülkemizde tüketime sunulan su ürünleri çoğunlukla taze, soğutulmuş veya dondurulmuş haldedir. Son yıllarda konserve ve işleme sanayisinde büyük yatırımlar yapılmış ve ülkemiz tüketicilerine yeni olanaklar sunulmuştur. Bu gelişmeler ülkemizde balık tüketiminin artmasına katkıda bulunmuştur. Ancak, piyasada bulunan bazı balık konservelerinin hammaddelerinin çoğunlukla ithal edilmiş olması, ülkemizdeki balık çeşitlerinin bolluğuna karşın tezat oluşturmaktadır. Akdeniz ve Karadeniz'e ait deniz ürünlerinin konservelenmesi yeni bir üretim çeşitliliği olarak düşünülmektedir.

Su ürünleri sanayisinin kapsadığı ürünler, balık konserveleri, balık unu ve yağı, yumuşakça ve kabuklu konserveleri ile kabuklu ve kabuksuz salyangoz ve işlenmiş diğer su ürünleridir. Ülkemizde yetiştiricilik ve avcılıkla üretim yapan üreticilerimiz iç piyasaya veya ihraç pazarlarına ürünlerini çoğunlukla taze ve/veya soğutulmuş olarak vermektedir. Fakat, ürünün katma değer kazanması ve üretim

merkezlerinin kurulması nedeniyle istihdamın artması açısından ürünlerin ileri şekillerde işlenmesi birçok açıdan yarar sağlayacaktır.

Kısaca, su ürünleri sektörü, avcılık, yetiştiricilik, işleme ve pazarlanması ile bir bütün olarak düşünölmeli, sektörün gelişimi açısından mevcut pazar imkanlarının arttırılması ve yeni pazarların oluşturulabilmesi açısından hizmetlerin daha yaygın hale getirilmesine çalışılmalıdır. Bu konuda Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi tarafından gerekli faaliyetler sürdürölmektedir.

2.4.1. Türkiye' de Su Ürünleri Pazarı

Bu bölümde Türkiye' de Su Ürünleri İşleme ve Değerlendirme Sanayi ve Su Ürünleri Pazarlaması anlatılmıştır.

2.4.1.1. Su Ürünleri İşleme ve Değerlendirme Sanayi

Son birkaç yıla kadar genellikle taze olarak tüketilen su ürünleri, günümüzde soğutma, dondurma, tuzlama, konserve, tütsüleme, kurutma, salamura gibi işleme ve muhafaza teknolojilerine tabi tutularak tüketicilere sunulmaktadır. Türkiye' de son yıllarda dondurma ve soğutma teknolojilerinin yanı sıra, konserve, füme ve değişik ürün elde etmeye yönelik uygulamalar da yaygınlaşmaktadır (Atay, 1997; 110-121).

Ülkemizde su ürünleri işleyen ve değerlendiren tesis sayısı giderek artmakta ve bu tesislerde, 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu, Su Ürünleri Yönetmeliği ve AB Direktif şartlarının yerine getirilmesi yönünde uyum çalışmaları yürütölmektedir.

Ülkemizdeki su ürünleri işleme değerlendirme firmalarının % 64,7' sinde hem üretim hem de ihracat yapılmakta, % 23,5' inde sadece ihracat, geri kalan % 11,8' inde firmalar sadece üretim yapmaktadır. Bu durum üreticilerin üretip iç pazara satmakla yetinmeyip, aynı zamanda pazarlama olanaklarını araştırıp dışa açıldığını göstermektedir.

Üretici ve ihracatçı olarak sadece su ürünleri ile ilgilenenlerin oranı % 61 başka ürünleri de üretip ve/veya ihraç edenlerin oranı % 30' dur. İşlenmiş balık üreticilerinin % 66' sının benzer ısıl ve fiziksel işlemlere (konserveleme ve dondurma) tabi tutulan ürünleri arasında meyve-sebze ağırlıklı üründür.

Firmalar arasında, teknik ve idari personel oranlarında büyük farklılıklar olup, üretim miktarlarına doğrudan bağlı olan ideal personel sayılarını, firmalar arasında üretim ve donanım açısından büyük farklılıklar bulunması nedeniyle tespit etmek mümkün değildir. Belirtilmesi gereken başka bir gerçek de firmaların % 94'ü KOBİ (Küçük ve Orta Boy İşletmeler) kapsamına Küçük Orta Sanayi Geliştirme Başkanlığı (KOSGEB)' na göre 250 veya daha az kişi çalıştıran işletmeler girmektedir. Bazı firmalarda teknik personel sayısı oranının fazla olması (% 62-90 arası) tam görev dağılımındaki eksikliğe veya "teknik personel" kavramının yanlış anlaşıldığına işaret etmektedir.

Kapasiteleri % 50' nin altındaki üreticilerin çoğunluğu hammadde yetersizliğine bağlı olarak tam kapasite ile çalışmamaktadır. Bu da Türkiye'de istikrarlı su ürünleri üretimi politikasının gerekliliğini göstermektedir. Ayrıca hammaddenin pahalılığı da kapasite düşüklüğünün nedenlerinden biridir. Buradan işleyicilerin hammaddelerini ikinci veya üçüncü el araçlardan satın aldıkları, bu el değiştirmenin de fiyat artışlarına neden olduğu ortaya çıkmaktadır. Sadece su ürünleri sektörü için değil, diğer tarım ürünlerinin de kayıtlara geçmesinin gerekliliği bu vesile ile ortaya çıkmaktadır. Hammadde azlığından ve pahalılığından şikayetleri ile şikayetçilerin işyeri büyüklüğü arasında bir korelasyon bulunamaması bu sorunun tüm sektörde var olduğunu göstermektedir.

Üretici ve ihracatçı durumundaki birkaç firma kendi şirket markalarını kullanmakta olup bu firmaların % 36' sında çalışan personel sayısı 40'tan fazladır. Bu da firma ölçeği büyüdükçe yatırım payının üretim hattından pazarlama, ihracat, Ar-Ge gibi ileriye dönük yatırımlara doğru kaydığını göstermektedir. Çünkü AB ile Gümrük Birliği çerçevesinde Su ürünlerinde en büyük ihraç pazarı olan Avrupa ülkelerinde firmaların kendini kabul ettirmeleri ancak kendi ambalajlarının

üzerinde firma markası taşıyan ürünler ile mümkündür. İşlenmiş ve raf ömrü uzun gıda maddeleri hem katma değerleri bakımından firmalar açısından , hem de sağlıklı ve kullanım açısından bol çeşide sahip oldukları için tüketiciler tarafından tercih edilmektedir. Geleceğe dönük düşünen firmalar fason üretimin veya tekrar ihraç edilmek üzere ithal edilen (reexport) ürünlerle gelişimlerinin sınırlı olduğunu görmüştür.

Firmalar, ileriye dönük yatırımlarının % 69' unu üretim hattını genişletmek için yapmakta, yeni ve katma değeri daha yüksek ürünlere yönelmektedir. Ürünlerini taze/dondurulmuş şekilde pazarlayan üreticilerin tamamı katma değer artırım amacıyla örneğin şoklama ünitesi, buzhane v.b. tesisler kurma çalışmalarını sürdürmektedir. Dünyadaki tüketim eğilimlerinin dikkate alınarak ürün çeşitlendirilmesine gidilmesinin ihracat performansı üzerinde olumlu etkilere sahip olduğu bilinmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta ürün çeşitlendirilmesine gidilirken kalitenin de buna paralel olarak geliştirilmesidir.

Firmaların büyük çoğunluğu ürün çeşitlemesinde ithalatçı firma isteklerini dikkate almakta ve tüketici isteklerini ön planda tutmaktadırlar. Yine aynı oranda, hammadde temininde ve işleyişinde kolaylık, üretim tercihini belirleyen bir faktördür. Ulaşım olanakları, hammadde ve dağıtım yerine yakınlık vb. açısından önemli bir kriter olan fabrika yerinin seçimi önem arz etmektedir.

2.4.1.2. Su Ürünleri Pazarlaması

Su ürünleri, günlük tüketilen gıdalarda genellikle bulunmayan mikro besinler bakımından zengindir. Balık yağında vücut tarafından oluşturulmayan A ve D vitaminleri bol miktarda bulunmaktadır. Aynı zamanda demir, fosfor ve kalsiyum da fazlaca mevcuttur. Deniz balıkları iyot açısından oldukça yararlıdır. Beynin ve vücudun sağlıklı gelişmesi için gerekli olan yağ asitlerini tamamlamaktadır. Kandaki kolesterol düzeyini indirmek ve kardiyovasküler hastalıkları önlemek gibi yararları olan doymamış yağ asitleri yağlı balıklarda bol miktarda bulunmaktadır.

Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) 1995 yılı su ürünleri istatistiklerine göre Türkiye’de kişi başına tüketim 1995 yılında önceki yıllara oranla büyük artış göstermiş ve kişi başına tüketim bu yılda 9,8 kg olarak gerçekleşmiştir. Ancak, 1997 yılı itibariyle bu miktar 7.5 kg/kişi’ye gerilemiştir.

Dünyada en fazla su ürünleri tüketen ülke olarak kişi başına yıllık su ürünleri tüketimi 153 kilogram olan Maldive Adaları gösteriliyor. Avrupa ülkeleri arasında İzlanda 91 kilogramla balık tutkunu bir ülke görünümü çizerken, Uzakdoğu’da Kiribati adasında 78 kilogram, Japonya da kişi başına 70.6 kilogram su ürünleri tüketiliyor. İlk üç ülke nüfus bakımından küçük olduklarından bu tüketimler pek önemli sayılmayabilir. Çünkü bu üç ülkenin nüfusları 250.000 kişiden bile daha azdır. Fakat 120 milyonu aşan nüfusu ile Japonya’da, bir kişinin ortalama kendi ağırlığı kadar su ürünü tükettiği biliniyor. 2005 verilerine göre Türkiye’de tüketim ortalama 8 kilogram dolayında gerçekleşmiştir. Bu rakam balık tüketimi konusunda ne kadar gerilerde olduğumuzu açıkça ortaya koymaktadır. Hatta Dünya Gıda Örgütü (FAO) kayıtlarında Türkiye halkı çok az veya hiç balık tüketmeyen ülkeler arasında sayılmaktadır (İnce ve Kaytan).

Su ürünlerinin pazarlanmasında karşılaşılan başlıca problemler; Düşük üretim, Statik talep, Sınırlı istek, Fiyat dalgalanmaları, İşleme ve muhafaza problemleri, Dağıtım problemleri ve diğer proteinli besinlerle rekabet olarak sıralanabilir. Bu problemlerden bazıları entegre tesis sayısının artması nedeniyle kısmen giderilmiştir (Atay ve Korkmaz, 2001; 14- 261).

Ülkemiz su ürünleri ihracatının yöneldiği ülkeler, ağırlıklı olarak Almanya, İngiltere, İtalya ve Fransa’dır. Bu ülkelere çoğunlukla konserve balık ihraç edilmektedir. Ayrıca Uzakdoğu pazarlarına olan ihracatımız son yıllarda gelişmeye başlamış olup, Japonya ve Hong Kong ihracatın gerçekleştirildiği başlıca ülkeler olmuştur. Özellikle kabuklu ve yumuşakçalar (deniz salyangozu) bu pazarlar tarafından talep edilmektedir. Dünya ithalatında önemli yere sahip olan ABD’ye Türkiye önemli miktarda ihracat gerçekleştirememiştir.

Tablo 2.7. Ülkemizin Su Ürünleri İhracatı (ton)

ÜRÜNLER	YILLAR				
	1996	1997	1998	1999	2000
Balık, canlı (1000 adet)	12	40	9	4	8
Balık,taze-soğutulmuş	4 642	6 307	3 590	8 728	7 143
Balık, dondurulmuş	684	1 115	766	929	731
Balık, fileto	1 038	1 890	1 349	1 819	1 795
Balık, tuzlu, Kuru ve tütülenmiş	251	291	182	431	275
Kabuklular	812	1 558	1 299	1 130	988
Yumuşakçalar	5 349	7 210	4 329	2 910	3 272
Balık, konserve	12 889	14 187	13 436	12 863	15 092
Kabuklu- yumuşakçalar, konserve	2 424	3 233	3 254	1 860	4 219

Kaynak: (www.igeme.org.tr/).

Son yıllarda Türkiye su ürünleri ihracatında önem kazanan bir başka ürün de yetiştiricilik ürünleridir. Türkiye'deki su kaynaklarının bolluğu fark edilmeye başlanmış olup son yıllarda üreticiler bu konuya ağırlık vermeye başlamıştır. Başlıca pazarlarımız İtalya ve Yunanistan olup, yeni pazarların bulunması için girişimler sürdürülmektedir.

Avrupa ülkelerinden İsviçre, Almanya ve Belçika başlıca ihraç pazarlarımız haline gelmişlerdir. Bu ülkelere yapılan ihraç bağlantılarının % 78' inin şahsi tanışıklıklarla kurulmuş olması ihracatçılarımızın pazar yakınlığı avantajından yararlanarak bizzat ilişki kurdukları veya yurtdışında bulunan yurttaşlarımız aracılığıyla ihracat gerçekleştirdiklerini akla getirmektedir. Ayrıca gelişen bir ihraç pazarı görünümünde olan Japonya'ya ihracatçılarımızın % 28' i ihracat yapmaya başlamıştır. Burada dikkati çeken bir nokta, Japonya'ya ihracat yapanların aynı zamanda Avrupa'ya da ihracat yapmalarıdır. Bu da sektörün aranan standartlara uyum sağladığını göstermektedir.

**Tablo 2.8. Türkiye'nin Ülkelere Göre Su Ürünleri İhracatı
(HS03.1603.1604.1605) Miktar (M):Kilogram, Değer (D) :Amerikan Doları**

ÜLKE	M2000	D2000	M2001	D2001	M2002	D2002	M2003	D2003
İTALYA	5381740	16696431	6629143	19425663	9805663	28607876	9967587	36518534
YUNANISTAN	2592160	6945858	2941050	8187629	5125419	17541165	4867304	19791143
İSPANYA	436575	1944807	1060127	3803251	1628627	6772955	3460313	24108892
FRANSA	2408202	10459541	2613240	9787328	3187805	13123872	3269154	15626604
JAPONYA	2458294	10971076	1052401	5388984	3061489	24681676	2914017	17227785
LUBNAN	1900715	1134092	2666599	2010314	2819877	2801315	2200420	2965767
HOLLANDA	1335173	5499919	1379697	5010171	1803179	6817276	2087295	10916994
ALMANYA	7259477	12687484	1790550	2860612	1150587	1922112	1626225	3434469
GÜNEY KORE	79468	337856	158785	633193	753990	2449557	1255552	4166321
BELÇİKA/LÜKS.	2397111	5738316	1210336	3900536	1006407	3614494	1119515	3755792
KKTC	245865	506123	282135	384517	226725	369646	953816	890867
ISVEC	342535	1359497	557675	2327382	376505	2212397	592480	4253423
SEYSEL ADALARI	-	-	0	0	10000	925000	499300	373975
EGE SERBEST BOLGE	164995	739508	252702	759862	641689	1698899	407975	1568364
BİR. ARAP EMİRLİK.	-	-	2004	3765	0	0	284454	218922
CİN HALK CUMHUR.	-	-	20005	66120	62900	202796	278090	805966
ISVICRE	403694	1225569	373877	1287325	290733	1278496	224577	1091042
LIBYA	-	-	0	0	33150	63920	211128	439574
İNGİLTERE	3708061	5713992	605816	855391	72329	251173	200280	723967
A.B.D.	367096	1722326	579175	3069394	528209	2683972	177094	1210405
ARA TOPLAM	32546539	86861392	22964981	65860901	32585678	118019860	36596576	150088806
TOPLAM	34061262	89486941	25752143	74314052	33843766	123182322	37606813	153531686

Kaynak: (www.igeme.org.tr/).

İhracatçılarımızın büyük çoğunluğu bir aracı niteliğinde olan ithalatçı şirkete ürünlerini satmaktadırlar. İhracatçıların % 25' i yurtiçinde bir dağıtım ağına bulunmasına rağmen, büyük çoğunluğunun (% 56) yurtdışında dağıtım ağı mevcut değildir. İhracatçıların % 12' si hem yurt içinde hem de yurtdışında dağıtım ağına sahiptirler.

İhracatçılarımız gelişmeye açık, yeni uygulamalar yapmaya isteklidirler. Fakat günümüz iletişim araçlarından faydalanmak, mümkün olan tüm araçları kullanmak açısından, ihracatçılarımız gün geçtikçe değişen şartları takip etmek ve bunlara uyum sağlamak için iletişim olanaklarını azami ölçüde kullanmak durumundadırlar.

Türkiye'nin su ürünleri ihracatı 2004 yılında 180.514.000 \$ iken, 2005 yılında bu rakam 204.904.000 \$'a yükselmiştir

(http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/DISTICIST/k_280406.xls).

Ülkemiz su ürünleri ithalatı 1994-1998 yılları itibariyle miktar ve değer olarak Tablo 2.9.'da verilmiştir. Bu tabloya göre, işlenmiş ürünlerin toplam ithalat içindeki payı yıllar itibariyle giderek artmaktadır. Balık ithalatı Avrupa Birliği ülkelerinden (özellikle Hollanda, İngiltere ve Norveç), ile bazı Afrika ülkeleri (Gana, Fildişi Sahilleri) ve Uzakdoğu ülkelerinden (Singapur, Tayland) yapılmaktadır.

İthalatımızdaki ikinci büyük kalem olarak yumuşakça ve kabuklular grubu görülmekte ve toplam ithalatımızın yaklaşık yüzde 6'lık bir oranını teşkil etmektedir. Bu ithalat daha çok AB ve Uzakdoğu ülkelerinden işlenmiş ürünler olarak yapılmaktadır.

Gelir seviyemizin yükselmesi, insanların zevklerinde meydana gelen değişimler, süs balığı ithalatına da yansımış ve canlı balık ithalatımızın esasını oluşturmuştur.

Tablo 2.9. Türkiye'nin Su Ürünleri İthalatı (Miktar(M)-Ton, Değer (D)- 1 000\$)

	1994		1995		1996		1997		1998	
ÜRÜN										
İşlenmemiş										
Canlı Su Ürünleri	*				5*	95	1*	67	9*	13
Taze,Soğutulmuş Balık	15	28	105	21	8	15	76	61	75	50
Kabuklular		4	2	6	3	06	4	2		0
Yumuşakçalar	8	0	50	44	32	62	69	51	21	60
Diğerleri	61	86	33	29	24	60	41	35	8	2
Toplam	248	499	700	690	57	538	100	696	38	125
İşlenmiş										
Donmuş, Fileto Balık					8346	8410	7036	4583	8312	5304
Tuzlu,Tütsülü, Kurutulmuş Balık					94	046	74	406	22	232
Kabuklu Donmuş					6	927	3	94		2
Yumuşakça Donmuş						4	89	587	251	765
Kabuklu, Yumuşakça Konservesi	70	03	80	155	00	214	74	94	47	287
Balık konservesi	8	46	34	87	00	45	82	75	78	468
Diğerleri	56463	3583	0239	3688	00	619		5	0	1
Ara Toplam	5801	4732	0753	5430	0242	4885	9222	9254	1137	1088
Balık unu	7122	2418	6186	4265	5503	5370	6125	1373	1958	2045
Balık Yağı	83	75	32	94	20	46	81	104	46	22
Ara Toplam	7305	2693	6318	4659	5722	6116	6906	2477	2504	2867
Toplam	3106	7425	7071	0089	5964	1001	6128	1731	3641	3955
GENEL TOPLAM	7354	8924	0771	1779	6521	2539	7228	3427	4279	5080

* 1000 adet, miktar toplamına dahil edilmemiştir.

Kaynak: (Acara, 2000).

Tablo 1998 yılına kadar olan dönemi kapsamaktadır. Üç tarafı denizlerle çevrili olan Türkiye'nin su ürünleri ithalatı 2003 yılında bir önceki yıla göre yüzde 74 oranında artarak, 33 milyon Dolara yükselmiştir. 2002 yılında 22 bin ton 712 ton su ürünü ithal eden Türkiye, 2003 yılında bunu 52700 tona çıkarmıştır.

2.4.2. Su Ürünleri Sanayi Ve Pazarlamasına Etki Eden Faktörler

2.4.2.1. Kalite Kontrol ve Denetim

01.01.1996 tarihinden itibaren Avrupa Birliği su ürünleri ithalatında 91/492/EEC canlı çift kabuklu üretilmesi ve pazara sunulmasına ilişkin direktif ile 91/493/EEC balık ve diğer su ürünlerinin üretilmesi ve pazara sunulmasına ilişkin direktiflerin gerektirdiği sağlık koşullarına sahip olmayan su ürünlerini ilgili ülkeden ithal etmeme kararı yürürlüğe girmiştir. Ülkemizde bu konuda yetkili otorite olan Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Koruma Kontrol Genel Müdürlüğü tarafından çıkarılan yönetmelikler bu iki temel AB kararları yönünde hazırlanmıştır.

Su ürünleri ile ilgili olarak belli başlı direktifler mevcuttur. Bunların en geniş kapsamlısı olan "Su Ürünlerinin Üretim ve Pazara Sunumu Sırasındaki Sağlık Koşullarını" belirleyen 91/493/EEC sayılı direktif diğer direktiflerin temelini oluşturmaktadır. Bu kapsamda üretim ve işleme faaliyetleri, kalite, ürün güvenliği ve sunumu ele alınmıştır.

Benzer amaçlarla çıkarılmış olan 91/492/EEC sayılı direktif de canlı çift kabuklu üretilmesi ve pazara sunulması hakkında direktif ilgili ürünlerin üretimi ile ilgili yapı malzemeleri, binalar, tanklar ve ürünlerin depolanması hakkında bilgi vermektedir. Bu çerçevede gerekli mikrobiyolojik analizi yapacak laboratuvarın nitelikleri de belirtilmiştir .

Diğer taraftan, 94/356/EEC sayılı direktifin temeli, HACCP'e (Hazard Analysis at Critical Control Points) dayanmaktadır. Bu kalite kontrolü balığın işlenmesi sırasındaki en tehlikeli aşamaları belirleyip kritik kontrol noktalarını bu sonuçlarına göre belirleme temeline dayanmaktadır. Burada amaç, işlem sırasında oluşabilecek zararı mümkün olduğu ölçüde çabuk belirleyip ürün zarar görmeden önlem almaktır.

Ambalajlama biçimleri ürünün satıldığı örneğin toptancı, süper market vb gibi yerler itibariyle değişmesine karşın, ürün etiketinde zorunlu olan bazı bilgiler

yer almalıdır. Bunlar; ürünün adı, ürünün menşei, ürünün işlem derecesi fileto haline getirilmiş, tütsülenmiş, ürünün korunma şekli örneğin dondurulmuş, birim başına adet miktarı, ürünün ağırlığı, son kullanım tarihi, gerekli olabilecek uyarılar, üretici, ithalatçı veya ihracatçı ismi, adresi ve onay numarası v.b.' dir.

Bu doğrultuda belirlenen standartlara uygun tesisler, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Koruma Kontrol Genel Müdürlüğüne onaylanmakta ve bu tesislerden gerek iç pazara satış, gerekse dış pazara ihracat gerçekleştirilmektedir.

2.4.2.2. İşleme ve Değerlendirme

Ülkemizde pazarlamanın gelişmemesinin en büyük etkeni sektörün kendini geliştiren teknolojiye uygun hale getirememesi ve buna bağlı pazar ağını oluşturamaması, dolayısı ile uluslararası pazarlarda süreklilik gösterememesidir.

Türkiye'de göl ve barajlarımızda doğal olarak yetişen ve balıkçılarımız tarafından üretilen su ürünleri, kapasite olarak 15 bin ton civarındadır. Sazangiller mahalli olarak tüketilmektedir. Etobur balık çeşitleri (sudak, turna gibi) ise sanayi dalında işlenerek ihraç edilmektedir. Ayrıca kerevit istihali yapılmakta olup, canlı ve konserve olarak ihraç edilmektedir.

İstihsal edilen ürünlerin halka ulaşmasında ve işlenmelerinde yetersizlik söz konusudur. Dünya ülkeleri ile rekabette zorlanmanın nedeni hammadde sorunu değil yetersiz işleme teknolojisidir. Tesislerin yapılmasında, yenilenmesinde, teknolojiye uyum sağlanmasında düşük faizli kredi imkanı sağlanması gerekli ve acildir.

İşleme ve değerlendirme tesislerinin akaryakıt, işçilik, elektrik gibi girdileri olması ve KDV oranlarının da çok yüksek olması engelleyici faktörlerdir.

Ülkemiz yetiştiricilik ürünlerinin ihraç potansiyeli yüksek olmasına rağmen yurt dışındaki rakiplerle rekabet edilmesi oldukça güçtür. Bunun nedeni de

üretimi etkileyen faktörlerin güçlüğü, yurt dışındaki satış fiyatlarının döviz bazında oluşu, yetiştiricilikle üretim yapan diğer ülkelerde hükümetlerin ihracat ve ithalatta çeşitli koruma avantaj ve teşvik sağlamalarına karşı rekabet gücümüzün olmamasıdır.

Ülkemizde ihraç edilen ürünlere destekleme primi verilmemektedir. Bunun için üretim ve işleme safhalarında destekleme faaliyetleri yeniden gözden geçirilmelidir.

Su ürünleri, günümüzde ve gelecekte ülkemiz ekonomisine belirli bir emek ve yatırım karşılığında sürekli girdi sağlayabilecek önemli bir kaynaktır. Bugün su ürünlerinin milli ekonomimize katkısı çok düşük seviyelerde olmasına rağmen konunun etkin bir şekilde ele alınarak desteklenmesi ve teşvik edilmesi neticesinde, mevcut potansiyelimiz de dikkate alınarak üretimimizi çok yukarılara çıkarmak mümkündür. Bu hedefe ulaşmak ve sektörden beklenen gelişmenin sağlanabilmesi için sektörün politikalarının uygulamaya konması ve yetkilerin bir elde toplanıp bürokratik engellerden kurtulması gerekmektedir.

2.4.2.3. Su Ürünlerine İlişkin Krediler ve Teşvikler

Su ürünlerinin ülke ekonomisine daha çok katkı sağlayabilmesi için sektörün süratle gelişmesini sağlamak üzere krediler ve teşvikler arttırılmalıdır.

Ülkemizde tarım ürünlerine yönelik teşvikler, GATT kapsamına alınan tarım ürünlerinin ticaretini uluslararası kurallara bağlayan DTÖ (Dünya Ticaret Örgütü) Tarım Anlaşması çerçevesinde sağlanmaktadır. DTÖ Tarım Anlaşmasının ihracat sübvansiyonlarının düzenlendiği V. Bölüm 8. maddesi uyarınca ülkeler, Anlaşma ile uyumlu sübvansiyon sağlama yükümlülüğünü üstlenmişlerdir.

Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımları; ülkemizin de taraf olduğu 25.02.1995 tarihli ve 22213 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan DTÖ Tarım Anlaşması çerçevesinde, Bakanlar Kurulu'nun 11.01.1995 tarihli ve 94/6401 sayılı

"İhracata Yönelik Devlet Yardımları Kararı"na dayanılarak Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulu Kararı olarak uygulanmaktadır.

Ülkemiz taahhüt listesindeki 44 ürün içerisinde 3. fasılda su ürünleri yer almamakta olup, bu nedenle söz konusu ürünlere ihracat iadesi yardımı yapılamamaktadır. 1604 ve 1605 Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu'ndaki hazırlanmış veya konserve edilmiş balık, kabuklu hayvanlar ve yumuşakçalar ise taahhüt kapsamında yer almaktadır.

Ziraat Bankası'nca yapılan envanter çalışmaları sonucunda ülkemizdeki toplam 848 adet su ürünleri üretim tesisinin 662 adetinin faal olduğu ve bu tesislerden 428 adetinin kredilerle desteklendiği tespit edilmiştir. Ziraat Bankası'nda su ürünleri konusunda faaliyet gösteren üreticilere daha etkin bir biçimde hizmet verebilmek için 1976 yılında Su Ürünleri Kredileri Müdürlüğü kurulmuştur.

2.4.2.4. Su Ürünleri Ticaret Kredileri

Ziraat Bankası mevzuatına uygun olarak kullanılan su ürünleri kredileri ile;

- Su ürünlerinin avlanması için ihtiyaç duyulan her türlü araç ve gereçlerin (deniz motorları, balıkçı tekneleri, ağlar, balık bulucu cihazlar, balıkadam takımı, oksijen tüpü v.b. donanımlar) edindirilmesi,
- Bu tesislerin işletme giderleri (akaryakıt, motor yağları, tayfanın kumanya ve avans kredileri, bakım-onarım v.b.),
- Ürün ulaşımı ile ilgili (sandık, kasa, buz, kağıt, nakliye v.b.) malzeme giderlerinin karşılanması amaçlanmaktadır.

2.4.2.5. Su Ürünleri Sanayi Kredileri

Bu kredilerin amacı, avlanma veya yetiştiricilik yolu ile elde edilen su ürünlerinin nicelik ve nitelik yönünden en iyi şekilde muhafaza ve yetiştirilmesinde gerekli girdi ile her çeşit araç gereçlerin imali için ihtiyaç duyulan tesislerin kurulması, kalitelerinin iyileştirilmesi ve modernleştirilmesini sağlamaktır.

Kredi talebinde bulunan müteşebbislerin Belediye toplam yatırım tutarının % 50' sini öz kaynaklardan karşılamaları gerekmektedir. Müteşebbislerin kredi talepleri T.C.Ziraat Bankası tarafından ve diğer tarımsal faaliyetlere uygulanan faaliyetlerden üzerinden karşılan-maktadır. Küçük kapasiteli işletme sahipleri kredi faizlerinin yüksekliğinden dolayı kendi imkanları ölçüsünde işletme kurmayı tercih etmektedirler (Anonim, 2000 b; 129).

2.4.3. Türkiye' de Su Ürünleri Sanayi ve Pazarlaması Konusundaki Sorunlar ve Alınması Gereken Önlemler

- Sektörün muhatap olacağı güçlü ve müstakil bir yapıya ve birime sahip olmaması,
- Su ürünleri stoklarından elde edilen hammaddenin kesintilere uğrayarak sektörün yılın çeşitli periyotlarında çalışmayıp atıl kalması,
- Sanayinin çalışmadığı durumda işçilere ücret ödenememesi, sigorta ve sosyal güvencenin yetersiz kalması,
- Sektöre uluslararası rekabet şartlarına uygun teşvik ve ucuz kredilerin sağlanamaması,
- Sektörün ihtiyaçlarına cevap vermek üzere laboratuvarların alet ve ekipman yönünden güçlendirilememesi, yapılan analizlerin sürelerini kısaltacak alt yapının oluşturulamaması,
- Birim ve laboratuvarlarında çalışan kalifiye elemanların özlük haklarının iyileştirilerek eleman sayısının ve niteliğinin güçlendirilememesi,
- Balıkhaneler ve balık satış yerlerinin mevcut yapılarının günün koşullarına göre iyileştirilememesi,

- Kooperatif ve birliklerin sektörü destekleyecek güçlü bir yapıya kavuşturulamaması,
- Karaya çıkışın sağlandığı yerlerde ürünlerin muhafaza, depolanma ve soğuk zincirin hijyenik şartlarla oluşmaması,
- İhracatın yapıldığı ülkelerde sektöre hizmeti sağlayacak birimlerin yetersizliği,
- Denetim ve kontrol sağlamak için alet ekipman ve araç yetersizliği,
- Su ürünleri sanayinde verimliliğin artırılması ancak sorunların çözümlenmesi ile mümkün görülmektedir. Bu sanayi kolunda da Türk gıda sanayinde olduğu gibi, sorunların sanayi ve devlet kesimlerince çözümlenmeleri gerekmektedir. Bu itibarla sorunların genel olarak iki bölüm halinde toplanılması uygun olacaktır. Sanayi kesimi yönünden mevcut bulunan verimliliği engelleyen sorunlar şu konularda yoğunlaşmaktadır:

- Tesislerin kuruluş yeri, teknik ve kapasite büyüklüklerinin seçiminde mevcut ve geleceğe ilişkin imkanların değerlendirilmelerinde rasyonel kararların alınmaması ve uygulamaya konulmaması,

- İşletme sermayesi ve diğer finansman kaynaklarının yetersizliği,

- Hammadde ve diğer girdilerin yeterli miktarlarda ve uygun fiyattan, kaliteli ve standart olarak tedarik edilememesi, kurulu kapasiteden yeterince yararlanılamaması,

- Kalite ve standart ölçütleri ile sınav ve ticari maliyetleri uygun olan üretimlerin yeterli miktarlarda ve zamanında yapılamaması ve sürekliliğinin sağlanamaması,

- Kalifiye işgücünün istihdam edilememesi,

- Pazar talep özelliklerine ve rekabet şartlarına uyum gösterilmemesi ve ihraç potansiyelinin yaratılmamasıdır.

Türk su ürünleri sanayisinin geliştirilmesi için aşağıda özetlenen öneriler doğrultusunda gerekli tedbirler alınmalıdır;

- İşlenmiş su ürünleri KDV mevzuatı gereği temel gıda maddesi olarak kabul edilmelidir.
- İşlenmiş (füme, fileto, kurutma v.s.) su ürünleri de sanayi ürünleri kapsamına alınmalı ve bu tür konularla uğraşanların yararlandığı sanayici desteklerinden yararlanması sağlanmalıdır.
- Yurt içinde taze balık tüketiminin arttırılması için tanıtım faaliyetleri desteklenmelidir.
- Su ürünleri ihracatında navlun indirimi ve desteği uygulanmalıdır.
- Su ürünleri sanayisini kapsayan politikalar uygulanmaya konmalıdır.
- Su ürünleri hallerinin, avcılık ve yetiştiriciliğin denetimi, ilgili Bakanlıklar ve sektör temsilcilerinden müteşekkil bir üst kurul tarafından koordine edilmelidir.
- Ulusal ve uluslararası balıkçılığımızın geliştirilmesi için bölgesel ve global anlaşmalar yürürlüğe konulmalı, balıkçılarımıza fonlardan, vergilerden arındırılmış mazot teminine ihrakiye verilmesine geçilmelidir.
- Balıkçı, yetiştirici ve su ürünleri sanayicilerinden müteşekkil Su Ürünleri sanayi ve ticaret odalarının kurulması kararnameye bağlanmalı, sözkonusu odanın yurt dışındaki eşdeğerleri ile resmi işbirliği desteklenmelidir.
- Önceki kalkınma planlarında yer alan öneriler, başta Tarım ve Köyişleri Bakanlığı bünyesinde, katma bütçeli bir Su Ürünleri Genel Müdürlüğünün kurulması olmak üzere, iç ve dış üretim ve tüketimin teşvik edilmesi, entegre üretim ve direkt satış faaliyetlerinin özendirilmesi, bilhassa birden fazla kamu kurum ve kuruluşunun yetki ve sorumluluk alanına giren hususlarda somut yönetmeliklerin çıkartılması, kontrol hizmetlerinin oto-kontrolünü sağlayacak şekilde düzenlemesi önerileri dikkate alınmalıdır.

- 1998 tarihinde gerçekleştirilen 1. Su Ürünleri Şurası ve I. Tarım şurasının Su Ürünleri Alt Komisyon raporları en kısa zamanda uygulamaya konmalıdır.
- Gerek yurt içi ve gerekse de yurt dışında su ürünleri ile ilgili toplantılar ve alınacak kararlarda Su Ürünleri Danışma Kurulu ile işbirliği arttırılmalıdır.
- Su ürünleri Danışma Kurulu temsilcilerinin, ilgili konularda meclis komisyonlarında yer almaları, koordinasyon ve kontrol hizmetlerinde yetkili kılınmaları kararnameye bağlanmalıdır.
- Oluşturulacak su ürünleri fonundan, ulusal ve uluslararası kalite ve kontrol ve tanıtılması için geniş çapta faaliyet ve destek sağlanmalıdır.

2.5. ÖRGÜTLENME

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ve buna bağlı Genel Müdürlükler, Orman Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Çevre Bakanlığı, Turizm Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve bunların bağlı kuruluşları su ürünleri ile ilgili politikaların belirlenmesinde ve uygulamalarında değişik ölçüde etkili olmaktadır. Bu nedenle Türkiye’de su ürünlerinin örgütlenmesi deyince tek bir kuruluş akla gelmemektedir.

Hizmetler değişik ölçülerde ve konularda, değişik bakanlıklar arasında dağılmış durumdadır. Bunlar arasında yeterli koordinasyonun olmaması sebebiyle, politikalar bir bütünlük içinde oluşturulamamakta ve bunun sıkıntıları da örgütlenme eksikliği şeklinde görülmektedir.

Multidisipliner bir alan olan su ürünlerinde etkili bir kamu yönetimi ancak hizmetlerin bütünlükçü bir anlayışla ele alınması ile mümkün olabilecektir.

2.5.1. Kamu Örgütlenmesi

Cumhuriyetin İlk Yıllarında Balıkçılık Yönetimi: Balıkçılık hizmetlerinin değişik Bakanlıklara dağılmış olduğu görülmektedir. Cumhuriyet döneminin ilk

yıllarında balıkçılık yönetimi ile ilgili belirli bir kuruluş yoktu ve balıkçılık nizamnamelerle yönetiliyordu.

Devlet teşkilatında balıkçılık yönetimi konusunda ilk kamu örgütlenmesi 1934 yılında, 2450 sayılı Kanunla, İktisat Vekaleti bünyesinde “Deniz Mahsulleri ve Avcılığı Müdürlüğü” kurulması ile başlamıştır.

İktisat Vekaleti bünyesinde su ürünlerinde bir gelişme sağlamadığından su ürünleri hizmetlerinin ulaştırma ile ilgili olduğu düşünülmüş ve 1939 yılında bu hizmetler Münakalat (Ulaştırma) Vekaletine verilmiştir. Daha sonra da su ürünlerinin Münakalat Vekaleti ile ilgisinin çok sınırlı olduğu anlaşılmış olduğundan ve devlete ait avlanma yerlerinin kiralama işlemini Maliye Bakanlığı yaptığından su ürünleri hizmetlerinin Maliye Bakanlığı’na devredilmesi uygun bulunmuştur.

Maliye Bakanlığı’nın su ürünlerine katkısı devlete ait avlakların kiralama işleminden ileriye giderilemediğinden 5639 sayılı Kanunla; su ürünleri hizmetleri, 1950 yılında Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı’na bağlı Balıkçılık ve Avcılık İşleri Genel Müdürlüğü’ne devredilmiş ve bu genel müdürlükçe 27 Aralık 1882 tarihli av yasakları yasası uygulanmasına devam edilmiştir.

Türkiye balıkçılığı 1950-1970 yılları arasında Ticaret Bakanlığı Su Ürünleri ve Avcılığı İşleri Müdürlüğü tarafından idare edilmiş, avcılık yolu ile elde edilen üretim bugünkü üretimin dörtte biri kadar olmuş ve kaynaklarımız yeterince değerlendirilememiştir.

Ticaret Bakanlığı Su Ürünleri ve Avcılığı Müdürlüğü’nün su ürünlerinde gerekli atılımları yapamaması, su ürünleri ile ilgili yetkilerin diğer Bakanlıklara dağılmasına sebep olmuş ve su ürünleri kanunu çıkıncaya kadar balıkçılar işlerinin takibi için; altı bakanlık dört genel müdürlük ve belediyeler arasında dolaşp durmuşlardır.

Su ürünleri hizmet yetki kargaşası, Su Ürünleri Kanunu çıkıncaya kadar böyle devam etmiştir. Bu dönemdeki su ürünleri üretimi 100-200 bin ton arasında çok düşük kalmıştır.

Tarım Bakanlığı Sorumluluğunda Balıkçılık Yönetimi: 1971-1985 yılları balıkçılık hizmetlerinin tek elde toplanmış olduğu görülmektedir.

Osmanlılardan kalma Nizamnamelerle su ürünleri hizmetlerinin yürütülmesinde ortaya çıkan sorunlar ve Birleşmiş Milletler örgütüne bağlı FAO (Dünya Gıda Tarım Örgütü) bünyesinde balıkçılık bölümünün kurulması ile bu konuya diğer üye ülkeler gibi ülkemizde de daha fazla önem verilmeye başlanması sonucu, 1380 Sayılı Su Ürünleri Kanunu 04.04.1971 tarih ve 13799 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Su Ürünleri Kanunu ile su ürünleri hizmetleri Tarım Bakanlığı'na verildiğinden, Bakanlıktaki Balıkçılık İdaresi Şube Müdürlüğü'nden hızlı bir gelişimle önce Daire Başkanlığına ve 1972 yılında da Genel Müdürlük seviyesine yükseltilmiş, Türkiye'deki su ürünleri potansiyeline uygun su ürünleri yönetimi kurulmuştur. Su ürünleri yönetimi Genel Müdürlük seviyesinde idare edildiği dönemde hizmetler geliştirilerek balıkçıların alt yapıları olan balıkçı barınaklarının yapımına devam edilmiş, av gücü ve dolayısıyla avcılıktan elde edilen üretim katlanarak artmış ve yetiştiricilik teşvik edilerek üretim artışı başlamıştır.

2.5.2. Balıkçılık Yönetiminde Mevcut Durum

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı: Su ürünleri ile ilgili görevlerden bir çoğu 1380 Sayılı Su Ürünleri Kanunu ile Tarım ve Köy İşleri Bakanlığına (TKB) verilmiştir. Su ürünleri kanununun TKB'na verdiği görevler üretim alanları ve üreticilerle ilgilidir. Bu görevler TKB'nın Genel Müdürlüklerince yerine getirilmektedir. Genel Müdürlükler, Bakanlığın diğer görevleri ile beraber su ürünleri ile ilgili görevlerini de yürütmektedirler. Bu görevler taşrada ise, genel

müdürlüklerin taşra teşkilatı bulunmadığından, il ve ilçe müdürlüklerince yerine getirilmektedir.

Orman Bakanlığı: Orman Bakanlığı ormanların sosyo-ekonomik amaçlar yönünde işletilmesi maksadıyla; Büyük yerleşim merkezleri civarında ve ana yollara yakın rekreasyon alanlarındaki orman içi akarsu, göl ve göletlerde sportif olta balıkçılığını geliştirmek, sportif olta balıkçılığının yaygınlaştırılmasıyla, ülkemiz ormanlık ve dağlık yörelerindeki turistik aktiviteyi canlandırmak, orman içi köylülerinin ekonomik güçlerinin artırılması gayesi ile orman köylüsünü balık üretim faaliyetlerine teşvik etmek ve işsizliğin çözümünde orman içi köylüsüne iş istihdamı sağlamak için Bakanlığa bağlı Milli Parklar ve Av Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü Av ve Yaban Hayatı Daire Başkanlığı aracılığı ile su ürünleri faaliyetlerinde bulunmaktadır.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı: Bakanlığın önemli bir birimi olan Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü; su kaynaklarının sulama, elektrik enerjisi üretimi, taşkın kontrol, içme-kullanma ve sanayi suyu temini gibi faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu kurumca inşası yapılan baraj ve göletlerde su ürünlerinin korunmasını ve geliştirilmesini sağlamak amacıyla su ürünleri çalışmaları, 1959 yılından itibaren İşletme ve Bakım Dairesi Başkanlığı koordinatörlüğünde, Bölge Müdürlükleri bünyesinde kurulmuş olan Su Ürünleri Şube Müdürlüklerince yürütülmektedir. Bu birimlerde yapılan çalışmalar; temel etütler, balık üretimi ve beslenmesi, balıklandırma, balıklandırma kontrolü, stok tespiti, üretim kontrolü baraj göllerinin kiralanması ve diğer çalışmalardır.

Çevre Bakanlığı: Çevre Bakanlığının su ürünleri ile ilgili görevleri daha çok çevrenin korunmasına (iç sular, deniz, su kaynakları) ve iyileştirilmesine ilişkin görevlerdir. Çevre Bakanlığı su ürünleri ile ilgili görevlerini Çevre Kirliliğini Önleme ve Kontrol Genel Müdürlüğü, Çevre Koruma Genel Müdürlüğü ve Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü ile yerine getirmektedir.

Maliye Bakanlığı (Milli Emlak Genel Müdürlüğü): Maliye Bakanlığının su ürünleri ile ilgili görevleri genelde devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerin ve kaynakların kiralanması ile ilgili görevlerdir. Maliye Bakanlığı su ürünleri üretim yerlerinin ve kaynak sularının kiralanması işlemlerini Milli Emlak Genel Müdürlüğü aracılığı ile gerçekleştirmektedir. Milli Emlak Genel Müdürlüğü taşrada bu görevlerini Milli Emlak Müdürlüğü aracılığı ile yerine getirmektedir.

İçişleri Bakanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı: Denizlerde su ürünleri stoklarının korunması doğrultusunda, avcılığa ilişkin kontrol ve denetim görevleri bu Bakanlığa bağlı Sahil Güvenlik Komutanlığı'na yürütülmektedir.

Denizcilik Müsteşarlığı: 1380 Sayılı Su Ürünleri Kanunu'nun 13. Maddesinin 2. Fıkrasında, “deniz ve iç sularda yapılacak su ürünleri üretim tesislerinin yapılmasına izin verilmeden önce, seyrüsefer bakımından engel teşkil edip etmedikleri hususunda Ulaştırma Bakanlığı'nın mütalaası alınır.” hükmü Denizcilik Müsteşarlığı'na yerine getirilmektedir. Denizcilik Müsteşarlığı içinde kurulmuş olan “Deniz Ulaştırması Genel Müdürlüğü”, Müsteşarlığın su ürünlerini ilgilendirecek görevlerini yerine getiren Genel Müdürlüğüdür.

Sağlık Bakanlığı: Sağlık Bakanlığı'nın su ürünleri ile ilgili görevleri, su ürünlerinin gıda sağlığı açısından kontrolü ve su ürünleri tesislerinin de çevre sağlığı açısından denetimleridir.

Ulaştırma Bakanlığı, Demiryolu, Limanlar ve Hava Meydanları(DLH) Genel Müdürlüğü: Kıyı balıkçılığı özelliği taşıyan Türkiye su ürünleri sektöründe; üretim, değerlendirme ve pazarlama hizmetlerinin entegre bir şekilde yürütülmesini sağlayan balıkçı barınakları en gerekli ve en temel alt yapılardır. Balıkçı barınaklarının yapımı DPT Müsteşarlığı, Ulaştırma Bakanlığı ve Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı tarafından oluşturulan komisyonca, talepler değerlendirilerek, tarım sektöründen ayrılan ödenekle Ulaştırma Bakanlığı DLH İnşaatı Genel Müdürlüğüne inşa edilmektedir.

Su Ürünleri ile İlgili Diğer Kuruluşlar: Belli başlı olarak şöyle sıralanabilir:

- T.C. Ziraat Bankası: Su ürünleri üreticilerine Ziraat Bankasınca kredi açılmaktadır. Bu krediler; Avcılık Kredileri, Yetiştiricilik Kredileri ve Sanayi Kredileridir.
- Devlet İstatistik Enstitüsü: Devlet İstatistik Enstitüsünce 1967 yılından bu yana her yıl yapılan anketler sonucu Su Ürünleri İstatistikleri yayınlanmakta ve sektörün hizmetine sunulmaktadır.
- Türk Standartlar Enstitüsü (Su Ürünleri Standartları): Türk Standartlar Enstitüsünce su ürünleri ile ilgili bir çok konuda standartlar hazırlanır.

Deniz K.K.Seyir Hidrografi ve Oşinografi Dairesi Başkanlığı: T.C. D.K.K. Seyir Hidrografi ve Oşinografi Daire Başkanlığı 1738 sayılı yasa gereği deniz araştırma ve faaliyetleri ile ilgili bilgilerin derlenmesi, koordinasyonu ve izlenmesini sağlamaktadır.

2.5.3. Sektörün Sorunları

441 Sayılı Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın teşkilat ve görevleri hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname ile yapılan reorganizasyonla konu bazında örgütlenmeden, fonksiyon bazında örgütlenmeye geçmiştir. Bunun sonucu olarak Tarım ve Köyişleri Bakanlığı içindeki Su Ürünleri Genel Müdürlüğü kaldırılarak su ürünleri hizmetlerinin Bakanlığın ilgili Genel Müdürlüklerine dağıtılması sebebi ile;

- Su ürünleri politikaları ile yeterli ölçüde yönlendirme yapılamamıştır.
- Su ürünleri kaynakları üzerinde koruma kontrol hizmetlerinin etkili olamaması sonucunda stoklarda azalmalar olmuştur.

- İç sularda ihraç ürünlerimiz özellikle kerevit ve sünger stokları kaybolma derecesinde azalmış ve diğer iç su ürünleri stoklarında azalmalar olmuştur.
- 1380 Sayılı Su Ürünleri Kanunu, 28.05.1986'da 3288 Sayılı Kanunla tadil edilerek su kirliliği ve korunması ile ilgili işlemler belirli süre durdurulmuş ve bu hizmetlerin Çevre Bakanlığı'na aktarılması sonucu duplikasyonlar meydana gelmiş su kaynaklarımızda ve ortamlarında kirlenme giderek artmıştır.
- Su ürünleri politikasında uygun yönlendirme sağlanamamış, su ürünleri sanayi yanlış yönlendirilmiş balık unu ve yağı fabrikalarının kurulması artmış ve hamsinin yok olmasına sebep olacak yönde av yasağının değiştirilmesi yoluna gidilmiştir.
- Kiralama işlemlerinde Maliye Bakanlığı ve su ürünleri yetiştirme alanlarının kullanımında Turizm Bakanlığı ve Çevre Bakanlığı daha etkin hale gelmiş olması su ürünleri yetiştiriciliğinin gelişmesini etkilemiştir.
- Balıkçıların başta av araç ve gereçleri olmak üzere bazı üretim girdileri ile ilgili hizmetler, Ulaştırma Bakanlığı bünyesinde yer alan Denizcilik Müsteşarlığı ve diğer kuruluşlarca üstlenilmiştir
(<http://ekutup.dpt.gov.tr/suurun/oik588.pdf>).

2.5.4. Su Ürünleri Yönetiminin Yeniden Düzenlenmesi Çalışmaları

Bugün su ürünleri hizmetleri Cumhuriyetin ilk yıllarında olduğu gibi çeşitli Genel Müdürlüklere ve Bakanlıklara dağıtılmış durumdadır.

- Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın 17 Kasım 1990 tarihinde Güllük'te düzenlediği "Su Ürünleri Yetiştiriciliği" Toplantısında,
- Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın 20 Haziran 1991'de İstanbul'da düzenlediği "Balıkçılık" Toplantısında,
- Karadeniz Vakfının düzenlediği 15-19 Eylül 1991'de İstanbul'da yapılan Uluslararası "Karadeniz'in Ekolojik Sorunları ve Ekonomik Değerlendirme Olanakları" Sempozyumunda,

- Türk ve Fransız Hükümetlerinin ortak düzenlediği 14 Kasım 1991’de İzmir’de yapılan “Türk ve Fransız Su Ürünleri” Seminerinde,
- Türkiye Su Ürünleri Vakfı’nın 12-14 Haziran 1997’de düzenlediği Türkiye 1.Su Ürünleri Şurasında.,
- Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı’nın 25-27 Kasım 1997 tarihinde düzenlediği I.Tarım Şura’sında., Balıkçılar, su ürünleri kooperatifleri temsilcileri ve bilim adamları su ürünleri yönetiminin yeniden düzenlenmesi konusunda görüş birliğine varmışlardır.

2.5.5. Olması Gereken Kamu Örgütlenmesi

Kamu yönetimi, ülkenin su ürünleri konusundaki amaçlarını gerçekleştirecek biçimde örgütlenmelidir. Bir kuruluşta görev, yetki ve sorumluluklar doğru yönde saptanıp, dağıtılmalı iyi fonksiyonel bir örgütlenme gerçekleştirilmelidir.

Yönetimde yeniden düzenlemeyi zorunlu kılan değişkenler sayıca pek çoktur. Ancak bunların en önemlilerinin başında; hizmetlerin gelişen ve değişen koşullara uyabilir duruma getirilmesi ve kamu yönetimi içinde yer alan kurumların gereksinimlerine ve işleyiş düzenlerine, süreç boyutunda beliren iç değişmelerine uyumları gelmektedir.

İyi bir örgütlenmede iki şey önemlidir. Birincisi görev boşluğu olmaması, yani her görevin mutlaka bir sahibinin bulunması, hiçbir görevin açıkta kalmaması; ikinci husus ise, bir görevin bir tek yerde yapılması, bir görevin tek bir sahibinin olmasıdır. Görevlerin sahibinin birden çok olması, karışıklığa ve sorumluluğun benimsenmemesine yol açabilecek ve bu çok önemli sorunlar yaratabilecektir. Özellikle, kurulan örgütler kurulurken uzmanların görüşleri gözetilmemekte, bu nedenle denetim ve koordinasyon güçleşmektedir.

Örgütlenme, yerel koşulları iyi hazırlanmış kalkınma plan ve programlarını gerçekleştirecek biçimde olmak zorundadır. Bu ise multidisipliner bir alan olan su ürünleri sektörünün boyutlarının doğru ve gerçekçi analiz edilmesi,

kaynakların en uygun, rasyonel ve verimli kullanılabilmesini sağlayacak bir örgütlenmeye gidilmesi ile mümkün olabilecektir

(<http://ekutup.dpt.gov.tr/suurun/oik588.pdf>).

2.5.6. Özel Sektör Örgütlenmesi

2.5.6.1. Su Ürünleri Üretici Örgütlenmesi

Su ürünleri sektörünün gelişmiş olduğu ülkelerde bir çok üretici örgütü ile mesleki kuruluşlar faaliyet göstermektedir. Özellikle Avrupa ülkelerinde su ürünleri yetiştiriciliği alanında çok yoğun bir örgütlenme göze çarpmaktadır.

Üreticilerin mesleki olarak örgütlenmesi seslerinin ilgili mercilere duyurulması ve karar mekanizmasında söz sahibi olma açısından büyük önem taşımaktadır. Bu örgütlenme su ürünleri yetiştiricileri odaları ve odalar birliği şeklinde olabilir. Türkiye’de kurulmuş en eski mesleki örgüt İstanbul Balık Müstahsilleri Derneğidir. 1923 yılında kurulmuş, ilk üyesi Mustafa Kemal Atatürk olmuştur. Üretici örgütlerinin örgütlenme şekli aşağıda verilmiştir.

Tablo 2.10. 5200 Sayılı Kanuna Göre Kurulan Su Ürünleri İle İlgili Üretici Birlikleri;

Örgütlenme Yapısı	Kurulması için gerekli olan üye/birlik sayısı	Su ürünleri alanında kurulan Birlik sayısı
Su Ürünleri Üretici Birlikleri	En az 16 üretici	5
Merkez Birliği*	En az 7 üretici birliği	-

* Kaynak: (http://www.tarim.gov.tr/AB_Tarim/balickilik/sualname_cvp_tur.doc).

Üreticilerin dünya pazarlarına girebilmesi piyasalardaki gelişmeleri takip edebilmeleri piyasa koşullarına anında uyum sağlayabilmeleri ve fiyat istikrarı sağlayabilmeleri açısından pazarlamaya yönelik örgütlenme de hayati önem taşımaktadır.

Türkiye Su Ürünleri Dayanışma Eğitim Araştırma ve Geliştirme Vakfının kurulması örgütlenmeye yönelik en önemli adımdır. Bundan başka İstanbul'da kurulmuş olan Türkiye Balıkçılık Su Ürünleri Araştırma Geliştirme Kalkındırma Vakfı bulunmaktadır. Mesleki örgütlerin yayım ve eğitici faaliyetlerde bulunmaları işletmelerin verimliliğinin arttırılması yönünden de önem taşımaktadır.

2.5.6.2. Su Ürünleri Kooperatifleri

Kooperatifler, tüzel kişiliğe haiz olmak üzere ortakların belirli ekonomik menfaatlerini özellikle meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını; karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp, korumak, amacıyla gerçek ve tüzel kişiler ile özel idareler, belediyeler, köyler, cemiyetler ve dernekler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli teşekküller olarak tarif edilmektedir.

Su ürünlerinin üretiminden tüketimine kadar kontrollü ve sağlıklı bir yapıya kavuşturulması amacıyla halen mevcut olan kooperatiflerin; 1163 sayılı Kanun doğrultusunda kooperatifler, bölge birliği, merkez birliği ve ulusal kooperatifler birliği şeklinde dikey örgütlenmesinin sağlanması ileriye dönük olarak AB içindeki benzer örgütlerin yapısına uyum sağlaması açısından faydalı görülmektedir.

Tablo 2.11. 1163 Sayılı Kanuna Göre Kurulan Su Ürünleri İle İlgili Kooperatifler;

Örgütlenme Yapısı	Kurulması için gerekli olan üye/Kooperatif sayısı	Su ürünleri alanında kurulan Kooperatif sayısı
Kooperatif	En az 7 ortak	482
Bölge Birliği	En az 7 Kooperatif	12
Merkez Birliği	En az 7 Bölge Birliği	1
Türkiye Milli Kooperatifler Birliği*	Tüm kooperatifler	1

*Türkiye Milli Kooperatifler Birliği diğer tarımsal kooperatiflerle birlikte su ürünleri kooperatiflerini de içermektedir.

** Kaynak: (Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı).

Bu örgütlenme içinde görevlerin etkin bir biçimde yapılabilmesi için örgütün bir fon veya kaynak ile desteklenmesi ve bunun; su ürünleri pazarlamasından, kooperatif ve üst örgütlerin gelirlerinden, su ürünleri dış alımı ve dış satımından sağlanması mümkündür. Bu fon veya kaynaklar;

- Kooperatif ve Birliklerin hesaplarına Büyük Şehir Belediyelerindeki Balık Hallerinde yapılan balık satış bedelinin % 1' i, diğer belediyelerin balık hallerinde yapılan balık satış bedelinin % 2' si,
- Kooperatif tarafından verilecek muafiyet belgelerinden alınacak ücretlerden,
- Limanlardan (İlgili Bakanlığın mevcut veya hazırlayacağı gelir gider tablosuna göre) alınacak ücretler üzerinden uygun bir miktar,
- Kayık çekek yerlerinden alınacak ücretlerin uygun bir kısmı,
- Diğer muhtelif işlemlerden, uygun bir miktar alınarak oluşturulabilir.

Su ürünleri üretim faaliyetinde bulunan bu yoldan geçimini sağlayan insanların birbirlerine ve kazanç elde ettikleri su ürünleri kaynaklarının korunmasına katkı sağlayıp bu yönde ilerlemeler kaydetmeleri ancak bir araya gelip bu kaynaklardan belirli kurallar dahilinde yararlanmaları ile gerçekleşebilir. Kooperatif ortaklarının oluşturulan bu kurallara bağlı kalmaları bu kuralların uygulanması için de bu alanda faaliyet gösteren herkesin birbirini kontrol etmeleri gerekmektedir.

Su ürünleri üretim faaliyetinde bulunan gerçek kişilerin mutlaka yasa gereği kooperatif ortağı olmasının zorunlu hale getirilmesiyle sadece kooperatif üyesi olan kişiler su ürünleri faaliyetlerine girebilmeli, su ürünleri ile ilgili kredi imkanlarından da doğal olarak yalnızca kooperatiflere üye olan bu kişiler yararlanabilmelidir. Kooperatiflere üye olmayanlara herhangi bir su ürünleri faaliyet ruhsatı verilmemelidir. Ortak sayısı artan kooperatifler hem ekonomik yönden güçlenecek hem de tüm balıkçı kitlesini içine alan bir örgütlenmede balıkçılar seslerini daha iyi duyurabileceklerdir.

2.6. EĞİTİM ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME

2.6.1. Türkiye’de Su Ürünleri Eğitiminin Durumu

Türkiye’de su ürünleri ile ilgili eğitim, 1983 yılına kadar çeşitli Üniversitelerin Fen Fakülteleri Biyoloji Bölümleri, Ziraat Fakülteleri Su Ürünleri Bölümü ile Veteriner Fakültelerinde oluşturulan Su Ürünleri Kursülerinde su ürünleri konularında bazı dersler ile yürütülmüş ve yapılmıştır.

Fakat 1983 yılından itibaren Türkiye’nin çeşitli üniversitelerine bağlı olarak 4 yıllık Su Ürünleri Fakülteleri ile 2 yıllık Meslek Yüksek Okulları Su Ürünleri Bölümlerinin açılışı ile birlikte önlisans, lisans ve lisansüstü düzeyindeki su ürünleri eğitimi bu öğretim kuruluşları tarafından verilmeye başlanılmıştır.

Ülkemizde su ürünleri konularında eğitim veren kurumlar ile diğer ülkelerin eğitim kurumlarını karşılaştıracak olursak; Türkiye gerek fakülte düzeyinde eğitim yapması ve gerekse mevcut eğitim kuruluşu sayısı bakımından dünyada Japonya.dan sonra gelmektedir.

Ülkemizde su ürünleri alanında yararlandığımız ve geliştirebileceğimiz büyük su potansiyeline sahip oluşumuz dikkate alınırca, su ürünleri konularında eğitim yapan kurumlarımızın sayısal olarak yeterli ve hatta fazla olduğunu söyleyebiliriz. Fakat henüz gelişme süreci içinde olduklarından eğitim ve araştırmacı eleman, araç ve gereç, laboratuvar, alt yapı ve kaynak yetersizliğine bağlı olarak su ürünleri alanında gerek eğitim gerekse araştırma düzeyinin gelişmiş ülkelerin gerisinde kaldığı söylenebilir.

2.6.2. Araştırma ve Geliştirme

Dünyada son 20 yıl içinde ülkeler tarafından en çok desteklenen ve en çok araştırma yapılan konular, canlı kaynakların durumu ve ortamları ile ilgilidir. Özellikle deniz ve iç sularda ortaya çıkan kirlilik ve ekolojik problemler, bazı türlerin azalması ve ortadan kalkmasının incelenmesine, su kaynaklarının biyolojik,

ekolojik olarak izlenmesine ve korunmasına son olarak da canlı kaynaklarının biyoteknolojik geliştirilmesine yöneliktir.

Ülkemize gelince su ürünleri ile ilgili çeşitli konulardaki araştırmalar mevcut Su Ürünleri Fakülteleri, Ziraat Fakülteleri Su Ürünleri Bölümleri ile Üniversitelere bağlı 3 adet Deniz Bilimleri Araştırma Enstitülerinde, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığına ait 4 adet Su Ürünleri Araştırma Enstitüleri tarafından yapılmaktadır.

2.6.3. Sekizinci Plan Dönemi İçin Yapılan Öneriler

- Su ürünleri stoklarının verimliliğinin, büyüklüğünün ve avlanabilir miktarlarının ve avcılığın düzenlenebilmesi amacıyla yönelik, sürekli araştırmaların yapılması sağlanmalıdır.
- Su ürünleri yetiştiriciliği ile ilgili olarak, kaliteli, ortamlara ve yetiştiriciliğe uyum, su ürünleri ırklarının elde edilmesi, hastalıklar ve parazitler ve beslenme konularında temel ve uygulamalı araştırmalar yapılmalıdır.
- Deniz ve iç suların yetiştirme yapılan alanlarının ekolojik ve kirlilik bakımından izlenmesine ve su ürünleri stoklarının çevresel etkenlerden korunması ile ilgili araştırmalar yapılmalıdır.
- Belirtilen konulardaki araştırmaların bölgesel olarak ve o bölgede bulunan Su Ürünleri Fakülteleri ile Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı tarafından işbirliği ile danışma kurulları oluşturularak bu kurulların önerileri çerçevesinde araştırma ve geliştirme projeleri yapılması uygulanarak izlenmeleri sağlanmalıdır.
- Avrupa Birliğine entegrasyonun sağlanabilmesi amacıyla yönelik olarak Su Ürünleri Fakültelerindeki eğitimin yeniden yapılması ve kalitesinin iyileştirilmesi temin edilmelidir.
- Su ürünleri stokları üzerinde aşırı, usulsüz ve zamansız avcılığın önlenmesi ile AB entegrasyonu dikkate alınarak hazırlanan sirkülerlerin balıkçı, üretici ve ilgili kamu kuruluşlarının, özellikle üniversitelerin

katılımı ile kurs, seminer ve sempozyum gibi faaliyetlerle bilgilendirilmeleri sağlanmalıdır.

- Su havzalarının kirlilikten korunabilmesi amacıyla yönelik olarak araştırma, geliştirme ve eğitim faaliyetlerine önem verilmesine halkın ve ilgili kuruluşların çeşitli yollarla eğitime ve bilgilendirilmelerine ağırlık verilmelidir.
- Su ürünleri sektörünün geliştirilmesi, su ürünleri kaynaklarının çevresel etkenlerden korunabilmesi amacıyla yönelik olarak Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Çevre Bakanlığı, DSİ Genel Müdürlüğü ve Belediyeler (Su havzaları ve Balık Halleri) tarafından Su Ürünleri Mühendislerine çalışma imkanları sağlanmalıdır.
- Deniz ve iç sularda ticari amaçla su ürünleri avcılığı ve üretimi yapan kooperatif, işletmeci ve su ürünleri yetiştiricilerinin Su Ürünleri Mühendisi istihdam etmeleri mecburiyeti getirilmelidir.
- Su ürünleri fakülteleri ile yüksek okullarından mezun olan kişilerin aldıkları su ürünleri yüksek mühendisliği, tekniker, ziraat yüksek mühendisliği ve veteriner hekimliği ünvanlarını ve yasal yetkilerini kuracakları odalar vasıtası ile belirlemeleri ve yasal hakları ile ilgili gelişmelere sahip çıkmaları ve bunları izlemeleri sağlanmalıdır.
- Ülkenin askeri, siyasi, ekonomik, ve sosyal amaçları yönünde güdümlü sektör projesi kapsamında bölgelerde özellikle son acı depremin yaşandığı Marmara Bölgesi ile Çanakkale ve İstanbul boğazları ve Kuzey Ege bölgesi, Gökçeada ve Bozcaada'yı içine alan alanda, ilgili bakanlık, kamu kuruluşlarının ve üniversitelerin işbirliği ile tarafların kabul ettiği sektör projeleri oluşturularak uygulamaları yapılmalıdır.
- İşlenmiş ve işlenmemiş su ürünlerinin ağır metal, pestisid gibi toksit maddelerle kirlenmesinin araştırma projeleri kapsamında ve süreklilikle incelenmesi sağlanmalıdır.
- Yeni Su Ürünleri Fakültelerinin açılmasına izin verilmemelidir.
- Nesli tükenmekte olan türlerin yetiştirilmesine ve korunmasına öncelik verilmeli ve bu konuda gerekli araştırma, geliştirme faaliyetleri başlatılmalıdır.

- Su ürünleri sektöründe araştırma, geliştirme ve eğitim faaliyetlerine Üniversiteler, TÜBİTAK, diğer Kuruluş ve Bakanlıklarca önem verilmelidir.
- Su ürünleri ile ilgili biyoteknoloji ve internet veri sistemleri ile uluslararası düzeyde ileri teknolojiler izlenmeli ve bu konularda araştırma, geliştirme ve eğitimde öncelikle önem verilmesi sağlanmalıdır.
- Su ürünleri eğitim, araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin Su Ürünleri Vakıflarınca desteklenmesi sağlanmalıdır.
- Kamu, üretici, sanayici, üniversite, mahalli yönetimi kapsayan bir koordinasyonla bölgede eğitim, araştırma ve geliştirme faaliyetleri yürütülebilmeli ve gerekli finansmanın bu koordinasyon birimince sağlanması temin edilmelidir.
- Su ürünleri sanayisinde, araştırma ve geliştirme ile yeni teknolojilere yönelik faaliyetlerin izlenmesine ve uygulanmasına önem verilmelidir (<http://ekutup.dpt.gov.tr/suurun/oik588.pdf>).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ORTAK BALIKÇILIK POLİTİKASI VE TÜRKİYE'NİN UYUMU

3.1. TÜRKİYE AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ TARİHÇE

Türkiye ile Avrupa arasındaki ilişkiler çok eskilere dayanır. Ancak Osmanlı İmparatorluğu kurulduktan (1299) sonra Avrupa ve Avrupalılar ile ilişkilerimiz yeni bir döneme girmiş ve ilişkiler yeni bir nitelik kazanmıştır. Viyana kapılarına kadar genişleyen Osmanlı İmparatorluğu, gerileme dönemine girdikten sonra, bütün önemli kararlarında Avrupa'nın etkisi altında kalmıştır (Yeni Resimli Bilgi Ansiklopedisi, 1995; 2218).

Cumhuriyetimizin kurulmasından bu yana, hatta daha öncesinden beri, batılılaşma ile modernleşmenin eş tutulması, özellikle ikinci Dünya Savaşından sonra Avrupa kıtasında veya onu merkez alarak kurulan siyasi ve güvenlik oluşumlarının tümüne katılmaya ülkemizi yöneltmiştir. Bu suretle Türkiye, Avrupa Konseyi, OECD ve NATO'ya girmiştir. Aynı neden, Türkiye'yi Avrupa'nın bu en iddialı entegrasyon hareketine karşı kayıtsız kalmamaya sevk etmiştir (<http://www.maksimum.com/haberler/ozeldosya/126/17546.php?page=6>).

Türkiye, Avrupa Ekonomik Topluluğunun 1958 yılında kurulmasından kısa bir süre sonra Temmuz 1959' da Topluluğa tam üye olmak için başvurmuştur. Tam üyelik başvurumuza o zamanki adıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu tarafından verilen cevapta, Türkiye'nin kalkınma düzeyinin tam üyeliğin gereklerini yerine getirmeye yeterli olmadığı bildirilmiş ve tam üyelik koşulları gerçekleşinceye kadar geçerli olacak bir ortaklık anlaşması imzalanması önerilmiştir. Söz konusu anlaşma 12 Eylül 1963 tarihinde Ankara'da imzalanmıştır (<http://www.abmerkezi.org.tr/belgeler/tukabiliskitarihce.doc>).

Ankara Anlaşması, Türkiye'nin üyeliği hedefine yönelik olarak “hazırlık dönemi”, “geçiş dönemi” ve “son dönem” olmak üzere üç devreden oluşan bir entegrasyon modeli öngörmüştür.

Türkiye-AB ilişkileri, 1970'li yılların başından 1980'lerin ikinci yarısına kadar, siyasi ve ekonomik nedenlerden dolayı istikrarsız bir gelişim sergilemiş, 12 Eylül askeri darbesinin ardından ilişkiler resmen askıya alınmıştır (<http://www.ikv.org.tr/print.php?ID=837>).

Türkiye, nihai amacı yönünde, 14 Nisan 1987 tarihinde, AT' ye, ortaklık ilişkisinden bağımsız olarak tam üyelik başvurusunda bulunmuş ve 1988 yılında AT Komisyonu ile yapılan Ad Hoc Komite toplantıları ilişkilerin canlandırılması bakımından yeni bir dönemi başlatmıştır (<http://www.dpt.gov.tr/abigm/tabi/tarihce/tabi.doc>).

AB Komisyonu tam üyelik müracaatımıza 1989 yılında verdiği yanıtta, Türkiye'nin AB'ne üyelik konusundaki ehliyetini kabul etmekle birlikte, Topluluğun kendi içindeki derinleşme sürecini tamamlanmasına ve gelecek genişlemesine kadar beklenmesini ve bu arada Türkiye ile gümrük birliği sürecinin tamamlanmasını önermiştir. Bu öneri tarafımızdan da olumlu değerlendirilmiş ve gümrük birliğinin Katma Protokolde öngörüldüğü şekilde 1995 yılında tamamlanması için gerekli hazırlıklara başlanmıştır. İki yıl süren müzakereler sonunda 5 Mart 1995 tarihinde yapılan Ortaklık Konseyi toplantısında alınan karar uyarınca Türkiye ile AB arasındaki gümrük birliği 1 Ocak 1996 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Avrupa Birliği 1993 Kopenhag Zirve Toplantısında aldığı kararlar uyarınca eski Varşova Paktı ülkeleri olan Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerini kapsayan bir genişleme süreci başlatmıştır. Türkiye ise genişlemenin kapsamına alınmamıştır.

AB Komisyonu'nun, Cardiff Zirvesi kararları uyarınca, aday ülkeler hakkında hazırladığı raporlardan ikincisi, 13 Ekim 1999 tarihinde Komisyon Başkanı Romano Prodi tarafından açıklanmıştır. Türkiye, bu raporda, bu kez tam üyeliğe aday

gösterilmiş ve Lüksemburg Zirvesi'nde diğer ülkeler için yapılmış olduğu gibi, ülkemize de somut bir Katılma Ortaklığı Stratejisi önerilmiştir.

Türkiye, 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki' de yapılan AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde oybirliği ile Avrupa Birliği'ne aday ülke olarak kabul ve ilan edilmiş, diğer aday ülkelerle eşit konumda olacağı açık ve kesin bir dille ifade edilmiştir

(<http://www.maksimum.com/haberler/ozeldosya/126/17546.php?page=6>).

Türkiye'nin, Helsinki Zirvesi'nde, diğer aday ülkelerle eşit şartlarda aday ülke ilan edilmesinin ardından, Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan ve AB Konseyince onaylanan ve Türkiye'nin, Kopenhag kriterlerine (ekonomik ve siyasi) uyum için yapması gerekenleri, AB müktesebatına uyum yükümlülüklerini, sağlanması gereken mali yardımları ve üyelik için gerekli kısa ve orta vadeli öncelikleri içeren ilk Katılım Ortaklığı Belgesi, 24 Mart 2001 tarihinde Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesi'nde yayımlanmıştır

(<http://www.dpt.gov.tr/abigm/tabi/tarihce/tabi.doc>).

6 Ekim 2004 tarihinde Avrupa Komisyonu'nun Türkiye'ye yönelik Türkiye'nin siyasi kriterleri yeterli düzeyde karşıladığını belirten ve katılım müzakerelerinin açılmasını öneren İlerleme ve Etki Raporları'yla Tavsiye Metnini açıklanmıştır. 30 Kasım 2004 tarihinde Avrupa Komisyonu'nun 2004 yılı Türkiye İlerleme Raporu ve tavsiyesine ilişkin olarak hazırlanan Avrupa Parlamentosu Türkiye Taslak Raporu Avrupa Parlamentosu Dış İlişkiler Komitesinde kabul edilmiştir. 16-17 Aralık 2004 tarihinde AB devlet ve hükümet başkanları Zirve toplantısında Türkiye'nin siyasi kriterleri yeterli ölçüde yerine getirdiği belirtilmiş ve katılım müzakerelerine 3 Ekim 2005 tarihinde başlanması kararlaştırılmıştır

(<http://www.abmankara.gov.tr/ab/001a.html>). Müzakereler tarama süreciyle başlamış ve halen devam etmektedir.

3.2. TÜRKİYE’NİN OBP ’YE UYUM İÇİN GENEL OLARAK İZLEDİĞİ POLİTİKALAR

Türkiye'nin Yeni OBP'ye Entegrasyon Çalışmaları Türkiye'nin AB'nin Ortak Balıkçılık Politikasına uyumu için 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu'nun uyumlaştırılması için mevzuat değişikliklerinin yapılmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir. OBP'ye uyum için uygulanacak politikalar:

Kurumsal - Yapısal Politikalar: Orta vadede Su Ürünleri Genel Müdürlüğü'nün, Su ürünleri politika ve plânlama biriminin kurulması. Değerlendirilen balık stoklarına ilişkin filo kapasitesinin belirlenmesi Teknelerin balıkçılık dışı bırakılmasına ilişkin maddi tazminat mekanizması tesisi.

Koruma ve Kontrol Politikaları: Akdeniz'deki balıkçılık kaynaklarının korunmasına yönelik teknik tedbirler. AB balıkçılık alanları ve balıkçılık kaynaklarında avlama gücünün yönetimine ilişkin sistem oluşturulması (Bunun için henüz yeterli bilimsel alt yapı yoktur). Ortak balıkçılık politikasına uygun kontrol sistemi kurulması (cezaların etkinliğinin artırılmasında sirkülerler kullanılmaktadır). Uydu bazlı tekne izleme sisteminin kurulması (TKB genelge yayınlamıştır, ancak balıkçıların yatırım masraflarına ilişkin sorunları vardır). Yüksek derecede göçmen türlerin avcılığında uygulanacak kontrol tedbirleri.

Balıkçı Tekneleri Kayıt sistemi ve Veri Toplama: TKB internet kanalıyla merkezi tekne kayıt sistemi kurmaya yönelik çalışmalar yapmakta, SUBİS adıyla ulusal veri toplama ağı kurmaya yönelik çalışmalara başlamıştır.

Pazarlama Politikaları: Satılacak balıkçılık ürünlerine ilişkin AB Konsey Kararı birkaç yıldır uygulanmaktadır. Diğer politikalar henüz hayata geçirilememiştir (www.zmo.org.tr/etkinlikler/6tk05/038selcuksecer.pdf).

3.3. BALIKÇILIK ALANINDA AB MÜKTESEBATINA UYUM AÇISINDAN TÜRKİYE’NİN MEVZUAT ALTYAPI VE İNSANGÜCÜ KONULARINDA KARŞILAŞACAĞI SORUNLAR

Bu bölümde Türkiye’ nin AB müktesebatına uyum açısından karşılaşılabileceği sorunlar ele alınmış ve bu konularda yapılması gereken değişiklikler ve yatırımlar belirtilmiştir.

3.3.1. Türk Mevzuatının Mevcut Durumu

1971 yılında yürürlüğe giren 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu ve 1986 yılında bu Kanuna tadil getiren 3288 sayılı Kanun ile su ürünleri sektörel faaliyetleri, ana görev olarak Tarım ve Köy İşleri Bakanlığına verilmiştir. Ancak su ürünleri sektörü ile ilgili görev, yetki ve sorumluluk çeşitli kuruluşlar arasında dağılmıştır. Bu yapılanma sektörün gelişmesini ve dünyadaki dinamizmi yakalamasını önlemektedir.

Balıkçılık istatistikleri 53 sayılı Devlet İstatistik Enstitüsü Kuruluş Kanunu çerçevesinde toplanmaktadır. Standartlar, 132 sayılı Türk Standartları Enstitüsü Kanunu ile belirlenmektedir. Kıyı güvenliği ise 2692 sayılı Sahil Güvenlik Kanunu ile düzenlenmiştir.

Balıkçılık Kooperatifleri 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu çerçevesinde faaliyette bulunmaktadır.

3.3.2. Türk Mevzuatında Yapılması Gereken Değişiklik ve Yenilikler

Öncelikle, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığının kuruluş ve görevleri hakkındaki 441 sayılı Kanun Hükmündeki Kararnamede değişiklik yapılarak, Su Ürünleri Genel Müdürlüğünün kurulması gerekmektedir.

1380 Sayılı Su Ürünleri Kanunu, Türkiye’de yapısal düzenlemelerin dayandığı temeldir. Buna bağlı olarak her yıl çıkarılan sirkülerle avcılığın kontrol

altında ve doğal kaynaklar tahrip edilmeden yapılması hedef alınmaktadır. Ancak, mevcut sistem, kota uygulamaları ve yıllık avlanabilir miktar tespiti, AB’de uygulanan sistemlerle uyumlu değildir. Bu konuda uyumlaştırma çalışmalarının yapılabilmesi, 1380 sayılı Kanun ile buna bağlı Yönetmelik ve Sirkülerde yapılacak olan düzenlemeler ve bu uyumlaştırmaların temelini oluşturacak araştırmaların tamamlanması ile gerçekleştirilebilecektir. Bununla beraber, aynı düzenleme kapsamında 2692 sayılı Sahil Güvenlik Kanununun da değerlendirilmesi gerekmektedir.

Su ürünlerinin, kalite kontrollerinin yapılması ve uluslararası pazar standartlarına uygun üretimin sağlanması sektör öncelikleri arasındadır. Bu çerçevede, halen Tarım ve Köy İşleri Bakanlığınca yapılan kontrol faaliyetlerinin etkinleştirilmesi amacıyla, 1380 sayılı Su Ürünleri Kanununun ilgili maddelerinin değiştirilmesi ile Su Ürünleri Yönetmeliğinin tekrar düzenlenerek, konuyla ilgili düzenlemelerin AB mevzuatıyla uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir. Buna ilaveten, Su Ürünleri Fonu Kurulması için 1380 sayılı Kanuna bir madde eklenmesi önem arz etmektedir.

Ayrıca, pazarlanan su ürünleri spesifikasyonlarının AB’ye uyumlu olmasını sağlamak üzere 132 sayılı Türk Standartları Enstitüsü’nün Kuruluş Kanununda düzenlemeler gerçekleştirilmelidir. Yine ortak pazar organizasyonu düzenlemeleri kapsamında, üretici örgütlenmeleri ile ilgili yasal mevzuatı ve uygulamaları uyumlaştırma çalışmaları kapsamında incelenmelidir. Bu çerçevede, 1163 sayılı Kooperatiflerin Kurulması ile ilgili kanunun yeniden değerlendirilerek düzenlenmesi gerekmektedir. Bunların yanı sıra, Türkiye su ürünleri sektöründe fiyatlandırma sistemi ile ilgili herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır.

Koruma kontrol görevlerini yürütecek şekilde donatılmış yetkili birimlerin kurulması, bu amaçla 1380 sayılı kanunun 33’üncü maddesinin yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

Taraması yapılan balıkçılık ile ilgili toplam 284 Topluluk mevzuatının 16'sı Türk mevzuatı ile uyumlu, 1 Türk mevzuatı ise uyum sürecindedir. Bu çalışmalar kapsamında 2 direktif Su Ürünleri Yönetmeliği ile düzenlenmiştir. Diğer direktif uyumları genelgeler ile düzenlenmiştir. 42 mevzuat için uyum ihtiyacı vardır. 38 mevzuat için mukabil Türk mevzuatı yoktur ve 187 mevzuat sadece Topluluk üyesi ülkeleri bağlamaktadır. Söz konusu farklılıkları gidermek amacıyla Türk mevzuatında gerekli değişiklikler ve ilaveler yerine getirilmelidir.

Öte yandan, idari yapılanma konusunda Tarım ve Köy İşleri Bakanlığınca hazırlanan üretici örgütlenmesine ilişkin kanun tasarısının bir an önce yasalaşması gerekmektedir

(http://www.tarim.gov.tr/sanal_kutuphane/UlusalPr/ortakbalikcilik.doc).

3.3.3. Gerekli Kurumsal Değişiklikler

Su ürünleri sektörel faaliyetleri, ana görev olarak Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'na verilmiştir. Ancak su ürünleri sektörü ile ilgili görev, yetki ve sorumluluk çeşitli kuruluşlar arasında dağılmış olup koordinasyon eksikliği yaşanmaktadır. Sektördeki faaliyetlerin etkin bir şekilde yürütülmesi amacıyla, merkez ve il teşkilatındaki yapılanmanın etkinliği ve uyumu göz önüne alınarak Tarım ve Köy İşleri Bakanlığının yeniden yapılandırılması gerekmektedir.

Topluluk mevzuatının uygulamaya konulabilmesi için Bakanlığın merkez ve taşra teşkilatının bu mevzuatı uygulayabilecek niteliğe kavuşturulması gerekmektedir. Bu amaçla merkezde su ürünleri ile ilgili birimlerin güçlendirilmesi ve koordinasyonun etkinleştirilmesi, özellikle balıkçılık faaliyetlerinin yoğun olduğu illerde ise konu ile ilgili birim oluşturulması gerekmektedir. Her ne kadar Bakanlık tarafından TBMM'ye sunulan Tarımda Yeniden Yapılanma Kanun Tasarısı içerisinde Su Ürünleri Genel Müdürlüğünün kurulması hususu öngörülmüşse de, bu yapılanma, taşra teşkilatı anlamında su ürünleri hizmetlerinin yürütülmesi için yeterli değildir. Su ürünleri taşra teşkilatının, bölge, deniz veya göl havzası anlamında örgütlenmesi gerekmektedir.

3.3.4. Yeni Düzenlemelerin Uygulanması  in Gereken Ek Personel ve Eğitim İhtiyacı

Tarım ve Köy İŞleri Bakanlığı başta olmak üzere, ilgili kamu kuruluşlarının ve sivil toplum örgütlerinin Topluluk müktesebatını yerine getirebilecek Şekilde yeterli sayı ve nitelikte elemanlarla güçlendirilmesi gerekmektedir. Merkez teşkilatı için 200 teknik (mühendis, veteriner, biyolog), 50 idari (Őoför, hizmetli, daktilo, personel, evrak) personele, taşra teşkilatı için ise 1,100 teknik ve 200 idari personele ihtiyaç vardır. Bu kuruluşlardaki elemanların Topluluk müktesebatının üstlenilmesi ve uygulanması ile ilgili olarak ilave eğitim almaları sağlanmalıdır.

3.3.5. Gerekli Yatırımlar

Balıkçılık alt yapısının geliştirilmesi için belirli yatırımların gerçekleŐtirilmesine ihtiyaç vardır. Ayrıca, araştırma faaliyetlerinin, koruma kontrol hizmetlerinin geliştirilmesi amacıyla 40 adet yeni kontrol teknesi alımı, uzaktan algılama sistemi kurulması, bilgisayar ağı kurulması, denetim ekipmanı sağlanması gibi yatırımlara ihtiyaç duyulmaktadır (http://www.tarim.gov.tr/sanal_kutuphane/UlusalPr/ortakbalikcilik.doc).

3.3.6. Türkiye’de Balık Avcılığı Konusunda İdari Yapılanma

Halen Tarım ve Köy İŞleri Bakanlığı’nda su ürünleri avcılığı, alt yapılar, kalite kontrol, işleme sanayi ve pazarlamaya yönelik hizmetler Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü, su ürünleri yetiştiriciliği ile ilgili hizmetler Tarımsal  retim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü bünyesinde daire başkanlıkları seviyesinde y r t lmektedir. Su  r nleri araştırmaları ise Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü’nce y r t lmektedir.

Bakanlığın su ürünleri araştırmaları ile ilgili 4 adet araştırma enstitüsü, 2 adet üretim istasyonu bulunmaktadır. Genel Müdürlüklerin taşra teŐkilatları bulunmayıp, hizmetler Bakanlık il ve ilçe müdürlüklerin gerçekleştirilmektedir.

Koruma ve denetim hizmetleri için özel bir idari yapılanma bulunmamakta, bu görevler il ve ilçe müdürlüklerinde istihdam edilen su ürünleri elemanları ve denizlerde Sahil Güvenlik Komutanlığı birimleri tarafından yürütülmektedir. Avrupa Birliğinde uygulanan Toplam Avlanabilir Balık Miktarının (TACs) belirlenmesi ve kota tahsislerinin yapılması, hem stok tahmini çalışmalarını hem de belirlenecek kotaların dağıtımını ve idaresini gerektirecektir. Bu çalışmalar için mevzuatımızda hukuki imkan bulunmakla birlikte ilave idari, mali, teknik kaynaklara ihtiyaç vardır. Denetim hizmetleri, öncelikle alt yapıyı (kontrol gemisi, uydudan izleme vb. gibi), bu hizmetleri yürütecek özel eğitilmiş personeli, bu personelin çalışma esas ve usullerini belirleyen ayrı bir mevzuatı ve balıkçı gemilerini izleyen bir sistemi gerektirmektedir.

Bu anlamda Türkiye’de böyle bir sistem mevcut değildir. Söz konusu sistemi oluşturmak amacı ile 1380 sayılı Su Ürünleri Kanununun bazı maddelerinde değişiklik yapılması için girişimlerde bulunulmuş ancak birçok bakanlığın olumlu görüş vermemesi sonucunda gerekli düzenleme gerçekleştirilememiştir. Halihazırda denetim hizmetleri, Bakanlığa bağlı yaklaşık 15 adet kontrol teknesi ve Sahil Güvenlik Komutanlığına bağlı 60 adet kontrol botu ile yürütülmektedir.

50 bin su ürünleri üreticisinden yaklaşık 15 bini 300 civarında su ürünleri kooperatifinde örgütlenmiştir. Bu kooperatiflerden yaklaşık 60’ı halen mevcut olan 4 birliğe ortaktır. Bakanlık bünyesinde özel olarak su ürünleri kooperatiflerine yönelik bir birim bulunmamakla birlikte, Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü tarımsal amaçlı kooperatiflerle ilgili 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu çerçevesinde su ürünleri kooperatiflerine yönelik hizmetleri yürütmektedir. Bunun yanında ayrıca su ürünleri üreticilerinin meslek örgütü olarak vakıf ve dernekler de bulunmaktadır. Bu şekildeki üretici örgütlenmesi AB ile uyumlu görülmemektedir.

Diğer taraftan AB’de uygulanan “Balıkçılık Ürünlerinde Rehberliğe İlişkin Mali Araç” (FIFG) ve “Yıllık Rehberlik Programı” (MAGP) yapısal programlarını uygulayacak bir idari yapı ve mevzuat bulunmamaktadır.

3.3.7. Balıkçı Gemisi Kayıt ve Tescilleri

Su ürünleri avcılığında bulunacak balıkçılar ve balıkçı gemileri için 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu'nun 3'üncü ve Su Ürünleri Yönetmeliği'nin 4 ve 5'inci maddeleri gereğince ruhsat tezkeresi alınması zorunlu olup, bu tezkereler Bakanlık İl Müdürlükleri tarafından düzenlenmekte, kayıt defterlerine işlenmektedir. Bu kayıtların bilgisayar ortamına aktarılarak, veri tabanı oluşturulması için yapılan bir çalışma tamamlanmak üzeredir. Halen yaklaşık 17 bin adet balıkçı gemisi kayıt altında bulunmaktadır. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nca, AB mevzuatında da yer alan su ürünleri avcılığı ile ilgili gemi kayıt sistemine (avlanan ürünün miktarı, avlandığı yer, turu vb. gibi) geçilmesi amacı ile 1,500 civarındaki 12 metre ve daha büyük tekneleri kapsayan pilot bir çalışma yürütülmektedir.

Tablo 3.1. Türkiye’deki Filo Kayıt Sistemi İle AB dekinin Karşılaştırılması

	Uyumlu	Uyumsuz	Farklı olanlar
CFR		x	
Vaka Kodu		x	
Vaka Tarihi		x	
Lisans Göstergesi	x		
Kayıt Numarası	x		
Dış İşaretleme	x		
Gemi Adı	x		
Kayıt Limanı	x		
IRCS göstergesi		x	
IRCS		x	
VMS göstergesi		x	
Ana Balık Donanımı			x
Yardımcı av gereçleri			x
LOA	x		
LBP	x		
Alan Adı		x	
Tonaj GT			x
Diğer Tonaj	x		
GTs (6)		x	
Ana Motorun Gücü	x		
Yardımcı Motorun Gücü	x		
Gemi Omurga Materyali	x		
Görevlendirme Yılı	x		
Görevlendirme. Ayı		x	
Görevlendirme Günü		x	
Segment		x	
İthalat/İhracat Ülkesi		x	
İhracat Türü		x	
Devlet Yardımı Kodu		x	
Yönetim Kararı Tarihi		x	
İdari Karar Kapsamındaki Segment		x	
Yapım Yılı	x		
Yapım yeri	x		
Gemi sahibinin/donatanın adı	x		
Gemi sahibinin/donatanın adresi	x		
Sahiplik göstergesi	x		
Alan Adı		x	
Mal Sahibinin Adı			
Mal Sahibinin Adresi			

Kaynak: (http://www.tarim.gov.tr/AB_Tarim/balickilik/sualname_cvp_tur.doc).

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ve Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yürütülen mevcut su ürünleri istatistik sisteminin AB standartlarına uygun olarak yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

Tablo 3.2. Filo Kaydının 26/2004 Sayılı Tüzükle Karşılaştırılması

Uyumlu Olanlar	Uyumsuzlar	Farklı Olanlar
Lisans göstergesi	CFR	Esas av aracı
Kayıt numarası	Olay kodu	Yardımcı av gereci
Dış işaretleme	Olay tarihi	Tonaj (GT)
Geminin Adı	IRCS göstergesi	
Kayıtlı olduğu liman	IRCS	
LOA	VMS göstergesi	
LBP	GTs	
Diğer tonaj	İthal/ ihraç eden ülke	
Ana motor gücü	İhraç türü	
Yedek motor gücü	Kamu yardımı kodu	
Gemi malzemeleri	İdari karar tarihi	
İşletmeye alındığı yıl	İdari kararla ilgili bölüm	
Yapım yılı		
Yapım yeri		
Gemi işletmecisinin adı		
Gemi işletmecisinin adresi		
Donatan Göstergesi		
Donatanın adı		
Donatanın adresi		

Kaynak: (http://www.tarim.gov.tr/AB_Tarim/balickilik/sualname_cvp_tur.doc).

3.4. TÜRKİYE’ DE BALIKÇILIK PAZARININ ÖZELLİKLERİ

Su ürünleri Türkiye’de balıkçı barınaklarında, balık hallerinde, satış merkezlerinde, bazen de doğrudan işleme değerlendirme tesislerine ulaşarak halka sunulmaktadır. Halihazırda Büyükşehirlerde 1580 sayılı Belediye Kanunu çerçevesinde balık hallerinde bir satış sistemi ile organize veya disipline edilmektedir.

Ayrıca 1380 sayılı Su Ürünleri Kanununa dayanılarak çıkarılan Balıkçı Barınakları Yönetmeliğine göre su ürünleri ilgili pazarlara ulaştırılmaktadır. Diğer

tarafından, avcılık sonrası teknelerden doğrudan fabrikalara giden ürünlerle ilgili olarak Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nca yapılan düzenlemeler mevcuttur.

Pazara sunulan ürünlerin boy standartları avlanma yasakları düzenlemelerine paralel olmak zorundadır. Belirli boydan küçük su ürünlerinin avlanması yasak olduğu gibi pazara sunulması da yasaktır. Boy sınırlamaları genellikle AB'nin standartları ile uyumlu bulunmaktadır.

Diğer taraftan, pazara sunulan ürünlerde tüketim açısından bir olumsuzluk olduğunda veya müdahale gerektiren durumlarda 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu'nun 34' üncü maddesi gereği su ürünlerine el konulmakta, hazırlanan rapora göre tüketime uygun olmayanlar imha edilmektedir. Ayrıca, ilgili kişiler hakkında gerekli yasal işlemler uygulanmaktadır.

Pazar bilgilerinin toplanması ile ilgili bir sistem bulunmakla birlikte bu sistem AB sistemi ile uyumlu değildir. Sistem, avlanan ürünlere ilişkin bilgilerin pazara sunulmadan önce ilk karaya çıkış noktalarında yetkililere verilmesini öngörürken, Türkiye'de pazar bilgileri daha çok balıkhanelerden ve satış merkezlerinden toplanmaktadır. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nca 12 metrenin üzerindeki teknelerde başlatılan Jurnal Sistemi ile kayıtların karaya çıkış noktalarında tutulması bir ölçüde sağlanmıştır. Türkiye'de merkezi referans fiyat rejimi bulunmamaktadır. Buna ilişkin olarak da bilgi akışını sağlayan bir sistem mevcut değildir.

Türkiye'de halihazırda su ürünlerinde uygulanan kalite kontrol sistemine yönelik faaliyetler AB mevzuatı ile uyumlu olarak sürdürülmektedir. Bakanlık merkez ve taşra birimleri iyi organize olmuş, tesisler teknik ve alt yapı olarak iyi bir durumdadır.

Laboratuvarlar alt yapı olarak yeterli bir durumda olup, tutulan kayıtlar takip edilebilirlik özelliğine sahiptir. Bunun yanı sıra, Bakanlık denetçilerine ve tesis çalışanlarına yönelik eğitim çalışmalarına gerek duyulmaktadır. Ayrıca

laboratuarlarda AB'nin "Good Laboratory Practice" şartlarına uygun kendi iç talimatları oluşturulmalı, tesislerde hijyen konusunda personel eğitime tabii tutulmalıdır.

Kısa dönemde denetleme ve kontrol önlemleri yoluyla balıkçılık piyasasının yapısal gelişmesini izleyecek idari yapının kurulması ve balıkçılık filosu kayıtlarının iyileştirilmesi sağlanmalıdır.

Orta vadede ise, Ortak Balıkçılık Politikasının uygulanabilmesi için hazırlıkların tamamlanması sağlanmalı ve balıkçılık ürünlerinin kalite standartlarının ve güvenilirliğinin iyileştirilmesi yönündeki faaliyetlere devam edilmelidir (http://www.tarim.gov.tr/sanal_kutuphane/UlusalPr/ortakbalikcilik.doc).

3.5. FİNANSMAN

AB'ye Üye Ülkelerin Topluluğa katılım öncesinde ve sonrasında Kullanabilecekleri Finansal Araçlar (PHARE, ISPA, SAPARD) mevcuttur.

Avrupa Birliği'ne üyelik başvurusunda bulunan ülkelerin üyelik için gerekli olan reformları yapabilmeleri, katılıma ilişkin AB fonlarından yararlanabilmeleri ve donanım sağlamaları için destek vermek amacıyla Avrupa Birliği, Katılım Öncesi Stratejinin bir parçası olarak, söz konusu ülkelere mali destek vermektedir. Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri için Avrupa Komisyonu'nun "PHARE Programı" adı verilen tek bir ana bütçe kalemi var ve söz konusu Program, kurumsal yapılanmanın yanı sıra Ekonomik ve Sosyal Uyumu artırma hedefine yönelik PHARE Programı'nın yanı sıra, 2000 yılından itibaren SAPARD ve ISPA adlı iki yeni mali yardım programı da oluşturuldu ve aday ülkelerin tam üyeliklerine kadar bu kaynaklardan da yararlanmaları öngörülmüştür.

ISPA (Pre-accession Instrument for Structural Policies) katılım öncesi çevre ve ulaştırma alanlarında yapılacak yatırımlara ilişkin bir fondur ve 2000-2006 arası her yıl için 1 milyar Euro ayrılmıştır. ISPA programı altında içme suyunun temini,

atık suların ve katı atıkların işlenmesi hava kirliliği öncelikli alanlardır. Ulaştırma alanında ise trans-Avrupa kara ve demiryolu ağları arasında bağlantı öngörülmektedir.

SAPARD (Special Accession Program for Agriculture and Rural Development) ise tarım ve kırsal kalkınma alanlarını kapsıyor . Bu çerçevede aday ülkelerin tarım politikalarını AB müktesebatına uyumlaştırmaları ve yapısal düzenlemeler için öngörülen yılda 520 milyon Euro'luk bir fondur.

3.5.1. Katılım Öncesi Mali Yardım

Aşağıdaki Tablo 3.3.'te 1 Mayıs 2004 tarihinde üye olan 10 ülke de dahil olmak üzere aday ülkelere 1990 – 1996 ve 2000 – 2003 dönemlerinde farklı bütçe kalemleri altında verilen AB mali desteğinin miktarları gösterilmiştir.

Tablo 3.3. Katılım Öncesi Mali Yardım (Milyon euro)

	1990-1996	2000-2003
PHARE	6,767.16	6,240
ISPA		4,160
SAPARD		2,800
Total	6,767.16	13,200
Yıllık ortalama	676.72	3,300
AB GSMH'ye oran	0.08	0.16

Kaynak:(<http://www.deltur.cec.eu.int/default.asp?lang=0&pId=3&fId=4&prnId=12&hnd=1&ord=11&docId=289&fop=0>).

3.5.2. Katılım Sonrası Mali Yardım

Tablo 3.4.'te çeşitli politikalar çerçevesinde katılım sonrasında 2004 – 2006 yılları arasında alacakları AB mali desteğinin miktarları görülmektedir.

Tablo 3.4. Katılım Sonrası Mali Yardım (Milyon euro)

	2004-2006
Ortak Tarım Politikası	4,682
Bölgesel kalkınma	5,110
Yapısal	21,746
İç politikalar:	toplam 4,256
Halihazırdaki politikalar	2,642
Kurumsal yapı	380
Schengen	858
Nükleer güvenlik	375
İdari	1673
Nakit akış	2398
Geçici bütçe ayarlaması	987
Toplam	40852

Kaynak:(<http://www.deltur.cec.eu.int/default.asp?lang=0&pId=3&fId=4&prnId=12&hnd=1&ord=11&docId=289&fop=0>).

3.6. TÜRKİYE'DE VE AB ÜLKELERİNDE SU ÜRÜNLERİ POLİTİKALARI VE SEKTÖRE YÖNELİK KORUMA POLİTİKALARI

Su ürünleri AB ülkeleri içinde çeşitli yöntemlerle korunmakta ve desteklenmektedir. Uygulamaların başarısı, politikanın ve kullanılan araçların etkinlik derecesinin sık sık yeniden gözden geçirilmesini ve gerekli önlemlerin alınmasını zorunlu kılmaktadır. Bununla birlikte bu konunun, Türk su ürünlerindeki koruma ve desteklemelerle karşılaştırmalı olarak incelenmesi, uygulamaların AB'deki uygulamalara yönlendirilmesi açısından önem taşımaktadır.

Türkiye'nin, su ürünlerinin oldukça yaygın bir şekilde korunduğu AB ile ortaklık anlaşması içinde ve ileride de tam üye olma arzusunda bulunduğu da göz önüne alınırsa, konunun önemi daha da belirgin şekilde ortaya çıkmaktadır.

Türkiye ile AB' de su ürünleri sektörünün korunması konusuna verilen önem, kullanılan yöntemler ve uygulanış şekillerindeki bazı farklılıkların, Türkiye'nin AB su ürünleri sektörü ile uyum aşamasında bazı sorunlara neden olacağı söylenebilir. Bu açıdan, AB' de Ortak Balıkçılık Politikası (OBP) çerçevesinde kullanılan koruma yöntemlerinin esaslarının, uygulanış şekillerinin ele alınması, çalışmanın önemini ifade etmektedir.

Türkiye'nin yakın gelecekte Avrupa Birliği ile bütünleşmesi amacı doğrultusunda, konu bütün yönleriyle ele alınmalı ve uyuma yönelik çalışmalara hız verilmesi gerekmektedir.

Türkiye'de su ürünleri sektörü, son otuz yılda önemli gelişmeler göstermiştir. Üretim üç kat artmış, avcılık filoları çağdaş av araç ve gereçleri ile donatılmıştır. 1970' li yıllara kadar tümüyle avcılık faaliyetinde yürütülmüştür. Bu yıllardan sonra, karasal ortamda kültür balıkçılığı (sazan ve alabalık kültürü) tesisleri kurulmaya başlamış ve 1980'li yıllara gelindiğinde, denizel kültür balıkçılığı gündeme gelmiştir.

1988 yılına dek özellikle avcılıktan kaynaklanan üretim, düzenli bir artış trendi içinde 600 bin tonlara dek yükselmiş ancak bu yıldan sonra önemli ölçüde azalmış, 1991 yılında 347 bin tonlara düşmüştür. Bu düşüşün nedeni olarak, Türkiye'nin su ürünleri sektöründeki yapısal yetersizlik ve uygulanan su ürünleri politikalarındaki tutarsızlık gösterilebilir.

2000' li yıllarda üretim tekrar 550 bin tonlara yükselmiştir. Avrupa Birliği ülkelerinde yerine oturmuş bir balıkçılık politikası ile, çok daha başarılı ve bilinçli üretim yapılmaktadır. Avrupa Birliği'ne girme çabası olan Türkiye'nin, bu Birliğe üye ülkelerde su ürünleri konusunda yapılan tüm üretim çalışmalarını, dışalım, dış satım, pazarlama, planlama konularını, buldukları düzeyi ve konu ile ilgili Türkiye'nin yapması gerekenleri araştırıp ortaya çıkarması yerinde bir yaklaşımdır.

Su ürünlerinin ekonomik yönü göz önüne alınarak bu sektörün yapısının iyileştirilmesi, ileriye dönük ve üretimi arttırıcı politikaların geliştirilmesi, bu

politikaların uygulamaya konulması kaçınılmaz zorunluluktur. Aksi halde, bugünkü sorunların ileride daha büyük boyutlara ulaşması ve AB'ne uyum aşamasında kimi sektörel güçlüklerle karşılaşılması olasıdır (Ege Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi, 2005, ss.233-239).

Ekonomik içeriği kadar politik ve sosyal yönleriyle kapsam kazanan ve kuşkusuz dünyanın en önemli topluluğunu oluşturan AB'ye Türkiye büyük bir istekle aday üye olmuştur.

Türkiye'nin AB'ye girme koşulları 1964 yılında çıkan 397 sayılı yasa çerçevesinde belirlenmiştir. Öte yandan AB ile imzalanan Ankara Antlaşması anılan yasa içeriğine koşutluk taşır. Ankara Antlaşması geniş ve kapsamlı bir antlaşmadır. Geçici, mali, katma protokoller ve uzun anlatımlı ekler içerir.

Bunlardan; Tarım ürünlerine uygulanacak rejime ilişkin 6 sayılı ekin 10. maddesi su ürünlerine ayrılmış olup, söylemde "Ortak Balıkçılık Politikası"nın uygulamaya konulması ile birlikte AB eşit dışsıtım olanaklarını Türkiye'nin korunması için gerekebilecek tüm önlemleri alır ve Ortaklık Konseyi söz konusu olanakları iyileştirebilecek nitelikteki önlemleri inceler" şeklindedir.

Türkiye'de uygulanan destek ve özendirme politikaları ve bu bağlamda, AB örneği ile karşılaştırıldığında, yetersiz kalmaktadır. Türkiye, mevcut potansiyelini en iyi şekilde değerlendirebilmesi için gerekli olan özendirme politikaları yetersiz olmaktan kurtarılmalı ve kredi faiz oranlarını sübvans ederek, düşürmelidir. Ayrıca istenen güvencelerin fazla oluşu üreticilerin kredilerden yararlanmasını güçleştirmektedir (Community Support Framework 1992).

3.7. AB'NİN TÜRKİYE İÇİN HAZIRLADIĞI İLERLEME RAPORLARINDA BALIKÇILIK KONUSU

2003, 2004 ve 2005 İlerleme Raporlarında Türkiye'nin balıkçılık alanında göstermiş olduğu performans ayrı ayrı ortaya konulmuştur.

3.7.1. Türkiye AB Ortak Balıkçılık Politikası 2003 Raporu

Türkiye'nin AB balıkçılık mevzuatına uyum konusundaki yükümlülükleri ile ilgili son ve en önemli gelişmeler; ilki 2000, gözden geçirilmiş hali de Nisan 2003' te açıklanan Katılım Ortaklığı Belgesi (KOB) ile ortaya koyulmuştur. Bilindiği üzere KOB, AB tam üyeliğinin gerçekleşebilmesi için Türkiye tarafından yerine getirilmesi gereken koşulların AB tarafından belirlendiği belgedir. Nisan 2003'te açıklanan gözden geçirilmiş KOB'a göre balıkçılık alanında Türkiye'nin AB'nin balıkçılık politikasına uyum konusundaki yükümlülükleri şu şekilde sıralanmaktadır; (Avrupa Komisyonu, Gözden Geçirilmiş Katılım Ortaklığı Belgesi, Nisan 2003).

Rapor'da, kaynak ve filo yönetimi ile denetim ve kontrol organlarında reform yapılması, insan kaynaklarının eğitilmesi, tesis ve donanımların geliştirilmesine yönelik çabalara hız verilmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Balıkçı tekneleri kayıtlarının modernleştirilip müktesebat ile uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir.

Piyasa politikası alanında, Türkiye'nin üretici örgütleri kurulmasına yönelik çabalarını arttırması, balıkçılık ve kültür balıkçılığı faaliyetlerinin ruhsatlandırılması ve tescil edilmesini iyileştirmesi ve işletmelerin, balık elden geçirme, balık piyasaları ve balık işleme konularında, Kritik Kontrol Noktalarında Tehlike Analizi (KKNTA) sistemine uymalarının sağlanması gerekiyor. Deniz biyolojisi verileri yanında, uyumlulaştırılmış balıkçılık istatistikleri ve piyasa bilgilerinin toplanması önemli görülmüştür.

Uluslararası balıkçılık anlaşmaları konusunda, Türkiye'nin Atlantik Ton Balığının Korunması İçin Uluslararası Komisyon'a üyelik başvurusunun sonuçlanması beklenmiştir (<http://www.gaziantepeic.org/index.php?sf=11>).

Kısacası, Avrupa Komisyonu tarafından 5 Kasım 2003 tarihinde yayınlanan İlerleme Raporu'nda, Türkiye'nin balıkçılık alanında sınırlı ilerleme kaydettiğinden bahsedilmiştir. Rapor'a göre, balıkçılık sektöründe müktesebat ile uyuma yönelik bir

strateji kabul edilmiş olmakla birlikte, özellikle kaynak yönetimi ve denetim ile ilgili alanlarda, AB'nin balıkçılık politikasının ana unsurlarıyla önemli farklar devam ediyor. Kurumsal konularla ilgili olarak balıkçılık için, Bakanlık bünyesinde veya onun kontrolünde (kültür balıkçılığı dahil) sorumlulukları kapsamlı ve açıkça belirlenmiş ayrı bir müdürlük veya ajans kurulması tavsiye ediliyor (<http://www.deltur.cec.eu.int/default.asp?lang=0&pId=3&fId=10&prnId=3&hnd=1&docId=313&ord=2&fop=0>).

25 Temmuz 2003 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Türkiye'nin Avrupa Birliği Müktesebatı'nın Üstlenilmesine ilişkin Gözden Geçirilmiş Ulusal Programı'nda balıkçılık alanında bugüne kadar gerçekleştirilenlere ve bundan sonra öncelik verileceklere ilişkin altı çizilen noktalar aşağıdadır:

“Türkiye'nin AB Ortak Balıkçılık Politikası'na uyumunda, başta Balıkçılık Yönlendirme Mali Aracı (FIFG) ve Çok-yıllı Yönlendirme Programı (MAGP) olmak üzere temel yönetim mekanizmalarına yönelik idari bir yapı ve mevzuatın bulunmaması temel sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu bağlamda, 2003 yılı Katılım Ortaklığı Belgesi'nde de bir gereksinim olarak vurgulandığı üzere, kısa vadede balıkçılık yönetimi, kontrol, pazarlama ve yapısal uyuma ilişkin Türk mevzuatının, AB mevzuatına uyumlaştırılması öncelik olarak ele alınmıştır. Orta vadede ise balıkçılık yönetiminin kurumsal kapasitesinin yeniden organize edilmesi ve güçlendirilmesi; balıkçılık yönetimi, kontrol, pazarlama ve yapısal uyum çalışmalarının AB mevzuatına uyumlaştırılması; AB mevzuatı ile uyumlu bir bilgisayarlı balıkçı tekne kayıt sisteminin geliştirilmesi ve uygulanması hedeflenmiştir.

Bu önceliğin gerçekleştirilmesi amacıyla, 2003 yılı Mali İşbirliği Programlaması'na “Su Ürünleri Sektörü-AB Müktesebatına Yasal ve Kurumsal Uyum Projesi” sunulmuştur.

Bu projenin işlerlik kazanması açısından, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı bünyesinde Su Ürünleri Genel Müdürlüğü'nün veya benzeri müstakil bir yapının kurulması ve proje kapsamındaki mevzuatın, bir takvim çerçevesinde uyumlaştırılması gerekmektedir.”

Ulusal Program'ın öngördüğü öncelikler listesi ise şu alanları kapsamaktadır:

- Ortak Balıkçılık Politikası'na Uyum İçin Yasal Çerçevenin Oluşturulması
- Yapısal Politikalar
- Koruma ve Kontrol Politikaları
- Pazarlama Politikası
- Balıkçı Tekneleri Kayıt Sistemi
- Bilgi Sistemleri ve İstatistikler
- Su Ürünlerinde Gıda Hijyeni
- Yetiştiricilik (TC Avrupa Birliği Genel Sekreterliği/Avrupa Birliği Müktesebatı'nın Üstlenilmesine İlişkin Gözden Geçirilmiş Türkiye Ulusal Programı, Temmuz 2003).

Avrupa Komisyonu tarafından 6 Ekim 2004 tarihinde açıklanan Türkiye hakkındaki İlerleme Raporu'nda Türk tarımının OBP ile uyum durumu şu şekilde ifade edilmiştir:

- Son ilerleme raporundan bu yana Türkiye, balıkçılık alanında, yasalarının AB müktesebatı ile uyumlaştırılmasına ilişkin herhangi önemli bir ilerleme kaydetmemiştir.
- Pazar politikası alanında, balıkların toptan ve perakende satış kurallarının uygulanmasına yönelik düzenleme, 14 Temmuz 2004 tarihinde resmi gazetede yayımlanıp yürürlüğe girmiştir. Düzenleme, daha yüksek temizlik, stoklama, ulaştırma ve pazarlama standartları getirmektedir.
- Uluslararası balıkçılık anlaşmalarına ilişkin olarak, Türkiye Eylül 2003' te Atlantik Ton Balığı'nın Korunmasına ilişkin Uluslararası Komisyon'un tam üyesi olmuştur.

- Bazı küçük balıkçı birlikleri birleşerek Merkez Birliği'ni oluşturmuştur. Üretici birlikleri pazar fiyat istikrarının korunması ve ortak pazarlama standartlarının hayata geçirilmesinde önemli rol oynamaktadır.
- Balıkçılık sektöründen sorumlu idari kapasite Tarım Bakanlığı'nın farklı şubeleri ve diğer devlet kurumları gibi dağınık bir yapı arz etmektedir.
- Türkiye, kaynak idaresi ve gerekli denetim ve kontrol mekanizmalarının geliştirilmesine yönelik çabalarını artırmalıdır. Balıkçılık ve balık yetiştiriciliğine ilişkin lisans ve kayıt işlemleri geliştirilmelidir. Mevcut balıkçılık teknesi kayıt sistemi, veri toplama ve istatistik sistemleri gözden geçirilmeli ve AB standartlarını karşılayacak şekilde güçlendirilmelidir. Avlanma ve karaya taşımaya ilişkin kontrol önlemleri yeterli değildir. Balıkçılık ofislerinin balıkçılık limanlarında olmaması idari zorluklar yaratmaktadır. Bu alanda bilimsel araştırma, stok değerlendirmesi ve avlanacak türlere ilişkin hedef belirlenmesinde eksiklikler yaşanmaktadır. Ürün arzı, fiyatlar ve piyasaya ürün giriş çıkışlarının kontrolünde devletin rolü gereken düzeyde değildir.
- Mevcut kuralların uygulanması ve müktesebata uyum sınırlı düzeydedir.

Türkiye'nin AB balıkçılık mevzuatına ilişkin son durumu şu şekildedir:

Balıkçılık konusunda mevzuat uyumunda kayda değer bir mesafe kat edilmemiştir. AB mevzuatı ile uyumlu biçimde yeni bir su ürünleri çerçeve kanunu taslağı hazırlanmalı ve buna bağlı olarak çok sayıda yönetmeliğin çıkarılması gerekmektedir. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ile sahil güvenlik komutanlığının idari kapasitesi özellikle kontroller ve denetimler açısından güçlendirilmesi, balıkçı tekne kaydı ve tekne izleme sisteminin oluşturulması ve balık stoklarının belirlenmesi çalışmalarına çok kısa bir sürede başlanması gerekmektedir (<http://www.ikv.org.tr/pdfs/de116ba1.pdf>).

3.7.2. 2004 Yılı Düzenli Raporu Balıkçılıkla İlgili Bölümler

Balıkçılık konusundaki AB müktesebatı, ulusal mevzuata aktarılması gerekmeyen tüzüklerden oluşmaktadır. Fakat müktesebat, idareyi ve operatörleri Ortak Balıkçılık Politikasına (pazar politikası, kaynak ve araç yönetimi, denetim ve kontrol, yapısal faaliyetler ve devlet yardımları alanlarında) katılım için hazırlayacak tedbirlerin dahil edilmesini gerektirmektedir. Bazı durumlarda, üçüncü ülkelerle mevcut balıkçılık anlaşmalarının ve konvansiyonların veya uluslararası örgütlerin adaptasyonu gerekmektedir

(http://www.zmo.org.tr/belgeler/ab_ilerleme_roporu_tarim.doc).

3.7.2.1. Bir Önceki İlerleme Raporu'ndan Bu Yana Kaydedilen İlerlemeler

Geçen İlerleme Raporu'ndan bu yana Türkiye, kendi mevzuatını AB müktesebatıyla uyumlaştırma konusunda önemli bir ilerleme kaydetmemiştir.

Kaynak ve donanma/filo idaresi, denetim ve kontrol, yapısal aktiviteler ve devlet yardımları ile ilgili olarak herhangi bir ilerleme rapor edilmemiştir.

Pazar politikası konusunda, toptan ve perakende balık satış pazarlarıyla ilgili tüzüğün uygulanmasına yönelik değişiklik 14 Temmuz 2004 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Bu değişiklik, yeni toptan ve perakende satış pazarları için, daha katı hijyen, depolama, nakil ve satış standartları öngörmektedir.

Uluslararası balıkçılık anlaşmalarına ilişkin olarak, Türkiye, Eylül 2003'te Atlas Okyanusu'ndaki Tuna Balığının Korunması Uluslararası Komisyonunun tam üyesi olmuştur.

Türkiye halihazırda, Akdeniz Genel Balıkçılık Komisyonu, Avrupa İç Su Balıkçılığı Danışma Komisyonu ve EUROFISH gibi birçok bölgesel ve bölgeler arası kuruluşun üyesidir.

Çok sayıda su ürünleri kooperatifleri tek bir Merkezi Birliğe dönüştürülmüştür. Üretici örgütleri piyasa fiyatlarının istikrarında ve pazarlama standartlarının bir örnek uygulanmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Balıkçılık sektörünün idari yapıları Tarım Bakanlığı'nın çeşitli birimleri ve farklı devlet organları arasında yayılmıştır.

3.7.2.2. Genel Değerlendirme

Türkiye kaynak yönetimi ile gerekli kontrol ve denetim kapasitesinin güçlendirilmesine ilişkin çabalarını artırmalıdır. Balıkçılık ve su ürünleri faaliyetlerinin lisanslama ve tescil işlemleri geliştirilmelidir. Mevcut balıkçılık tekne kayıtları ile veri toplama ve istatistik kayıtlarının gözden geçirilmesi ve AB standartlarıyla uyumlu hale gelmesi için güçlendirilmesi gerekmektedir.

Avlanma, boşaltma ve balıkçılık faaliyetlerinin izlenmesi yetersizdir. Balıkçılık limanlarında balıkçılık konusunda resmi yetkili bulunmamaktadır ve parçalanmış kurumsal yapı ve sorumlulukların bölünmesi etkili idari yönetime katkıda bulunmamaktadır. Uygulama, izleme, denetim ve kontrol faaliyetleri Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ve Sahil Koruma (İçişleri Bakanlığı bünyesinde) arasında bölünmüştür ve yasal hükümlerin yetersiz olmasının yanı sıra personel ve teknik kaynakların yetersiz olması sebebiyle etkili olamamaktadır. Ayrıca, yeterli bilimsel araştırma ve izleme verileri yoktur ve anahtar hedef türlerin stok değerlendirmesi de yapılmamıştır.

Pazar politikası alanında; kaynakların, pazardaki fiyatların ve piyasadan çekilmelerin kontrolü ile ilgili devletin sınırlı bir müdahalesi söz konusudur. Üretici birlikleri, Türkiye'deki pazar politikasının ve kaynakların yönetilmesi ile ilgili daha iyi bir yönetim biçimi sağlanmasında önemli roller üstlenebilirler.

3.7.2.3. Sonuç

Yürürlükteki tüzüklerin uygulanmasının yanı sıra mevzuatın uyumlaştırılması ile ilgili çalışmalar sınırlı olarak görülmektedir.

Türkiye; balık stoklarının korunması, kaynakların yönetimi ve üretim ve pazarlama yapılarının modernizasyonu gibi konulardaki çabalarını artırmalıdır. İdari yapıların geliştirilmesi, yeterli inceleme ve kontrol kapasitesinin oluşturularak bunların güçlendirilmesi gibi konularda da daha büyük çaba sarf edilmelidir.

Aksi belirtilmedikçe, tüm tarımsal istatistikler için kaynak EUROSTAT'tır.

Ulusal İşgücü Verileri (UİV), henüz AB'nin verileri ile uyumlaştırılmamıştır. Tarımsal istihdam UİV tanımlarında gelirin önemli bir kısmını tarımdan elde eden ekonomik olarak aktif kişi olarak yer almaktadır.

2001 sayımına ilişkin rakamlar toplam tarımsal alanlara ilişkin bilgiler ile bağdaşmamaktadır

(http://www.tarim.gov.tr/arayuz/9/icerik.asp?efl=sanal_kutuphane/sanal_kutuphane.htm&curdir=\sanal_kutuphane&fl=../sanal_kutuphane2/Ab_SonucRaporlari/rr.htm).

Türkiye, balıkçılık alandaki eksiklerinin giderilmesi için, Temmuz 2003 tarihinde yürürlüğe giren Ulusal Program'da verilen öncelikler çerçevesinde çalışmalarını yürütmeye devam ediyor. Buna istinaden gerçekleştirilen çalışmalar çerçevesinde, ilk etapta gerekli olan yasal değişikliklere yönelik bir Su Ürünleri Kanunu Değişiklik Taslağı (Su Ürünleri Çerçeve Kanunu yerine) hazırlandı. Uyum çalışmasının detaylandırılacağı Su Ürünleri Sektörünün Yasal ve Kurumsal Olarak AB Su Ürünleri Müktesebatına Uyum Projesinin eşleştirme (twinning) sözleşme hazırlıkları ise devam ediyor

(<http://www.deltur.cec.eu.int/default.asp?lang=0&pId=3&fId=10&prnId=3&hnd=1&docId=313&ord=2&fop=0>).

3.7.3. 2005 İlerleme Raporu

Balıkçılık müktesebatı ulusal mevzuata aktarımı gerekmeyen tüzüklerden oluşmaktadır. Bununla birlikte, idareyi ve sektörde faaliyet gösterenleri pazar politikası, kaynak ve filo yönetimi, denetim ve kontrol, yapısal eylemler ve devlet yardımı konularını içeren Ortak Balıkçılık Politikası'na katılıma hazırlamak için bazı önlemlerin alınması gerekmektedir.

Bazı durumlarda, üçüncü ülkelerle ya da uluslararası örgütlerle yapılmış mevcut balıkçılık anlaşmalarının veya sözleşmelerinin uyarlanması gerekmektedir. Türkiye, balıkçılık alanında mevzuatının müktesebat ile uyumlaştırılması konusunda önemli bir ilerleme sağlamamıştır ([www.bugday.org/article.php?ID=1024 - 71k](http://www.bugday.org/article.php?ID=1024-71k)).

Kaynak ve filo idaresi, denetim ve kontrole ilişkin bir gelişme olmamıştır. Müktesebatın uygulanması henüz başlamamıştır. Türkiye'de balıkçılık sektörünün idari yapıları, balıkçılık yetkilerinin değişik bakanlıklar arasında dağılmış olmasından kaynaklanan güçlükler nedeniyle yetersiz kalmaktadır.

Genel Kamu Yönetimi Çerçeve Yasası henüz yürürlüğe girmediğinden, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığında merkezi bir Balıkçılık Ürünleri Genel Müdürlüğü kurulmasına yönelik planlı bir yeniden yapılanma gerçekleşmemiştir. Türkiye, kaynak idaresi ve gerekli denetim ve kontrol kapasitelerini yükseltme çabalarını artırmalıdır.

Balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği faaliyetlerinin belgelendirme ve kayıt işlemleri daha da iyileştirilmelidir. AB standartlarına uyum sağlanması açısından, mevcut balıkçı teknesi kayıt sistemi ile veri toplama ve istatistik sistemi gözden geçirilmeli ve güçlendirilmelidir.

Av, karaya çıkarma ve balıkçılık faaliyetlerinin izlenmesi ve rapor edilmesi kapsamlı iyileştirmeye ihtiyaç duymaktadır. Balıkçılıkla ilgili memurlar, balıkçı limanlarında bulunmamaktadır ve kurumsal yapının dağınık olması ve

sorumlulukların dağılımı etkili bir yönetim için katkı sağlamamaktadır. Uygulamanın gözetimi, denetim ve kontrol faaliyetleri hem Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı hem de Sahil Güvenlik Komutanlığının (İçişleri Bakanlığına bağlı) yetkisindedir. Bu kurumların etkinlikleri, insan kaynaklarının ve teknik kaynakların eksikliği ile birlikte yasal hükümlerin yetersizliği nedeniyle baltalanmaktadır.

Bunun yanında, yeterli bilimsel araştırma ve izleme verisi ile temel hedef türlerin stok değerlendirmesi yetersizdir.

Yapısal eylemlere ilişkin bir gelişme meydana gelmemiştir. Müktesebatın uygulanması henüz başlamamıştır.

Pazar politikaları alanında, devletin arz, fiyatlar ve pazardan geri çekme konularının kontrolüne ilişkin olarak sınırlı devlet müdahalesi bulunmaktadır. Fiyat destek rejimi müktesebata uygun değildir. Bu konuda aşağıda devlet yardımı bölümüne bakınız. Üretici örgütlerinin kurulmasına ilişkin yeni bir tüzük 2005 Ocak ayında yayınlanmıştır. Tüzük, üretici örgütlerinin tanınması için belirli üretim düzeyleri ve ürün sayıları veya ürün grupları belirlemektedir. Türkiye'nin balık ve balıkçılık ürünleri için genel pazarlama sistemini geliştirmesi gerekmektedir.

Devlet yardımı konusunda, balıkçılık sektöründe devlet yardımı mevzuatına ilişkin bir ilerleme kaydedildiği söylenemez. Türkiye, üretime doğrudan destek üzerine kurulu, müktesebata uygun olmayan ve gözden geçirilmesi gereken bir fiyat destek rejimine sahiptir.

Türkiye, rapor döneminde balıkçılık alanında yeni uluslararası anlaşmalar imzalamamıştır. Mavi-fin ton balığının etkin olmayan yönetimi, Atlantik Ton Balığının Korunmasına İlişkin Uluslararası Komisyonun getirdiği yürürlükteki çok taraflı koruma önlemlerini baltalamaktadır (<http://abmankara.org.tr/guncel/2005ilerlemerapTR.pdf>).

Sonuç olarak Türkiye, balıkçılık sektöründe hiçbir önemli ilerleme sağlayamamıştır. Bu aşamada Türk balıkçılık mevzuatı müktesebat ile uyum içinde değildir ve idari yapılar henüz Ortak balıkçılık Politikası'nın şartlarını karşılamamaktadır. Türkiye, gerekli uyum mevzuatını kabul etmeli ve balık stoklarının korunması, kaynak yönetimi ile üretim ve pazarlama yapılarının modernizasyonu konusunda çabalarını artırmalıdır. Türkiye öncelikli olarak idari yapılarını iyileştirmeli ve gerekli denetim ve kontrol kapasitelerini güçlendirmelidir (http://www.abgs.gov.tr/uploads/files/%C4%B0lerleme_Raporu_2005_tr.pdf).

3.8. AB'YE UYUM ÇERÇEVESİNDE 10 OCAK 2005'TE BAŞLATILAN PROJE

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, su ürünleri-balıkçılık sektöründe AB'ye uyum amacıyla 2 yıllık bir proje başlatmıştır. AB'nin 6.2 milyon euro destek sağladığı proje, 10 Ocak 2005 itibariyle başlatılmıştır. AB desteği ile Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü bünyesinde yürütülecek proje kapsamında, 2006 yılı sonu itibariyle, balıkçılık sektörünün altyapı ve mevzuat olarak AB'ye uyumunun sağlanması hedeflenmiştir. Proje çerçevesinde, ilk aşamada mevzuat uyumu öngörülmüştür. Bu kapsamda öncelikle, halen Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nda 4 genel müdürlükte bulunan su ürünleri ve balıkçılıkla ilgili birimler, yeni çıkarılacak bakanlık teşkilat kanunu ile birleştirilecek ve "Su Ürünleri Genel Müdürlüğü" kurulacaktır.

Proje kapsamında, Türkiye'de su ürünlerinin, avlanmanın, balıkçı filosunun ve filonun denizdeki etkinliklerinin idari kontrollerinin sağlanması için Balıkçılık İzleme Merkezi (BİM) kurulacaktır. Bu amaçla mevcut Türk Balıkçı Gemisi Kayıt ve Bilgi Sistemi, hem balıkçılık idaresinin özel ihtiyaçlarına hem de AB yönetmeliklerine uygun hale getirilecektir. İkinci aşamada, av/kota kontrolü ve balık stoklarının yönetimi için Sahil Güvenlik Komutanlığı bünyesinde, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ile irtibatlı bir uydudan Gemi İzleme Sistemi (GİS) kurulacaktır. Bu amaçla, Sahil Güvenlik Komutanlığı ile bir protokol imzalanacaktır. Ayrıca,

endüstriyel amaçlı avlanma yapan bin 900 civarındaki balıkçılık gemisine uzaktan algılama aleti takılacaktır.

Su ürünleri konusunda tüm bilgilerin işlenmesi amacıyla, Ankara'da, Bakanlık bünyesinde BİM ve GİM'den oluşan Su Ürünleri Bilgi Merkezi (SÜBİM) oluşturulacak. SÜBİM'de toplanacak bilgiler AB Su Ürünleri Bilgilendirme Veri Değişim Sistemi'ne iletilecektir. Türkiye'de bu yöntemle AB'deki verilerden yararlanacaktır.

Balıkçılık sektörünün AB'ye uyumu projesi kapsamında, balıkçılık örgütlerinin güçlendirilmesi yanında balıkların piyasaya sunulacağı toptancı hallerin de iyileştirilmesi öngörülmektedir. Üretici örgütlerinin güçlendirilerek, gerektiğinde fiyat müdahalesi yapabilecek hale getirilmesi, stok olanaklarının sağlanması hedeflenmektedir. Balıkçı hallerinin iyileştirilmesi için de AB standartlarına uygun örnek balık hali modeli ortaya konacak ve uygun görülen bir ilde bu model hayata geçirilecek. Balıkçılık uyum projesi kapsamında, halen Hollanda, Almanya, İsveç'ten gönderilen üç uzman Türk uzmanlarla birlikte çalışmalarını sürdürmektedir (http://www.fuarplus.com/eng/basin_bulteni.php).

3.9. KATILIM ÖNCESİ PROGRAMI KAPSAMINDA FİNANSE EDİLEN AVRUPA BİRLİĞİ PROJESİ

Türkiye'nin Su Ürünleri Politikası alanında AB Müktesebatına yasal ve kurumsal uyumunu destekleyen eşleştirme programı

3.9.1. Eşleştirme Projesi TR-03-AG-01

TR-03-AG-01 Eşleştirme Projesi Katılım Öncesi Programı tarafından finanse edilmektedir. Katılım Öncesi Programı, aday ülkeler Bulgaristan, Hırvatistan, Romanya ve Türkiye'ye AB üyelik kriterlerinin yerine getirilmesinde yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Bu amaçla söz konusu ülkelerde, aday ülkelerdeki

mevzuatın Avrupa Birliği mevzuatına uygun hale getirilmesi, uygulanması ve yürürlüğe konulmasına odaklanan iki taraflı işbirliği projeleri yürütölmektedir.

3.9.2. Eşleştirme

Kurumsal yapılandırma konusunda Katılım Öncesi Yardımının başlıca aracı olan Eşleştirme, Mayıs 1998’de başlatılmıştır. Eşleştirme, "AB Müktesebatı"nın aday ölkelerde, Üye Devletlerdeki standartlara uygun biçimde uygulanması için gerekli insan kaynaklarına ve yönetim becerilerine sahip kurumların ve modern yönetimlerin geliştirilmesine yardımcı olmayı amaçlar.

Eşleştirme projeleri sayesinde AB’ye yeni üye olmuş devletler veya aday ölkelerdeki yönetimler ve yarı-kamusal örgütler, Üye Devletlerdeki eş-kurumlarıyla çalışabilecekleri bir çerçeve elde etmiş olur. Ölkeler, müktesebatın belirli bir kısmının uyumlaştırılması, yürürlüğe konulması ve uygulanmasını hedefleyen bir projeyi ortaklaşa geliştirip uygularlar. Taraflar, müktesebatın öncelikli alanlarına ilişkin bir hedefe ulaşılması için ayrıntılı bir çalışma programı hazırlarlar.

Bu eşleştirme projesinde Hollanda, Almanya ve İsveç tarafından atanan üç Yerleşik Eşleştirme Danışmanı proje süresince Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Koruma Kontrol Genel Müdürlüğü’nde görev yapacaktır. Projeyi yürüten konsorsiyumun büyük ortağı Hollanda tarafından görevlendirilen Proje Baş-Lideri, projenin genel yönetimi ve eşgüdümünden sorumludur. Danışmanlar, hedeflenen sonuca ulaşılması için gereken reform sürecine eşlik etmek üzere diğer uzmanların görev ziyaretleri, eğitim etkinlikleri, farkındalığı artırma gezileri vb. ile desteklenecektir.

3.9.3. Su Ürünleri Projesinin hedefleri

Su Ürünleri Eşleştirme Projesi su ürünleri politikası açısından Türkiye’nin yasal ve kurumsal anlamda Avrupa Birliği müktesebatına uyum sağlamasını desteklemek için başlatılmış bir AB projesidir.

Projenin genel amacı su ürünleri sektörünün ulusal ekonomiye katkısını sürdürülebilir biçimde artırmak ve sektörü, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılımına hazırlamaktır. Proje çerçevesinde aşağıdaki sonuçlar elde edilecektir:

Proje sonunda Su Ürünleri mevzuatının temel bölümleri AB müktesebatına uygun hale getirilmiş olacaktır.

Su ürünleri sektöründe biyolojik, ekonomik ve sosyal anlamda sürdürülebilir gelişmeler kaydedilecektir.

AB müktesebatına uygun hale getirilmiş yeni mevzuat 2006 yılının sonunda uygulamaya konulacaktır.

Projenin amacı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın Su Ürünleri Hizmetleri Dairesi tarafından geliştirilen ve 3 yıl sürmesi öngörülen Balıkçılık Sektörü-AB'ye Uyum Stratejisi'ndeki ilgili yasal, kurumsal ve yapısal politikaları uygulamaya koymaktır.

3.9.4. Projenin Bileşenleri

3.9.4.1. Bileşen - Kurumsal Güçlendirme Mevzuat ve Yapısal Politika

Projenin bu bileşeni çerçevesinde mevcut AB mevzuatına ve proje sırasında yürürlüğe girecek mevzuata uyum sağlamak için gereken yasal değişiklikler yapılacaktır. Proje için yasal ve kurumsal bir uyum stratejisi uygulanacak ve yeni bir su ürünleri yasa taslağı hazırlanıp (ya da mevcut yasa üzerinde değişiklikler yapıp) TBMM'nin onayına sunulacaktır. Sektör yönetiminin iyileştirilmesi ve sektörün AB su ürünleri müktesebatına uygun hale getirilmesi için Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'na tavsiyelerde bulunulacaktır. Bir "Su Ürünleri Politikası ve Planlama Ünitesi" kurulacak ve yapısal bir politikanın yanı sıra sektör analizi, buna ilişkin bir strateji ve bir plan ortaya konacaktır. Su ürünleri idaresi ve tüm paydaşlar arasında örgütsel bağlar kurulacaktır. Su ürünleri yetiştiriciliğinin ve iç su balıkçılığının

güçlendirilmesi için bu alanlarda rehberlik hizmetleri verilecektir. Bu konudaki başlıca veriler Teknik Yardım ekibi tarafından sağlanacaktır.

3.9.4.2. Bileşen - Koruma Kontrol ve Kaynak Yönetimi

AB gereklilikleri uyarınca, Türkiye'deki su ürünlerinin, avlanmanın, balıkçı filosunun ve filonun denizdeki etkinliklerinin idari kontrollerinin sağlanması için bir Balıkçılık İzleme Merkezi (BİM) kurulması gerekmektedir.

Bu önemli sonuca ulaşmak için gerçekleştirilecek etkinliklerin ilki Türk Balıkçı Gemisi Kayıt ve Bilgi Sistemi'nin hem balıkçılık idaresinin özel ihtiyaçlarına hem de AB yönetmeliklerine uygun olacak şekilde uyarlanmasıdır.

İkinci etkinlik ise zor ancak çok önemli bir konu olan av/kota kontrolü ve stok yönetimi konusunu ele almaktadır. Bu etkinlik av istatistikleri ve bunlarla ilgili konuları da kapsamaktadır.

Üçüncü etkinlik ise projenin himayesinde bir Uydudan Gemi İzleme Sistemi'nin (GİS) kurulmasını hedeflemektedir. Son etkinlik ise proje tarafından sağlanacak yeni araçlar ve imkanlarla balıkçılık denetçilerine limanda ve denizde, uygulamalı balıkçılık kontrolleri üzerine odaklanan eğitimlerin verilmesidir.

Tüm bu etkinlikler Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Su Ürünleri Hizmetleri Daire Başkanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı'nda çalışan Türk Balıkçılık idaresi personelini hedeflemektedir. Türkiye'deki balıkçılık idaresinin bilimsel paydaşı olarak, Balıkçılık Araştırma Enstitüleri de projeye katkıda bulunacaktır.

3.9.4.3. Bileşen - Pazarın Ortak Örgütlenmesi

Genel amaç, balıkçılık ve yetiştiricilik ürünleri için pazarların ortak örgütlenmesine ilişkin müktesebatın kabul edilmesi ve uygulanmasıdır. Eşleştirme projesinin pazarların ortak örgütlenmesinin tüm alanlarını kapsayan bir çalışma

programını yürütecek Teknik Yardım (TY) ekibiyle bağlantılı çalışması planlanmıştır.

Pazarların ortak örgütlenmesi, karaya çıkarılmış balıkçılık ürünlerinin tazeliği ve kalitesine ilişkin pazarlama standartları, balıkçılık alanları ve su ürünleri türlerine ilişkin tüketici bilgileri, balıkların pazardan çekilmesine ve müdahaleye dayalı bir fiyat destek sistemini içeren üretici örgütlerinin kurulması olasılığı gibi konuları kapsar.

Eşleştirme projesi ayrıca, yukarıda belirtildiği şekilde, toptan satış pazarının oluşturulması ve satış verilerinin toplanmasına yönelik bir sistemin kurulması konusunda teknik yardım ekibini destekleyecektir. Bunlara ek olarak, balıkçılık ürünlerine ilişkin sağlık ve veterinerlik düzenlemeleri ile ilgili konularla da ilgilenilecektir. Önceden belirlenmiş hedeflere ulaşmak amacıyla, bir dizi seminer ve çalışma toplantısı düzenlenecektir. Hem merkezi hem de bölgesel düzeydeki eğitimciler, denetçiler ve paydaşlar için eğitim malzemelerinin hazırlanması ve eğitim kurslarının uygulanmasında TY ekibine sağlanacak desteğe özel bir önem verilecektir.

3.9.4.4. Bileşen - Bilgi Sistemi

Su Ürünleri konusunda gerekli tüm bilgilerin işlenmesi amacıyla, Balıkçılık İzleme Merkezi (BİM) ve Gemi İzleme Merkezi (GİM)'den oluşan Su Ürünleri Bilgi Merkezi (SÜBİM) bütünleşik bir Bilişim sistemi altında Ankara'da kurulacaktır.

Türk gemilerinin av sırasındaki etkinliklerini izlemek için tasarlanan ve Sahil Güvenlik Komutanlığı tarafından yönetilecek olan Gemi İzleme Merkezi (GİM), Su Ürünleri Bilgi Merkezi'ne (SÜBİM) etkinliklerinde yardımcı olacaktır. Balıkçı Gemisi Kayıtlarına ilişkin veriler, tazelik ve kalite gibi bilgileri de içeren karaya çıkış raporları, ilk el satışlarının kaydedilmesine, bildirilmesine ve kotaya ilişkin tüm bilgiler BİM tarafından kullanılacaktır. Bu veriler AB Su Ürünleri Bilgilendirme Veri Değişim Sistemi'ne iletilecek ve bu iki sistem arasındaki veri paylaşımı iki

yönlü olacaktır. Bu nedenle BİM, aynı etkinliğe ilişkin farklı kaynaklardan gelen bilgileri karşılaştırabilmek amacı ile, birbiri ile bağlantılı üç ana bileşenden oluşan gelişmiş bir bilişim sistemi sağlayacaktır.

Bu sistem, karaya çıkış noktalarını, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nda bulunan merkez birime bağlayarak hem hızlı ve etkin bir bilgi alışverişi sağlayacak hem de AB ve diğer uluslararası kuruluşlara bilgi akışı gereksinimine cevap verecektir. Bu tür bütünlük bir sistem, Avrupa için en modern çözümdür. Ana hizmet sağlayıcısı, yardımcı bilişim destek ekipmanları, sistem geliştirme, satın alma ve kurulum masrafları ağırlıklı olarak katılım öncesi fonlarından sağlanacaktır.

Bunun yanı sıra, 30 karaya çıkış noktasına ve bir dizi küçük ölçekli balıkçılık işletmesine bazı ekipmanlar da sağlanacaktır. Ayrıca, avcılık, filo ve filo etkinlikleri gibi konuların kontrol edilebilmesi için AB gereklilikleri kapsamında bir Su Ürünleri İzleme Merkezi (SÜBİM) kurulacaktır.

3.9.4.5. Projenin süresi yeri ve finansmanı

Ocak 2005' te başlamış olan projenin Kasım 2006 yılı sonu itibariyle tamamlanması planlanmaktadır. Proje, Katılım Öncesi Programı çerçevesinde bir eşleştirme projesi olarak Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir ve projenin bütçesi 2,410,726.64 Euro'dur. Proje etkinlikleri Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın Akay Caddesi'ndeki Koruma Kontrol Genel Müdürlüğü binasında yürütülmektedir.

3.9.4.6. Eşleştirme Ortakları

Eşleştirme projesinde hizmet alan kurum Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü'dür. Proje Konsorsiyumu ise aşağıdaki kurumlardan oluşmaktadır:

- Hollanda Tarım, Tabiat ve Gıda Kalitesi Bakanlığı,
- Almanya Tüketici Koruma, Gıda ve Tarım Federal Bakanlığı,

- İsveç Ulusal Balıkçılık Kurulu.
- Yerleşik Proje Koordinatörü Broer van der Meer Konsorsiyum Lideri Hollanda tarafından görevlendirilmiştir.

3.9.4.7. Eşleştirme Projesi Ekibi

- Dick Bruinsma Üye Devlet Proje Baş-Lideri, Uluslararası Ekip Yöneticisi
- Broer van der Meer Hollanda, 1. Bileşenden sorumlu Yerleşik Eşleştirme Danışmanı, Yerleşik Proje Koordinatörü
- Ulrich Grosch Almanya, 2. ve 4. Bileşenden sorumlu Yerleşik Eşleştirme Danışmanı
- Joacim Johannesson İsveç, 3. Bileşenden sorumlu Yerleşik Eşleştirme Danışmanı
- Bruno Hoffstadt Üye Devlet Proje Yardımcı Lideri
- Tore Gustavsson Üye Devlet Proje Yardımcı Lideri
- Vahdettin Kürüm Aday Ülke Proje Lideri
- Haydar Fersoy 1. Bileşenden sorumlu Eş Danışman
- Hasan Kılıç 2. ve 4. Bileşenden sorumlu Eş Danışman
- Hüseyin Dede 3. Bileşenden sorumlu Eş Danışman
- Bilgen Kocabıyık 1. Bileşenden sorumlu Yerleşik Eşleştirme Danışmanı Yardımcısı
- Yasemin Cengiz 2. ve 4. Bileşenden sorumlu Yerleşik Eşleştirme Danışmanı Yardımcısı
- Zeynep Benli 3. Bileşenden sorumlu Yerleşik Eşleştirme Danışmanı Yardımcısı (http://www.suurunleri.kkgm.gov.tr/tr/twinning_project.asp).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DEKİ BALIKÇI BARINAK VE LİMANLARININ POTANSİYELLERİNİN İNCELENMESİ

4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın amacı, Türkiye'nin AB'ye üyelik müzakereleri sürecinde balıkçı barınaklarının AB Balıkçılık Politikaları'na uyum, altyapı yeterliliği ve varolan sorunlarının incelenerek çözüm önerilerinin ortaya konulmasıdır.

4.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Araştırma, AB'ye üye olma yolunda olan Türkiye'deki balıkçı barınaklarının AB Politikaları ile uyumunun araştırılmasının yanı sıra bu noktada gerekli düzenlemelere dikkat çekmesi ve çözüm önerilerinin ortaya konulması yönünden önem taşımaktadır.

4.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ ve ARAŞTIRMA VERİLERİNİN TOPLANMASI

Araştırma nitel bir çalışma olup araştırmada Türkiye'deki Tarım Bölge Müdürlükleri ve Ulaştırma Bakanlığı yetkililerinden doğrudan gerekli bilgiler edinilmiş, AB Bilgi Edinme Merkezi ve Devlet Planlama Teşkilatı ile bağlantı kurulmuş, DLH Bölge Müdürlüğü'nden kaynaklar elde edilmiş, Belediye Başkanlıkları ile irtibat kurulmuş ve yüz-yüze ve telefon görüşmeleri ile veriler toplanmıştır.

Ayrıca birçok balıkçı kooperatifi ile yüz-yüze görüşerek bilgi toplamanın yanı sıra diğer bölgelerdeki balıkçı kooperatiflerine posta, telefon ve faks ile ulaşılmaya çalışılmıştır ancak birçok balıkçı kooperatifinin mevcut şartları buna elvermediğinden açık uçlu sorulardan oluşan soru formlarının büyük bir kısmı posta

yolu ile gönderilmiştir. Balıkçı kooperatiflerinin plan, proje ve raporlarından da yararlanılmıştır.

4.4. ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLARI

Avrupa Birliği Ortak Balıkçılık Politikası ve Türkiye'deki balıkçı barınak ve limanlarının potansiyellerinin incelenmesi ile ilgili bu çalışma, Türkiye'deki 27 balıkçı barınağının katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Barınak yöneticilerine soru formu (97 adet) gönderilmiş ve geri gelen 27 adet soru formu araştırma kapsamına alınmıştır.

4.5. ARAŞTIRMA BULGULARI

- Akdeniz Bölgesindeki 14 adet balıkçı barınağına soru formu yollanmış ve 7 adet barınaktan cevap alınmıştır.
- Marmara bölgesindeki 28 balıkçı barınağına soru formu gönderilmiş olup 5 adet barınaktan cevap alınmıştır.
- Karadeniz Bölgesindeki 30 adet barınağına soru formu yollanmış ve 5 adet barınaktan cevap alınmıştır.
- Ege Bölgesinde 25 adet barınağına soru formu yollanmış olup 10 adet barınaktan cevap alınmıştır.
- Türkiye'de toplam 97 adet balıkçı barınağına soru formu yollanmış olup, 27 adet balıkçı barınağından cevap alınmıştır.

4.5.1. Barınakların Kapasiteleri

27 adet barınağın toplam kapasitesi 5397 teknedir. Barınakların ortalama kapasitesi 200 teknedir ve yararlanan tekne sayısı ise ortalama 135 teknedir. Barınakların % 55' i (15 adet barınak) eksik kapasite ile, % 19' u (5 adet barınak) tam kapasite ile çalışmakta olup % 25' inde (7 adet barınak) ise kapasite fazlası vardır.

Tablo 4.1. Barınakların Kapasiteleri

Toplam kapasite	5397 tekne
Barınakların ortalama kapasitesi	200 tekne
Yararlanan tekne sayısı	135 tekne
Eksik kapasite	% 55
Tam kapasite	% 19
Kapasite fazlası	% 25

4.5.2. Barınakları İşleten Kuruluşlar

19 adet (% 70) barınak kooperatifler tarafından işletilmektedir. 8 adet barınak ise (% 30) belediyeler tarafından işletilmektedir.

Tablo 4.2. Barınakları İşleten Kuruluşlar

Kooperatiflerin işlettiği barınak miktarı	19 adet (% 70)
Belediyelerin işlettiği barınak miktarı	8 adet (% 30)

4.5.3. Elektrik Bağlantısı Hizmeti

Kooperatif tarafından işletilen balıkçı barınaklarının % 35' inde elektrik bağlantısı varken belediyeler tarafından işletilen barınakların % 75' inde bağlı gemilere elektrik bağlantısı hizmeti verilmektedir.

Tablo 4.3. Elektrik Bağlantısı Hizmeti

Kooperatif	% 35 (7 adet barınak)
Belediye	% 75 (6 adet barınak)

4.5.4. Tatlı Su Bağlantısı Hizmeti

Kooperatifler tarafından işletilen barınakların % 30' unda bağlı gemilere tatlı su bağlantısı hizmeti verilirken bu oran belediyeler tarafından işletilen balıkçı barınaklarında % 70' tir.

Tablo 4.4. Tatlı Su Bağlantısı Hizmeti

Kooperatif	% 30 (6 adet barınak)
Belediye	% 70 (6 adet barınak)

Balıkçı barınağında barınaktan yararlanan gemilere verilen elektrik bağlantı noktası ve tatlı su bağlantı noktası sayısı ne kadar fazla olursa o oranda gemi bu hizmetlerden faydalanabilmektedir.

Özellikle kooperatifler tarafından işletilen balıkçı barınaklarında gemilere verilen elektrik bağlantısı yokluğu nedeniyle, balıkçılar kendi imkanları dahilinde jeneratör ve benzeri şekilde elektrik ihtiyaçlarını gidermeye çalışmaktadır ve bu da oldukça yüksek maliyetlerde olmaktadır.

Balıkçı barınaklarında en az elektrik bağlantısı kadar tatlı su da balıkçıların önemli ihtiyaçlarını gidermeleri için gereklidir.

Balıkçı barınağındaki elektrik ve su hizmetlerinin yokluğunda balıkçılar bakım,onarım,tamir tadilat gibi işlerinde büyük sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Balıkçı barınaklarında tekne sahiplerinin kullanmış olduğu elektrik ve su bedelleri tespit edilemediği için de barınak işleticisi ve balıkçılar arasında sorunlar yaşanmaktadır. Barınakların bir çoğunda bu konularda da sorun yaşandığı için muhakkak belediye teşviği ya da işletmecinin kendi girişimi gerekmektedir. Ancak bu da tamamen yerel yönetimlerin hizmet anlayışına bağlı olmaktadır. Varolan ilgisizliğe maddi yetersizliğe rağmen barınak işleticileri yerel yönetimlerden bu hizmetleri talep etmelidirler.

4.5.5. Sintine Suyu/ Sintine Çöp Alım Tesisi

Barınakların % 75' inde (20 adet barınak) sintine suyu alım tesisi yoktur. % 25' inde (7 adet barınak) ortalama 600 m³' lük sintine suyu alım tesisi bulunmaktadır.

Barınakların % 75' inde (20 adet barınak) sintine çöp alım tesisi yoktur. % 25' inde (7 adet barınak) ortalama 450 m³' lük çöp alım tesisi bulunmaktadır.

Balıkçı barınaklarının birçoğunda çöp alım tesisi denilebilecek standartlarda yapılar mevcut değildir. Barınaklardaki çöpler, atıklar ihtiyacı karşılamaya yetmeyecek konteynerlerde toplanarak atılmaktadır. Özellikle yüksek gemi kapasitesindeki balıkçı barınakları için bu tesislerin olmayışı istenmeyen sonuçlara yol açabilir.

Barınakların çevreye zarar veren yapılar olmaması için bu konuya hassasiyet gösterilmeli ve ihtiyacı karşılayacak şekilde modern çöp alım tesisleri kurulmalıdır. Ayrıca balıkçı barınaklarında gemilerin sintine suları da son derece ilkel yöntemlerle boşaltılmaktadır veya bilinçsiz bir biçimde doğrudan denize boşaltılmaktadır, bunun sonucunda da giderek daha da büyük bir sorun haline gelen deniz kirliliği artmaktadır. AB' ye uyum süreci göz önünde bulundurularak çevre-barınak etkileşimi konusunda daha bilinçli davranılarak bu eksiklikler bir an önce giderilmelidir.

4.5.6. İlk Yardım ve Yangın Söndürme Sistemi

İlk yardım ve yangın söndürme sistemi barınakların % 70' inde (19 adet barınak) yoktur. % 30' unda (8 adet barınak) mevcuttur. Barınaklardaki ilk yardım ve yangın söndürme sistemlerinin varolmayışı nedeniyle çok büyük kazaların yaşanması muhtemeldir. Barınakların bir kısmında teknelerde yangın tüplerinin olduğu söylenmesine karşın olası bir tehlike durumunda önüne geçilemeyecek kazaların olumsuzluklar yaşanabilecektir. İlk yardım ve yangın söndürme konusunda gerekli ekipmanların bulunduğu istasyonlar kurulmalıdır. Bu konuda gemi sahipleri bilinçlendirilmeli ve gerekli kontroller sıklaştırılmalıdır.

4.5.7. Güvenlik Önlemleri

Güvenlik önlemleri barınakların % 55' inde (15 adet barınak) bulunmamaktadır. % 45 inde güvenlikle ilgili önlemler vardır. Balıkçı barınaklarının büyük çoğunluğunda güvenlikle ilgili önlemlerin olmayışı nedeniyle güvenlik

konusunda özel çözümler üretilmelidir. Ancak bu konuda da hem ihmalkarlık hem de maddi yetersizliklerden ötürü gerekli sistemler yeterli düzeyde değildir.

4.5.8. Barınaklardan Faydalanan Yat Miktarları

Barınakların % 60' ından (16 adet barınak) yatlar faydalanmamaktadır. % 40' ından (11 barınak) ortalama 35 yat/yıl faydalanmaktadır. Balıkçı barınaklarında bağlı olan yatlardan balıkçı teknelerinden alınan bağlama ücretinden daha fazla bir bağlama ücretleri alındığı için bu durum barınağa ek bir gelir de sağlamaktadır. Kimi barınaklarda balıkçı tekneleri sahipleri barınağın mevcut kapasitenin yetersiz oluşu nedeniyle bağlı olan yatlardan rahatsızlıklarını dile getiriyor olsalar da eğer kapasite yatların da barınaklardan yararlanmasına imkan tanıyacak durumda ise özellikle turistik yerlerde barınaklardan yatların da faydalanması sağlanmalıdır. Bu durum aynı zamanda turizmin gelişmesine katkıda bulunarak ekonomik açıdan ek gelir sağlamış olacaktır.

4.5.9. Devlet Desteği

Türkiye'de balıkçı barınakları altyapısı DLH tarafından projelendirilip mühendislik hizmetleri ve inşası tamamlandıktan sonra Tarım Bakanlığı'na devredilmekte ve Tarım Bakanlığı tarafından işletici kooperatiflere kiralanmakta ve devredilmektedir. Ve balıkçı gemilerinden fener rüsumu veya rıhtım rüsumu alınmaması gibi birtakım muafiyetler bulunmaktadır.

4.5.10. Barınakların İl/İlçe Merkezine Olan Uzaklıkları

Barınakların il/ilçe merkezine olan uzaklıkları ortalama 35 km'dir. Barınakların % 30' u il veya ilçe merkezlerinde olup % 70' i ise il/ilçe merkezlerinin dışındadır.

Merkezi barınakların dışındaki barınaklardaki ürünlerin pazarlara ulaştırılması konusunda barınakların il-ilçe merkezlerine olan uzaklıkları nedeniyle sorunlar

yaşanmaktadır. Balıklar çabuk bozulabilen ürünler oldukları için kısa süre içinde tüketiciye sunulması gerekmektedir. Ancak barınakların birçoğunda balık satış yeri olmadığından balıkçıların ürünlerini pazara sunması oldukça güç koşullarda gerçekleşmektedir.

4.5.11. Diğer Barınaklara Olan Uzaklık

Ülkemizde balıkçı barınakları arasındaki uzaklık ortalama 30 km olmasına rağmen, araştırmaya konu olan ve soru formuna yanıt veren barınakların arasındaki uzaklıkları ortalama 8 km'dir. Balıkçı barınakları diğer barınaklara ne kadar yakın mesafede olursa diğer barınaklardaki balıkçıların da o barınaktaki elektrik, su, çekek yeri vb. imkanlarından faydalanması kolaylaşacaktır.

4.5.12. Yöredeki Kooperatif Sayısı

Kooperatif sayısı balıkçı barınağı başına ortalama 2 adettir. Yöredeki kooperatif sayısı da balıkçı barınakları arasındaki iletişim açısından önem taşımaktadır. Kooperatif yöneticilerinin zaman zaman bir araya gelerek ortak sorunları gündeme getirerek çözüm yolları aramaları mümkün olabilir.

4.5.13. Balık Satış Yeri

Barınakların % 60' ında (16 barınak) balık satış yeri bulunmamaktadır. % 40' ında (11 barınak) ise ortalama 600 m² alanlık balık satış yeri mevcuttur. Balıkçı barınaklarında balık satış yerlerinin olmayışı özellikle küçük tekne sahipleri için bir sorun oluşturmaktadır. Ürünlerini pazara sunmak için yani alıcıya ulaşmak için kendileri ayrıca bir masraf yapmak zorunda kalmaktadırlar. Ürünlerinin pazarlanması için en azından merkezi barınaklarda balık satış yerleri olması gerekmektedir. Ayrıca balık satış yeri olan balıkçı barınaklarında kooperatiflerin balıkçılardan aldıkları komisyon o barınaktan yararlanan balıkçıların ürünlerini dışarıda satmaya yönelmektedir. Balıkçılardan alınan bu komisyon düşürülmelidir.

4.5.14. Balık İşleme Tesisi

Barınakların % 96' sında balık işleme tesisi yoktur. % 4' ünde ortalama 11 ton/yıl'dır. Balık işleme tesisleri balığın kısa süre içerisinde işlenerek pazara sunulacak duruma getirilmesi için önem taşımaktadır. Ancak balıkçı barınaklarını çoğunda böyle bir birim mevcut değildir. Bunların tümü büyük yatırımlar gerektirdiğinden bütçe imkanları arttırılarak bu konuda gereken hassasiyet gösterilmelidir.

4.5.15. Çekek Yeri

Barınakların % 48' inde (13 barınak) çekek yeri yoktur. % 52' sinde (14 barınak) ise ortalama 22 m² lik çekek yerleri bulunmaktadır. 27 adet barınağın ortalama toplam kapasitesi 200 teknedir ve yararlanan tekne sayısı ise 135 teknedir. 135 tekne için bu çekek yerleri yetersizdir. Balıkçı barınaklarının çekek yeri kapasiteleri ne kadar büyük olursa bu oranda balıkçı gemisi faydalanmış olmaktadır. Kapasitenin yetersiz oluşu sıkışıklığa neden olarak balıkçıları farklı çözümlere yöneltmektedir.

Çekek yeri olmayan barınaklarda balıkçılar teknelerinin bakım- onarım gibi işlerini dışarıda, özel çekek yerlerinde sağlamak zorunda kalmaktadırlar. Türkiye' de yasal olarak çalışmayan çok sayıda çekek yeri mevcuttur. Balıkçılar bu gibi yerlere giderek bakım-onarımlarını yaptırdıklarında ayrıca fiyatlandırmada da sorun yaşamaktadırlar. Bu gibi çekek yerlerinde belirli bir fiyat tarifesi olmadığı için bu balıkçılara aslında ayrıca bir masraf çıkarmaktadır. Bu çekek yerlerinin yasallaştırılarak ayrıca mevcut kapasitenin de arttırılması gerekmektedir.

4.5.16. Ağ Kurutma/Ağ Tamir Sahası

Barınakların % 45' inde (12 barınak) ağ tamir yeri ve ağ kurutma sahası yoktur. % 55' lik kısımda(15 barınak) ortalama 920 m² lik alanlardır.

Balıkçı barınaklarının çoğunda ağ kurutma sahası ve ağ tamir yeri bulunmamaktadır varolan barınaklarda ise alan olarak barınaktan faydalananların ihtiyaçlarına cevap verebilecek düzeyde değildir. Bunun sonucunda da balıkçılar imkanları dahilinde ihtiyaçlarını giderme yoluna gitmektedirler. Bunun için barınak içinde ağ kurutma sahaları oluşturularak ağ bakımının yapılacağı ayrı alanlar oluşturulmalıdır.

4.5.17. Soğuk Hava Deposu/ Buz Üretim Birimi

Barınakların % 90' ında (25 barınak) buz üretim birimi bulunmamaktadır. % 10' unda (2 barınak) buz üretimi ortalama 10 ton/gündür.

Soğuk hava deposu % 65' inde (18 adet barınak) yoktur. % 35' inde (9 adet barınak) 25 m³' lük soğuk hava depoları mevcuttur. Balıkçı barınaklarının birçoğunda büyük soğuk hava depoları ve buz üretim birimlerinin olmayışı nedeni ile balıkların pazara sunulacağı zamana kadar tazeliklerini korumaları mümkün olmayarak değerini kaybetmeleri söz konusu olmaktadır. Balıkçılar kendi teknelerinde imkanları dahilinde ilkel yöntemlerle balıkları muhafaza etmek zorunda kalmaktadırlar. Bu durum kaynak israfı anlamına gelmektedir.

En azından yoğun olarak kullanılan balıkçı barınaklarında ihtiyacı karşılayacak kapasitede ve modern soğuk hava depoları kurulmalıdır, bu sayede yöredeki diğer barınaklardan gelen balıkçılar da bu sayede ürünlerini muhafaza edebileceklerdir. Ayrıca, balığın karaya çıkışından pazara sunulacağı zamana kadar hijyenik koşullara uyulup uyulmadığının kontrolleri yapılmamaktadır. Balıkthane ve balık satış yerlerinde asgari sağlık koşullarını düzenlemek üzere yönetmelikler çıkartılmalı ve acilen hayata geçirilmelidir.

4.5.18. İdare Binası

Barınakların % 48' inde (13 adet barınak) idare binası yoktur. % 52' sinde (14 adet barınak) ortalama 60 m²' lik idare binaları mevcuttur. Kooperatiflerin

ortalama üye sayılarına karşılık idare binaları oldukça yetersiz kalmaktadır ve varolan idare binaları da oldukça bakımsız ve ihtiyacı karşılamaya yetecek vasıflarda değildir. Balıkçı barınaklarında idare binası barınaktan yararlanmakta olan balıkçıların istek ve taleplerini işleticiye ilettikleri, işleticinin kooperatif ile ilgili gerekli olan muhasebe bilgilerini kaydettiği ve işletenlerle sorunların karşılıklı olarak konuşulduğu tesislerdir. Ayrıca barınağın taraflar arasında haberleşmeyi sağlaması için de idare binalarının varolması gerekmektedir. İdare binası bulunmayan barınaklarda bu kısımlar oluşturulmalı ve varolanlar da mutlaka iyileştirilerek modern hale getirilmelidir.

4.5.19. Dinlenme Binası

Dinlenme binası (kafeterya/lokal), barınakların % 60' ında (17 adet barınak) yoktur. % 40' ında (10 adet barınak) ortalama 80 m²' lik dinlenme binaları bulunmaktadır. Kooperatiflerin üye sayısı düşünüldüğünde bu ortalama oldukça düşüktür ve ihtiyacı karşılamaya yetmemektedir.

4.5.20. Çalışma Kapsamındaki Balıkçı Barınaklarının Güçlü ve Zayıf Yanları ve Fırsat ve Tehditler

GÜÇLÜ YÖNLER

- Balıkçı barınaklarının sayısal olarak yeterli denebilecek düzeyde olması.
- Doğrudan bu konuyla ilgili olarak hazırlanmış bir yasal mevzuatın bulunması.
- Avrupa Birliği'ne uyum çalışmaları ve sonrasındaki avcılık faaliyetlerinin yerine getirilebilmesi için gereken bazı özelliklerin bulunması.
- Su Ürünleri Kanunu ve Balıkçı Barınakları Yönetmeliği gereğince, barınakların öncelikle su ürünleri kooperatif veya birliklerine kiraya verilmesi, kooperatiflerin de genellikle bu konuda istekli davranmaları.

ZAYIF YÖNLER

- Balıkçı barınaklarına ilişkin Ulusal Master Planının bulunmaması.
- Balıkçı barınaklarının bir bölümünün alt, bir çoğunun ise üst yapı bakımından yetersiz olması.
- Kooperatiflerin ekonomik açıdan güçsüz olmaları, buna karşın barınakların yıllık kira bedellerinin ödeme güçlerinin üzerinde belirlenmesi.
- Balıkçı barınaklarının bir kısmına ait 1/1000 ölçekli uygulama imar planlarının olmaması.
- Konunun bir çok kamu kuruluşunun görev alanı içerisinde olması.

FIRSATLAR

- AB' ye uyum sürecinde barınakların karaya çıkış noktası olarak önem kazanması. Karaya çıkış yeri olan barınakların geliştirilme olanaklarının ortaya çıkması.
- Gelecekte uygulanacak destekler içerisinde balıkçılık alt yapılarının iyileştirilmesinin de yer alması.
- İnşaatı yarım kalan balıkçı barınaklarının tamamlanarak, ekonomiye kazandırılmasına öncelik verilmesi.

TEHDİTLER

- Bütçe imkanlarının yetersiz olması.
- Barınakların yat limanı veya tersaneye dönüştürülmesi konusunda giderek artan talepler.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Balıkçı barınaklarının kiralanması konusunda bürokratik engeller çok fazladır ve işletenler için prosedüre uyum oldukça güç olmaktadır. Çünkü barınakların mevcut durumları prosedüre uyumu mümkün kılacak durumda değildir. İyileştirmeler gerekmektedir. Balıkçı barınakların yıllık kira bedellerinin ödeme güçlerinin üzerinde belirlenmesi işletenler için büyük bir sorundur. Barınakların yıllık kira bedelleri belirlenirken su ürünleri kooperatif ve birliklerinin ödeme güçleri dikkate alınmalıdır. Bu kira bedelleri daha düşük olursa barınak işleticileri barınaklara yeni yatırımlar yapabilir hale geleceklerdir.

Balıkçı barınaklarına kurulması istenen üst yapı tesisleri hakkında da bürokratik engeller vardır. Genelde barınak işletenleri bu konuda yerel yönetimlerle sorun yaşamaktadırlar. Balıkçı barınağına kurulması düşünülen ve barınaktan faydalanan balıkçıların ihtiyaçlarını karşılayacak olan kahve,lokal gibi tesislerin barınağına inşası için kooperatiflerin belediyelerden izni gerekmektedir. Bu izin alınmadan barınaklara benzer tesisler kurulduğu için belediye veya Tarım İl Müdürlükleri ve kooperatif yönetimi arasında ciddi sorunlar gündeme gelmektedir. Tüm bu sorunların giderilmesi için kooperatifler gereken girişimlerde bulunmalı ve yönetmelikte yeni düzenlenmelerin yapılması gerekmektedir. Bu sayede kooperatifler ek gelir sağlayarak barınak için yeni yatırımlar yapılabilmesi konusunda rahatlığa kavuşacaklardır.

VIII. Beş Yıllık Plan hedefleri arasında öngörülmesine rağmen Balıkçı Barınakları Ulusal Master Plan çalışması yapılamamıştır. Söz konusu çalışmanın en kısa sürede başlatılarak, balıkçı barınaklarının mevcut durumlarının tespiti ile gelecek yıllar ihtiyacı da dikkate alınarak altyapı ve üstyapı eksiklikleri, yatırım öncelikleri ve zamanlaması belirlenmelidir. Kapasite kullanım durumlarına göre, gerekiyorsa kapasite artırımına gidilmeli veya daha rasyonel kullanma olanakları araştırılmalıdır.

İnşaatları süren barınakların tamamlanarak en kısa sürede ekonomiye kazandırılması sağlanmalı, her bölgede birkaç tesise liman özelliği kazandırılmalıdır.

Balıkçı barınaklarında bakım-onarım ve tarama çalışmalarına önem verilmelidir.

Eksik olan 1/1000 ölçekli uygulama imar planları tamamlanmalıdır.

Balıkçı barınakları insan sağlığını doğrudan etkileyen çabuk bozulabilen ürünlerin karaya çıkarıldığı ve kontrollerinin yapıldığı noktalardır. Bu nedenle, barınaklar ve üstyapı imkanları, balıkçı teknelerinin üretim, değerlendirme ve pazarlama faaliyetlerini süratle yapmasına imkan sağlayacak nitelikte olmalıdır.

Barınakların üstyapı imkanları arttırılmalıdır. Bu kapsamda balıkçı kooperatif veya birliklerine kiralanın barınaklarda özellikle üstyapı içerisinde yer alan buz imalathanesi, soğuk muhafaza ve dondurma, balıkçıların sosyal ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik birimlerin açılmasında ve işletilmesindeki yasal engeller kaldırılmalıdır.

Kıyı alanlarının yanlış kullanımı, uzun dönemde ekonomik gelişmeyi olumsuz etkilemekte, doğal kaynaklara ve çevreye zarar vermektedir. Bütün kıyı tesisleri sektörel ihtiyaçlar dikkate alınarak gerçekleştirilmelidir. Kıyı yönetim planları oluşturulmalıdır.

Balıkçı barınaklarının su ürünleri kooperatif veya birliklerince kiralanması sağlanmalı, özellikle kapasite sıkıntısı çekilen barınakların balıkçılık faaliyetleri dışı kullanımına yönelik gelen yoğun talepler karşısında sektörün tüm kesimlerince gerekli hassasiyet gösterilmelidir.

Balıkçı barınakları kamu tarafından yapıldığından, gerçekleştirilmeleri bütçe imkanlarına bağlıdır. Geçmiş plan dönemlerinde çok sayıda balıkçı barınağı projesinin yatırım programına alınması nedeniyle tesislerin tamamlanmalarında güçlükler yaşanmaktadır.

AB'ye uyum çalışmaları da göz önünde bulundurularak, önemli oranda fiziki gerçekleşme sağlanmış projelerin tamamlanabilmesi için bütçe imkanları arttırılmalı ve çalışmalar hızlandırılmalıdır. Yeni balıkçı barınakların inşasına kesinlikle izin verilmemeli ve varolan barınakların altyapı ve üstyapı eksiklikleri giderilerek bu barınaklar kullanılabilir hale getirilmelidir. Eksikleri olan çok sayıda balıkçı barınağı olduğu için bu konuda ayrılan bütçe ihtiyacın ancak çok az bir kısmını karşılamaya yetmektedir. Tüm bu eksikliklerin giderilebilmesi için ödenekler arttırılmalıdır.

Balıkçı barınaklarının iyileştirilmesi için, AB ve diğer uluslararası destekler büyük önem taşımaktadır. İşletmeci konumundaki su ürünleri kooperatif ve birliklerinin projeler hazırlanarak profesyonel anlamda bir yönetim anlayışı kazanmalarını teşvik edilmelidir.

KAYNAKÇA

Acara, A. (2000): GAP Bölgesi Su Ürünleri Ana Planı.

Adana Lagünleri ve Bütünleşik Kıyı Yönetimi İçindeki Rolü, Hayri Deniz, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, Su Ürünleri Daire Başkanlığı.

Anonim, 2000 b. Karadeniz Bölgesi'nde Su Ürünleri Yetiştiriciliği Yapan İşletmelerin Yapısal Analizi ve Verimliliğin Belirlenmesi, Trabzon Su ürünleri Merkez Araştırma Enstitüsü, Sonuç Raporu, Trabzon, s.129.

Anonim, 2000. Marine Resources (in Turkish), TC. Başbakanlık Denizcilik Müsteşarlığı, İstanbul, s.320.

Anonim 2001. (Ülkemiz Su Ürünleri Sektörünü Geliştirme Stratejileri. T.C. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü, Yayın No: 8, İkinci Baskı, s.55.

Anonymous, 2002. The State of World Fisheries and Aquaculture 2002. FAO Fisheries Department, FAO, Italy, 150 p.

Arpa, H. (1996): Su Ürünleri Sektöründe Örgütlenme ve Sorunları. Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Kamu Yönetimi Lisans Üstü Uzmanlık Tezi, Ankara, s.174.

Atay, D. (1997): Su Ürünleri Üretim Hedefleri. TSE Standard, Sayı:Ekim 1997, ss (110-121).

Atay, D., ve Korkmaz, A.Ş., (2001): Balık Üretim Tesisleri ve Planlaması, ss.(14-261).

Atay, D. ve Korkmaz, A.Ş., (2001): Su Ürünleri Üretimi: Türkiye’de ve Dünyada Son Trendler, Türkiye Su Ürünleri Vakfı Derg. 1, ss.(3-15.).

Atay, D., Ölmez, M., ve Korkmaz, A.Ş., (2000): Su Ürünleri Üretimi. Türkiye Ziraat Mühendisliği V. Teknik Kongresi, 17-21 Ocak 2000, Milli Kütüphane, Ankara, Cilt: 2: ss. (827-843).

Avrupa Komisyonu, Gözden Geçirilmiş Katılım Ortaklığı Belgesi, Nisan 2003.

Bozkurt, Enver., Özcan, Mehmet. ve Köktaş, Arif. (2005): Avrupa Birliği Hukuku, Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti., Ankara.

Brown, L., Kane, H., (1999): Yarını Düşünmek-Dünyanın Nüfus Taşıma Kapasitesinin Yeniden Değerlendirilmesi, TEMA-TUBİTAK Yayınları, Yayın No: 6, Ankara.

Community Support Framework, 1991-93. (1992): Processing and Marketing of Fishery and Aquaculture Products (Objective 5a), -Belgium, Greece, Germany, Ireland, Denmark, Spain, France, Italy, United Kingdom, Portugal, Holland-Office for Official Publications of The European Communities, Luxembourg.

Council of European Commission, Council Regulation (EC) No 1627/94 of 27 June 1994 laying down general provisions concerning special fishing permits (OJ L 171 06.07.1994 p. 7)

Council of European Commission, Council Regulation (EC) No 2347/2002 of 16 December 2002 establishing specific access requirements and associated conditions applicable to fishing for deep-sea stocks (OJ L 351 28.12.2002 p. 6)

Council of European Commission, Council Regulation (EC) No 2406/96 of 26 November 1996 laying down common marketing standards for certain fishery products (OJ L 334 23.12.1996 p. 1)

Council of European Commission, Council Regulation (EC) No 3690/93 of 20 December 1993 establishing a Community system laying down rules for the minimum information to be contained in fishing licences (OJ L 341 31.12.1993 p. 93)

Council of European Communities, Council Regulation (EC) No 2371/2002 of 20 December 2002 on the conservation and sustainable exploitation of fisheries resources under the Common Fisheries Policy, (OJ L 358 31.12.2002 p. 59)

Council of European Communities, Council Regulation (EC) No 2792/1999 of 17 December 1999 laying down the detailed rules and arrangements regarding Community structural assistance in the fisheries sector (OJ L 337 30.12.1999 p. 10)

Council of European Communities, Council Resolution of 3 November 1976 on certain external aspects of the creation of a 200-mile fishing zone in the Community with effect from 1 January 1977 (OJ C 105 07.05.1981 p. 1)

Council of European Union, Council Regulation (EC) No 104/2000 of 17 December 1999 on the common organisation of the markets in fishery and aquaculture products (OJ L 017 21.01.2000 p. 22)

Council of European Union, Council Regulation (EC) No 1626/94 of 27 June 1994 laying down certain technical measures for the conservation of fishery resources in the Mediterranean (OJ L 171 06.07.1994 p. 1)

Council of European Union, Council Regulation (EC) No 88/98 of 18 December 1997 laying down certain technical measures for the conservation of fishery resources in the waters of the Baltic Sea, the Belts and the Sound (OJ L 009 15.01.1998 p. 1)

Council of European Union, Council Regulation (EC) No 779/97 of 24 April 1997 introducing arrangements for the management of fishing effort in the Baltic Sea (OJ L 113 30.04.1997 p. 1)

Council of European Union, Council Regulation (EC) No 1570/1999 of 12 July 1999 on the allocation of fishing possibilities for certain fish stocks and amending Regulation (EC) No 48/1999 fixing, for certain fish stocks and groups of fish stocks, the total allowable catches for 1999 and certain conditions under which they may be fished (OJ L 187 20.07.1999 p. 5)

Council of European Union, Council Regulation (EC) No 2341/2002 of 20 December 2002 fixing for 2003 the fishing opportunities and associated conditions for certain fish stocks and groups of fish stocks, applicable in Community waters and, for Community vessels, in waters where catch limitations are required (OJ L 356 31.12.2002 p. 12)

Council of European Union, Council Regulation (EC) No 3317/94 of 22 December 1994 laying down general provisions concerning the authorization of fishing in the waters of a third country under a fisheries agreement (OJ L 350 31.12.1994 p. 13)

Çeliker, S.Ahmet., Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, T.E.A.E Bakış, Sayı 3, Nüsha 8, Haziran 2003.

Çelikkale, M.Salih., Düzgüneş, Ertuğ. ve Okumuş, İbrahim., (1999): Türkiye Su Ürünleri Sektörü ve Avrupa Birliği Entegrasyonu, İstanbul Ticaret Odası Yayını, s.82.

Çelikkale, M.Salih., Düzgüneş, Ertuğ., Okumuş, İbrahim., (1999): Fisheries Sector of Turkey and Integration with European Union (in Turkish). İTO, Yayın No: 1999-63, İstanbul.

Çelikkale, M.Salih., Düzgüneş, Ertuğ., ve Candeger, A.F., (1993): Fishing Gears and Technology (in Turkish). KTU, Sürmene Den. Bil. Fak. Genel Yayın No 162, Fakülte Yayın No: 4, KTU Basımevi, Trabzon, 541p.).

Devlet Planlama Teşkilatı, (2006): Yatırım Programı 2006, Ankara.

DİE, (2002): Su Ürünleri İstatistikleri. T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara.

DİE, (1994-2001): Su Ürünleri İstatistikleri. T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara.

Dinan, Desmond., (2005): Avrupa Birliği Ansiklopedisi, Kitap Yayınevi, İstanbul, s. 212.

DPT, Su Ürünleri ve Su Ürünleri Sanayi Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 2001.

Dura, Cihan., ve Atik, Hayriye., (2004): Ekonomik Açıdan Avrupa Birliği Sözlüğü, Vadi Yayınları, Ankara, s. 86.

Düzgüneş, E., ve Okumuş, İ., (2000): Avrupa Birliği Ortak Balıkçılık Politikası, IV. Su Ürünleri Sempozyumu (28-30 Haziran), Erzurum.

Ege Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi, (2005): E.U. Journal of Fisheries and Aquatic Sciences 2005, Cilt/Volume 22, Sayı/Issue (1-2): 233-239.

European Commission, 'Greenpaper, The Future of the Common Fisheries Policy', Volume I, 2001.

European Economic Communities, PROTOCOL setting out the fishing opportunities and the financial contribution provided for in the Agreement

between the European Economic Community and the Government of the Republic of Senegal on fishing off the coast of Senegal for the period from 1 July 2002 to 30 June 2006 (OJ L 349 24.12.2002 p. 46).

İKV, Avrupa Birliği'nin Ortak Balıkçılık Politikası ve Türkiye'nin Uyumunu, Eylül 2003, İstanbul, ss.10-19.

İnce, Devrim. ve Cem, Kaytan., Yeni Asır 8 Şubat 2005 Kültür Balıkçılığı Dosyası.

Keskin, A., Yanık, T., ve Atsan, T., (2000): Avrupa Birliği Ortak Balıkçılık Politikası ve Çevre. IV. Su Ürünleri Sempozyumu (28-30 Haziran), Erzurum.

Kocaeli Barosu, (2003): A.B. Anayasası.

Memiş, D., Demir, N., Eroldoğan, O. T. and Küçük, S. (2002): Aquaculture in Turkey. The Israeli Journal of Aquaculture-Bamidgah, 54(1):34-40.

Oray, I., Patrona, K., Menekşe, A. ve Kopuz, H., (1997): Avcılık ve Stokların Korunması Komisyonu. 1. Su Ürünleri Şurası 12-14 Haziran 1997 Ankara, Türkiye Su Ürünleri Dayanışma, Eğitim, Araştırma ve Geliştirme Vakfı, Ankara, ss. 62-68.

Şahin, İ., (1984): Türkiye'de Su Ürünleri Üretim Potansiyeli, Av-Araç Gereçleri, Sorunlar, Darboğazlar ve Çözüm Önerileri. "Su Ürünlerinin Planlı Üretimi, İşlenmesi, Soğuk Muhafaza ve Pazarlanması" Paneli, 17 Eylül 1984, İzmir, T.C. Ziraat Bankası Su Ürünleri Kredileri Müdürlüğü Yayınları.

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı.

TC Avrupa Birliği Genel Sekreterliği / Avrupa Birliği Müktesebatı'nın Üstlenilmesine İlişkin Gözden Geçirilmiş Türkiye Ulusal Programı, Temmuz 2003.

Tokaç, A., Kınacıgil, T., Hoşsucu, H., (1992): Open Sea Fisheries and Evaluation for Turkey (in Turkish). Karadeniz Balıkçılığının Sorunları Sempozyumu, Ankara, 13-14 Nisan 1992.

Tuş, M.T., (2004): Enformasyon ve Dokümantasyon Müdürlüğü, Ankara, ss.1-6.

Ülger, İ.Kaya. (2005): Avrupa Birliği'nin ABC'si, Sinemis Yayınları, Ankara.

Ülger, İ.Kaya. (2003): Avrupa Birliği El Kitabı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, s.221.

Yeni Resimli Bilgi Ansiklopedisi.1995. Başkan Yayınları, cilt:7.

INTERNET KAYNAKLARI

<http://abmankara.org.tr/guncel/2005ilerlemerapTR.pdf>

<http://apps.fao.org/lim500/nph-wrap.pl.FishCatch&Domain=FishCatch>)

Anonymous. 2002. FAO, Fishery Statistics

<http://ekutup.dpt.gov.tr/suurun/oik588.pdf>

<http://epp.eurostat.cec.eu.int>

http://europa.eu.int/comm/fisheries/enlargement/phare_en.htm

http://europa.eu.int/eur-lex/lex/en/legis/20050101/chap_04.pdf

http://www.abgs.gov.tr/uploads/files/%C4%B0lerleme_Raporu_2005_tr.pdf

<http://www.abmankara.gov.tr/ab/001a.html>

<http://www.abmerkezi.org.tr/belgeler/tukabiliskitarihce.doc>

<http://www.deltur.cec.eu.int/default.asp?lang=0&pId=3&fld=10&prnId=3&hnd=1&docId=313&ord=2&fop=0>

<http://www.deltur.cec.eu.int/default.asp?lang=0&pId=3&fld=4&prnId=12&hnd=1&ord=11&docId=289&fop=0>

[http://www.die.gov.tr/ TÜİK](http://www.die.gov.tr/)

http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/DISTICIST/k_280406.xls Seçilmiş
fasıllara göre ihracat

<http://www.dpt.gov.tr/abigm/tabi/tarihce/tabi.doc>

<http://www.dtm.gov.tr/ab/abtarim/abtarim.htm>

<http://www.fao.org/english/newsroom/news/2002/4140-en.html>> (2002, April
22). ((FAO, 2002. Towards sustaniable fish farming,

http://www.fuarplus.com/eng/basin_bulteni.php

<http://www.gaziantepeic.org/index.php?sf=11>

<http://www.ikv.org.tr/pdfs/de116ba1.pdf>

<http://www.ikv.org.tr/print.php?ID=837>

<http://www.maksimum.com/haberler/ozeldosya/126/17546.php?page=6>

http://www.suurunleri.kkgm.gov.tr/tr/twinning_project.asp

http://www.tarim.gov.tr/AB_Tarim/balikkilik/sualname_cvp_tur.doc

http://www.tarim.gov.tr/arayuz/9/icerik.asp?efl=sanal_kutuphane/sanal_kutuphane.htm&curdir=\sanal_kutuphane&fl=../sanal_kutuphane2/Ab_SonucRaporlari/rr.htm

<http://www.tarim.gov.tr/arayuz/9/haberayrintisi.asp?ay=3&yil=2005&ID=565>

http://www.tarim.gov.tr/sanal_kutuphane/UlusalPr/ortakbalikkilik.doc

<http://www.tugem.gov.tr/tugemweb/genelge140406.html>

http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=147

http://www.zmo.org.tr/belgeler/ab_ilerleme_roporu_tarim.doc

www.bugday.org/article.php?ID=1024 - 71k

www.deltur.cec.eu.int/mali-ikili-balikkilik.html - 39k -

www.igeme.org.tr/

www.ikv.org.tr/pdfs/balikkilik.pdf

www.zmo.org.tr/etkinlikler/6tk05/038selcuksecer.pdf

EK-1 SORU FORMU

Sayın Katılımcı,

Bu çalışma Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Denizcilik İşletmeleri Yönetimi Anabilim Dalında bir Yüksek Lisans Tezi olarak yürütülmektedir. Çalışmanın amacı, Türkiye'nin AB'ye üyelik müzakereleri sürecinde, Türkiye'deki balıkçı barınak ve limanlarının potansiyellerinin incelenmesidir. Çalışma ayrıca, bu süreçte yaşanabilecek uyum sorunlarına ışık tutmayı da amaçlamaktadır. Çalışmanın sonuçları tamamen gizli tutulacak, sadece eğitim amaçlı kullanılacaktır.

Anketin doldurulması en fazla beş dakikanızı alacaktır. Göstermiş olduğunuz ilgiye şimdiden teşekkür eder, saygılarımızı sunarız.

Prof. Dr. Hakkı KİŞİ

Baran GÖKÇE

**AVRUPA BİRLİĞİ ORTAK BALIKÇILIK POLİTİKASI KAPSAMINDA
TÜRKİYE'DEKİ BALIKÇI BARINAK VE LİMANLARININ
POTANSİYELLERİNİN ÖLÇÜLMESİNE YÖNELİK SORU FORMU**

BARINAĞIN		Tarih: ...../..... / 200...
ADI :		ANKETİ YAPAN
KURULUŞ YILI :		
İŞLETEN KURULUŞUN ADI :		ANKETİ CEVAPLAYAN
BULUNDUĞU İL/İLÇE :		
Balıkçı Barınağının Kapasitesi		..... adet tekne
Barınaktan Yararlanan Tekne Sayısı		..... adet tekne
Balıkçı Barınağının İl / İlçe Merkezine Olan Uzaklığı		..... km
Balıkçı Barınağının Diğer Barınaklara Olan Uzaklığı		..... km
Yöredeki Balıkçı Kooperatifi Sayısı		..... adet
Balıkçı Kooperatiflerinin Toplam Üye Sayısı		..... kişi
Barınaktaki Balık Satış Yerinin Alanı		..... m ²
Barınakta Balık İşleme Tesisi Kapasitesi		..... ton / yıl
Barınaktaki Çekek Yerinin Tekne Kapasitesi		..... adet tekne
Barınakta Ağ Tamir Yeri Alanı		..... m ²
Balıkçı Barınağında Ağ Kurutma Sahasının Alanı		..... m ²
Barınakta Buz Üretim Birimi Kapasitesi		..... ton / gün
Barınaktaki Soğuk Hava Deposu Kapasitesi		..... m ³
Balıkçı Barınağındaki İdare Binası Alanı		..... m ²
Balıkçı Barınağındaki Dinlenme (kafeterya/lokal) Binası Alanı		..... m ²
Barınakta Bağlı Gemilere Elektrik Bağlantı Noktası Sayısı		..... adet
Balıkçı Barınağı Turizm Amaçlı Kullanılıyor mu?(Barınaktan Faydalanan Yat sayısı?)		..... adet
Barınakta Bağlı Gemilere Tatlı Su Bağlantı Noktası Sayısı		..... adet
Barınaktaki Sintine Suyu Alım Tesisi Kapasitesi		..... m ³
Barınaktaki Sintine Çöp Alım Tesisi Kapasitesi		..... m ² /m ³
Balıkçı Barınağında ilkyardım ve Yangın Söndürme Sistemi		Var / Yok
Balıkçı Barınağında Güvenlikle ilgili Gereken Önlemler		Var / Yok
AB Destekleme Program ve Projeleri Hakkında Bilginiz Var mı? (Eğer bilginiz varsa bu projelere katılmak için ne gibi girişimleriniz var?)		Evet / Hayır
.....		